

Π. Ήφαιστος, «**Στρατηγική αντιπαράθεση στην μεταψυχροπολεμική εποχή και αστάθμητοι ανθρωπολογικοί παράγοντες της μετά-αποικιακής εποχής**»* στο Μάζης Ι. (επιμ.) *Εξεγέρσεις στον Αραβομουσουλμανικό Κόσμο: Ζητήματα Ειρήνης και Σταθερότητας στη Μεσόγειο* (Εκδόσεις Ηρόδοτος 2013)

Περίληψη. Ποιες είναι οι επιπτώσεις εκ του γεγονότος της χειραφέτησης πολλών εθνοκρατών τα οποία διαθέτουν πνευματικά μεστές πολιτικές ανθρωπολογίες; Πως συμπλέκονται τα τρία επίπεδα ανάλυσης – άνθρωπος, κράτος, διεθνές σύστημα– εκ του γεγονότος ότι μέσα στην μέχρι τούδε υλιστική δημόσια σφαίρα εισρέει πλέον δραστικά και διαμορφωτικά ο πνευματικός κόσμος των πολιτών; Επηρεάζεται η εξωτερική πολιτική των κρατών; Το Υπόδειγμα των διεθνών σχέσεων, υποστηρίζεται, ορίζεται από τις εγγενείς ιδιότητες της εθνοκρατοκεντρικής οντολογίας. Από το Υπόδειγμα απορρέουν οι αξιωματικές θέσεις όπως διατυπώθηκαν από τον Θουκυδίδη σε αναφορά με το πανομοιότυπο κλασικό σύστημα των Πόλεων. Το Υπόδειγμα και οι αξιωματικές διατυπώσεις του Θουκυδίδη οριοθετούν το θεωρητικό πεδίο ανάπτυξης της διεθνούς πολιτικής και δεσμεύουν δεοντολογικά την πολιτική επιστήμη των διεθνών σχέσεων. Τα ιδεολογικά συναρτημένα θεωρήματα του μοντερνισμού και του μεταμοντερνισμού, υποστηρίζεται πιο κάτω, δεν εμπίπτουν σε αυτό το πεδίο και γι' αυτό θεωρούνται επιστημονικά έωλα. Συγκρατώντας πολλά αξιόπιστα πορίσματα του κλασικού ρεαλισμού, υποστηρίζεται, η μόνη βάσιμα συγκροτημένη θεωρία διεθνούς πολιτικής είναι, εξ αντικειμένου, η δομική θεωρία του Kenneth Waltz. Συμβατά με το Υπόδειγμα θεμελιώνει με ακλόνητο τρόπο την σχέση αιτίων-αιτιατών και σταθερότητας-αστάθειας και αλλαγής ανάλογα με την διεθνή κατανομή ισχύος. Η ανάλυση που ακολουθεί συνδέει και συμπλέκει τα εξής:

1. Στο ενδοκρατικό πολιτικό γίνεσθαι η απροσμέτρητη ποικιλομορφία και η μεγάλη κύμανση των τιμών των ενδοκρατικών μεταβλητών –πολιτισμοί, θρησκείες, κτλ, και σύμμιξη και μέθεξη πνεύματος και αισθητών στην πολιτειακή συγκρότηση– δεν επιτρέπουν μια επιστημονικών προδιαγραφών στάθμιση και εκτίμηση αιτίων και αποτελεσμάτων. Ως εκ τούτου και με δεδομένης της ανομοιοτήτας των κρατικών δρώντων, γενική θεωρία εξωτερικής δεν μπορεί να υπάρξει. Καλούτσικες περιγραφές κάθε κράτους, ενδεχομένως.

2. Στο ενδοκρατικό επίπεδο όσον αφορά την διεθνή πολιτική το μόνο επιτρεπτό είναι η στάθμιση και εκτίμηση των διαμορφωτικών μεταβλητών της κρατικής ισχύος. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο σε αναφορά με τις υποστασιοποιημένες πολιτειακές συγκροτήσεις και θεσμίσεις που αφορούν την κρατική ισχύ. Αυτές οι διαμορφωτικές μεταβλητές, επιπλέον, ανάλογα με την κατά περίπτωση κύμανση των τιμών τους διαβαθμίζονται ως εκτιμήσεις υψηλότερου και χαμηλότερου ρίσκου.

3. Έτσι εκτιμώμενη η κρατική ισχύς ανάγεται στο διεθνές επίπεδο και μαζί με την ισχύ των άλλων κρατών προσδιορίζεται η διεθνής κατανομή ισχύος. Η αναγωγή αυτή γίνεται αφού προηγουμένως "αφαιρεθούν όλα τα άλλα πλην των δυνατοτήτων (δηλαδή πλην της ισχύος)" των κρατών.

4. Στην τρίτη ενότητα του παρόντος δοκιμίου και με όρους πολιτικής φιλοσοφίας αναλύονται οι προεκτάσεις για το δεύτερο και τρίτο επίπεδο εκ του γεγονότος ότι το ολοένα και πιο πνευματικά μεστό Βεσφαλιανό κράτος συγκροτεί τα εθνοκρατικά συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης με μοναδικό, ιδιαίτερο και ιδιόμορφο τρόπο: α) Βαθαίνει ολοένα και περισσότερο η ετερότητα της κατά κράτος πολιτικής ανθρωπολογίας. β) Συνεπαγόμενα αυξάνεται η εθνοκρατοκεντρική διαφοροποίηση. γ) Οι κρατοκεντρικές σχέσεις πρωτίστως εάν όχι αποκλειστικά διεξάγονται σε υλιστική βάση.

5. Ο υλιστικός χαρακτήρας των κρατοκεντρικών σχέσεων δεν αφήνει πολιτικά άξια λόγου περιθώρια διεθνικών πολιτικών συγκροτήσεων. Αυτή η θεώρηση συμπληρώνει την θεωρητική θέση του Waltz ότι μόνο οι δυνατότητες μπορούν να αναχθούν στο διεθνές επίπεδο.

6. Υπό το πρίσμα των προαναφερθέντων, έστω και εάν κανείς έχει κάποιες επιφυλάξεις για την προαναφερθείσα διαβάθμιση των ενδοκρατικών μεταβλητών, μπορούμε να διακρίνουμε απολύτως το δεύτερο από το τρίτο επίπεδο.

7. Διακρίνοντας απόλυτα το δεύτερο από το τρίτο επίπεδο αφήνονται μεγάλα περιθώρια σταθμίσεων και εκτιμήσεων για τις εθνοκρατικές υποστασιοποιήσεις και την κρατική ισχύ. Σταθμίζοντας, εκτιμώντας και ανάγοντας την κρατική ισχύ στο τρίτο επίπεδο η ανά πάσα στιγμή προκύπτουσα διεθνής κατανομή ισχύος προσδιορίζει την ανισορροπία και ισορροπία σε αναφορά με ερωτήματα για την σταθερότητα ή την αστάθεια του εγγενώς άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος.

8. Υπό το πιο πάνω πρίσμα διανοίγονται μια σειρά ερευνητικών πεδίων. Για παράδειγμα, για

* Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συναδέλφους Γιάννη Μάζη και Αθανάσιο Πλατιά για τις συνομιλίες μαζί τους στην φάση συγγραφής του παρόντος. Ως είθισται, για τυχόν λάθη ευθύνεται ο γράφων. Όταν το παρόν είχε βασικά ολοκληρωθεί ο Γιάννης Μάζης κυκλοφόρησε το Μεταθεωρητική κριτική διεθνών σχέσεων και γεωπολιτικής (εκδόσεις Παπαζήση), μια εκτιμώ πολύ σημαντική επιστημονική παρέμβαση, ιδιαίτερα στα πεδία της μεθοδολογίας και της επιστημολογίας. Δεν πρόλαβα και δεν θέλησα πριν το μελετήσω να το ενσωματώσω εδώ, δεδομένου μάλιστα ότι οι επιστημολογικές του επισημάνσεις αφορούν ζωτικά πολλά ζητήματα που εξετάζω πιο κάτω. Θα γίνει σε μεταγενέστερες δημοσιεύσεις. Τα κριτικά σχόλια του Αθανάσιου Πλατιά με έκαναν να είμαι πιο επιφυλακτικός για κάποιες διατυπώσεις και επηρέασαν την τελική διατύπωση της θέσης μου για την διαβαθμισμένη ιεράρχηση και τα όρια και τους περιορισμούς στην εξέταση μεταβλητών με τιμές μεγάλης κύμανσης της πολιτειακής συγκρότησης στα πεδία της κρατικής ισχύος.

τον τρόπο που η εκάστοτε διεθνής κατανομή καταναγκάζει και προσδιορίζει τις αποφάσεις υποστασιοποίησης πολιτικών συγκροτήσεων που αφορούν την κρατική ισχύ.

9. Η προκύπτουσα διάκριση του δευτέρου από το τρίτο επίπεδο ανατρέπει επιστημολογικά και μεθοδολογικά τα θεωρήματα και ιδεολογήματα περί διεθνικών, αισθητικών και άλλων σχέσεων. Εξ ορισμού δεν μπορούν να οδηγήσουν, υποστηρίζεται πιο κάτω, σε άξια λόγου πολιτική συγκρότηση: Οι διεθνικοί δρώντες είναι είτε ανεξάρτητες μεταβλητές βλαπτικές για όλους (τρομοκράτες, λαθρέμποροι κτλ) είτε εξαρτημένες μεταβλητές των κρατικών στρατηγικών. Οι διεθνείς θεσμοί, επίσης, ως εκ της φύσεώς τους είναι εξαρτημένες μεταβλητές των κρατών.

10. Στην αγνώστου διάρκειας Οδύσσεια των εθνοκρατών η ισορροπία ή ανισορροπία ανάλογα με την εκάστοτε διεθνή κατανομή ισχύος είναι ο προσδιοριστικός παράγοντας της σταθερότητας-αστάθειας και των διεθνών αλλαγών.

1. Η διαλεκτική σχέση μετά-ψυχροπολεμικής και μετά-αποικιακής εποχής

Πολλά είναι τα νήματα που ενώθηκαν για να πυροδοτήσουν τις εξεγέρσεις στον Αραβικό και ευρύτερα στον Μουσουλμανικό κόσμο τις δεκαετίες του 2000 και 2010. Βασική υπόθεση εργασίας στο κείμενο που ακολουθεί είναι πως πρωτεύον αίτιο των εξεγέρσεων είναι το γεγονός ότι η *πραγματική αφετηρία της μετά-αποικιακής εποχής* είναι τέλος του Ψυχρού Πολέμου το 1990. Αποδέσμευσε σωρευμένες δυνάμεις που είχαν κατασταλεί καθ' όλη την διάρκεια της αποικιοκρατίας και που στην συνέχεια είχαν εγκλωβιστεί στις συμπληγάδες του Ψυχρού Πολέμου. Η αποδέσμευσή τους μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου προκαλεί κύματα αναταράξεων και ανακατατάξεων και στα τρία επίπεδα ανάλυσης: Του ανθρώπου, του κράτους και του διεθνούς συστήματος.

Με δεδομένο τον περιορισμό χώρου και για στοιχειώδεις έστω αναφορές για τις προεκτάσεις των αναταράξεων Ανατολικά και Νότια του Αιγαίου απαιτείται να γίνει μια συνοπτική εξέταση του τρόπου με τον οποίο τίθεται σήμερα το ανθρωπολογικό ζήτημα, ιδιαίτερα σε αναφορά με κοινωνίες οι οποίες με τον ένα ή άλλο τρόπο διαθέτουν μακράιωνα σμιλευμένες πολιτικές και πολιτισμικές παραδόσεις. Αυτό ενέχει δύο διαστάσεις. Το περιγραφικό σκέλος: Πρώτον, στον απέραντο μετά-αποικιακό κόσμο συντελείται κοσμογονία ανακατατάξεων εντός των κρατών και μεταξύ των κρατών. Η περιγραφή και η ερμηνεία είναι πάντοτε αναγκαία. Πόση και τι είδους περιγραφή και ερμηνεία, όμως, είναι αρκετή για «να γνωρίζουμε τι συμβαίνει». Πόσο ένας αναλυτής μπορεί να «γνωρίζει» και ερμηνεύει; Δεν το κάνουν αυτό πολύ καλύτερα οι κρατικοί λειτουργοί; Δεύτερον, τι πέραν της περιγραφής μπορεί να γίνει, ειδικά στο πεδίο τη θεωρίας ρόλος της οποίας είναι να εδραιώνει μια ισχυρή σύνδεση αιτίων και αιτιατών μεταξύ των τριών επιπέδων ανάλυσης με τρόπο που θα επιτρέπει μια καθολική και διαχρονική ερμηνεία;

Το κύριο θεωρητικό ζήτημα που θα προσπαθήσουμε να αναφέρουμε ακροθιγώς στην τελευταία ενότητα, αφορά το γεγονός ότι η μεγάλη κύμανση των τιμών των μεταβλητών των ανθρωπολογικών παραγόντων και της πολιτικής εν γένει εξ αντικειμένου καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την στάθμιση και εκτίμηση της σχέσης αιτίων και αποτελεσμάτων. Πριν από αυτό και για να αναδειχθούν οι ειδοποιήσιμες διαφορές απαιτούνται συγκριτικές αναφορές της διαδρομής των Νέων Χρόνων για να γίνει κατανοητή η μοντερνιστική θεώρηση των κρατών και του συγκαιρινού κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος. Επίσης, για να γίνουν κατανοητές οι βαθύτερες προεκτάσεις της συγκρότησης του σύγχρονου κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος σε εδαφικά οριοθετημένη βάση. Η σημασία, επίσης, ως εκ του γεγονότος της νομιμοπολιτικής σταθεροποίησης αυτής της δομής το 1945 με τον ΟΗΕ.

Η ανάλυση που ακολουθεί, κατά συνέπεια, υποχρεωτικά θα συμπεριλάβει ιστοριοπολιτικά, επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα που αφορούν την διαλεκτική σχέση κρατικής συγκρότησης, ανθρωπολογικής συγκρότησης, κρατικής ισχύος, διεθνούς κατανομής ισχύος και σταθερότητας-αστάθειας. Τα ζητήματα αυτά δεν μπορούν παρά να εντάσσονται σε μια μακροϊστορική κοσμοθεώρηση. Ουσιαστικός λόγος για να γίνονται τέτοιες αναλύσεις υπάρχει μόνο εάν ως προς τα γενικότερά της χαρακτηριστικά μια τέτοια κοσμοθεώρηση του ενδοκρατικού και

διακρατικού «υποβάθρου» διαθέτει οντολογική αναφορά. Επίσης, ως προς τα γενικά της χαρακτηριστικά να είναι ιστορικοπολιτικά προσδιορισμένη. Μια μεγάλη τομή θα μπορούσε να είναι η εξής: α) Η προ-Νεοτερική ιστορική φάση όταν η κοινωνική ετερότητα κάθε κοινωνικής οντότητας εθεωρείτο το θεμέλιο της πολιτικής συγκρότησης. β) Η Νεοτερική περίοδος μετά τον 16ο αιώνα κατά την διάρκεια της οποίας κυριάρχησαν τα διεθνιστικά μοντερνιστικά υλιστικά δόγματα τα οποία προσανατολίζονταν προς μια ανθρωπολογική εξομοίωση και μια πλανητική πολιτική εξίσωση. γ) Η μετά-αποικιακή εποχή η οποία όπως θα υποστηρίξουμε έχει ως πραγματική αφετηρία την μεταψυχροπολεμική εποχή και η οποία προδιαγράφει τάσεις στο ανθρωπολογικό πεδίο που αναιρούν τα εξισωτικά και εξομοιωτικά ιδεολογικά δόγματα του μοντερνισμού και μεταμοντερνισμού.

Η διατύπωση μιας διϋποκειμενικής¹ κοσμοθεώρησης για την διαδρομή των εθνών, των κρατών και των πολιτικών τους ανθρωπολογιών της σύγχρονης εποχής κρίνεται ως αναγκαία. Εν τούτους, είναι γεγονός ότι σπάνια οι πολιτικοί στοχαστές μεριμνούν η ανάλυσή τους να διαθέτει οντολογική αναφορά και ακόμη πιο σπάνια συμφωνούν για το τι ακριβώς σημαίνει. Ενώ στην κλασική εποχή η οντολογία και η ανεξαρτησία των Πόλεων εθεωρείτο δεδομένο και αυτονόητο θέσφατο η αφετηρία και η διαδρομή της Νεοτερικότητας ήταν διαφορετική. Η Νεοτερικότητα ήταν ένας φαρδύς δρόμος που εκκόλαψε την Αναγέννηση και τον Διαφωτισμό ως αντίποδα της Μεσαιωνικής Θεοκρατίας αλλά και μέσα στην οποία κυριάρχησαν ισχυρές υλιστικές τάσεις συχνά μηδενιστικές. Η διαδρομή αυτή χαρακτηρίστηκε και από φαινόμενα όπως οι εθνοκαθάρσεις, ο κρατικοεθνικισμός, οι γενοκτονίες και ασφαλώς το αποικιοκρατικό φαινόμενο². Η συμπλοκή όλων αυτών και πολλών άλλων γεγονότων

¹ Ο όρος «διϋποκειμενικό» εδώ καμιά σχέση δεν έχει με την αντίστοιχη χρήση στο πλαίσιο των κριτικών θεωρημάτων και ιδεολογημάτων. Όπως και ο όρος «ορθολογισμός» δεν χαρίζεται στην πολιτική θεολογία. Εδώ ορίζουμε ως «διϋποκειμενικό» την αξιολογικά ελεύθερη παρατήρηση των αποτελεσμάτων της ιστορικής διαδρομής. Ως «ορθολογισμό», επιπλέον, ορίζουμε την τυπική πολιτική λογική κάθε πολιτικού φορέα. «Πολιτικός φορέας», εξάλλου, ορίζονται άτομα ή ομάδες τα οποία διεξάγουν ένα συλλογικό κατ' αλήθειαν βίο αναζητώντας την συλλογική αλήθεια διαμορφώνοντας ένα πολιτικά νομιμοποιημένο συλλογικό τρόπο ζωής. Λειτουργώντας ως πολιτικοί φορείς συγκροτούν τυπική πολιτική λογική συμβατή με τις ανά πάσα στιγμή ανθρωπολογικές τους προϋποθέσεις. Η πολιτική συγκρότηση κάθε συλλογικού πολιτικού φορέα υπό κλασικό και σύγχρονο πρίσμα αφορά την φυσιογνωμία, την δομή και τις λειτουργίες του κράτους, τις πηγές του δικαίου, τις πηγές και τα όρια της ισχύος, την σχέση πολιτικών υποχρεώσεων, δικαιωμάτων και ελευθερίας, τα διαφορετικά είδη κοινωνικής δικαιοσύνης, την σχέση με την παραγωγή, την ιδιοκτησία και την κατανάλωση και το κοινωνικοπολιτικά συμπεφωνημένο και νομιμοποιημένο σύστημα διανεμητικής δικαιοσύνης που ορίζει και οριοθετεί τον συλλογικό τρόπο ζωής. Παγκόσμια κοινωνία ποτέ δεν είχαμε. Πάντοτε είχαμε πολλές κοινωνικές οντότητες. Κάθε διακριτή κοινωνία αενάως συγκροτεί τις οικείες ανθρωπολογικές προϋποθέσεις, τον δικό της τυπικό πολιτικό ορθολογισμό και το δικό της σύστημα διανεμητικής δικαιοσύνης. Στην βάση αυτού του διαχρονικά διϋποκειμενικού γεγονότος κάθε κοινωνική οντότητα της οποίας η πολιτική ανθρωπολογία είναι προικισμένη με διακριτή ετερότητα αξιώνει πολιτική κυριαρχία για να ασκεί ελεύθερα τον πολιτικό της βίο. Αυτό συμβόλιζε στην αρχαιότητα το «ιδεώδες της ανεξαρτησίας» και αυτό ακριβώς συμβολίζει ο σύγχρονος όρος «εθνική ανεξαρτησία». Υπάρχει οργανική σύνδεση μεταξύ εθνικής ανεξαρτησίας ως η συλλογική ελευθερία της κοινωνίας και της δημοκρατικής συγκρότησης νοούμενης ως φορά κίνησης προς πολιτική ελευθερία.

² Ο αναγνώστης εδώ και σε άλλες δημοσιεύσεις θα προσέξει ότι αποστασιοποιημένος από την συμβατικά και ορολογικά εξισωτική χρήση του όρου Νεοτερικότητα (το γράφουμε με «ο» και όχι με «ω» για να υπογραμμίσουμε ότι είναι «νέο» και ανώριμο πολιτικό γεγονός). Έτσι διακρίνουμε την Νεοτερικότητα από τον μοντερνισμό, αναζητώντας ταυτόχρονα τις αντίστοιχες λέξεις στην αγγλική γλώσσα για ξενόγλωσσες δημοσιεύσεις. Στο Π. Ήφαιστος, *Κοσμοθεωρία των Εθνών* (Εκδόσεις Ποιότητα), εξηγούμε ότι ο *μοντερνισμός* είναι η υλιστική εκείνη φλέβα της Νεοτερικότητας που κυριάρχησε στο πολιτικό πλαίσιο που προαναφέραμε και που λόγω δουλοπαροικίας γέννησε το φαινόμενο της ιδεολογίας, λόγω αντι-πνευματικής υλιστικής ροπής που κυριάρχησε ως τρόπος συγκρότησης της δημόσιας σφαίρας και ως ωμή αξίωση ισχύος στις διεθνείς σχέσεις της αποικιοκρατικής εποχής. Η *Νεοτερικότητα*, αντίστοιχα, είναι ο ευρύτερος εκείνος και πολύ πιο φαρδύς κοινωνικοπολιτικός και ανθρωπολογικός δρόμος στο υπόβαθρο των κρατών και μεταξύ των κρατών όπου ερήμην των ιδεολογικών επικοδομημάτων και των διεθνιστικών δογμάτων συγκροτούνται ανθρωπολογικά οι πολίτες. Η όσμωση του πολιτικού πολιτισμού και των πολιτισμικών παραδόσεων όπως πάντοτε συνέβαινε μεταξύ των εθνών είναι δεδομένη αλλά όπως επίσης πάντοτε συνέβαινε – τουλάχιστον όταν μιλάμε για εθελούσιες προσεγγίσεις– δεν οδηγεί σε ανθρωπολογική εξομοίωση και

δεν μπορεί να αναλυθεί στην βάση των παρωχημένων ιδεολογικών θεωρήσεων που παρήγαγε αυτή η ταραχώδης διαδρομή καθότι αυτές οι θεωρήσεις έργο έχουν να εκλογικεύουν τις αξιώσεις ισχύος και να αυτό-εκλογικεύουν αυτό-αναφορικά το δικαίωμα του ρόλο των φορέως τους (συνήθως εντός πανεπιστημίων και εντός ακριβοπληρωμένων ιδρυμάτων κάθε είδους). Πιο σημαντικό όμως είναι το γεγονός ότι σε όλες ανεξαιρέτως τις εκδοχές και αποχρώσεις τους οι ιδεολογίες του μοντερνισμού αποτέλεσαν την αιτιολογική βάση εγκαθίδρυσης διοικητικών-κρατικών επικοδομημάτων. Η ειδοποιός διαφορά είναι ότι ενώ η υλιστική πολιτική αντίληψη εδράζεται και αναπτύσσεται στην βάση προγραμματικά και ιδεολογικά προσδιορισμένων προτύπων και τυπολογιών, η ανθρωπολογική αυτό-συγκρότηση των κοινωνιών στο υπόβαθρο των επικοδομημάτων συντελέστηκε με τον δικό τους τρόπο και εν πολλοίς ερήμην τους. Παραταύτα, τα ιδεολογικά δόγματα κυριάρχησαν επί τρεις περίπου αιώνες. Η κυριαρχία αυτή οφείλεται όχι τόσο στην επιστημονική εγκυρότητά τους ή στην συνάφεια τους με τα μονιμότερα διαχρονικά χαρακτηριστικά του πολιτικοανθρωπολογικού γίνεσθαι όσο στην πλανητική ηγεμονία των κρατικών φορέων που τα επικαλούνταν. Τον 20ο αιώνα, για παράδειγμα, το ιδεολογικό φαινόμενο κορυφώθηκε επειδή αποτέλεσαν την μεταμφίεση των ηγεμονικών αξιώσεων των δύο υπερδυνάμεων του Ψυχρού Πολέμου.

Η πρώτη ιστορικοπολιτική επισήμανση που θα μπορούσαμε να κάνουμε είναι ότι το πολιτικοανθρωπολογικό γίνεσθαι στον μοντερνιστικό χώρο παρά το ότι στους πρώτες μετά-Μεσαιωνικούς αιώνες είχε ως ανθρωπολογικό υπόβαθρο τους απόγονους των δουλοπαροίκων –μια δηλαδή πολιτική ανθρωπολογία χαμηλών οντολογικών βαθμίδων– μετεξελίχθηκε ραγδαία. Ιδιαίτερα μετά την Γαλλική Επανάσταση κάτω από το κέλυφος της λίγο-πολύ μέχρι και σήμερα υλιστικής δημόσιας σφαίρας των μοντερνιστικών κρατών οι άνθρωποι αυτοθεσμίστηκαν κοινωνικά όχι μόνο σε υλική βάση αλλά και με σύμμιξη πνευματικών και αισθητών. Η πολιτική οργάνωση και η σταδιακή ανάπτυξη της πολιτικής ανθρωπολογίας των κρατών, δηλαδή, επηρεαζόταν όχι μόνο από τα ιδεολογικά δόγματα αλλά και από την κοινωνικοποίηση των μελών τους. Στο σημείο αυτό, κρίνεται χρήσιμο να προταχθεί μια συναφής επιστημολογική θέση: Δεν χρειάζεται κάποια θεωρία για να «δει» κανείς τα κοινωνικοοντολογικά αποτελέσματα της διαδρομής του κόσμου. Αρκεί ένα μόνο ταξίδι σε κράτη όπως η Γαλλία, η ΗΠΑ, η Ιταλία, η Γερμανία, η Πολωνία, η Τουρκία, η Ελλάδα και η Ρωσία –όλα κράτη λίγο πολύ τυπολογικά μοντερνιστικά κατασκευασμένα, για την τελευταία τουλάχιστον μέχρι το 1990–, για να διαπιστώσει κανείς ότι μέσα στην δημόσιά τους σφαίρα δεν υπάρχουν μόνο υλικά φαινόμενα αλλά και «πνευματικά» σε όλες τις πιθανές εκφάνσεις τους και σε όλες τις πιθανές εκδηλώσεις τους. Όπως πάντα, τα πνευματικά κριτήρια και παράγοντες των

συμβατή με αυτή πολιτική εξίσωση. Τεχνητές συγκολλήσεις όπως αυτές της ΕΣΣΔ ή της ΕΕ, βέβαια, συχνά επιχειρούνται αλλά λόγω οντολογικής διαφοροποίησης κάποια στιγμή διαφοροποιούνται και πολιτικά ή καταρρέουν πλήρως όπως η Σοβιετική Ένωση. Στα Νεότερα κράτη, ενώ αναμφίβολα οι υλιστικά δομημένοι κρατικοί θεσμοί επηρεάζουν την κοινωνικοπολιτική συγκρότηση και την διαμόρφωση πολιτικών ανθρωπολογιών, πόρρω απέχει από το ζητούμενο κάθε συνεπούς υλιστικού ιδεολογικού δόγματος το οποίο θέλει το πνεύμα να είναι εξορισμένο από την δημόσια σφαίρα. Ανεξαρτήτως υλιστικών κρατικών προδιαγραφών το πνεύμα εισρέει και η κοινωνικοπολιτική συγκρότηση συντελείται λίγο-πολύ «Αριστοτελικά». Ως δηλαδή σύμμιξη και μέθεξη του πνεύματος και των αισθητών του συλλογικού κατ' αλήθειαν βίου και συλλογικού τρόπου ζωής. Μια πολύ πιο δυναμική συγκρότηση της πολιτικής ανθρωπολογίας κάθε εθνοκράτους απ' ότι υποθέτουν τα μοντερνιστικά ιδεολογικά δόγματα. Οι πολίτες κάθε βιώσιμου κράτους που διαθέτει συνεκτική ανθρωπολογία για κάποιους αδράτους εγγενείς –και ίσως και μυστήριους– λόγους απ' ενός συμμετέχουν ως μέλη μιας κοινωνίας και απ' ετέρου αξιώνουν ασταμάτητα να είναι οι πολιτικοί εντολείς της διακυβέρνησης. Ασφαλώς, δεν περιγράφουμε μια μονολιθική δομή αλλά αντίθετα ένα πολυτάραχο ταξίδι, μια πολύ πιο δυναμική κίνηση ενός εκκρεμούς στην διαδρομή των ανθρώπων για την συγκρότηση και την συγκράτηση των κρατών και του κόσμου. Η πρώτη επιτυχάνεται με κοσμοθεωρητικά και πολιτικά συνεκτικές ανθρωπολογίες και η δεύτερη με ισορροπία στην διεθνή πολιτική που καθίσταται εφικτή όποτε υπάρχει αντί-ηγεμονική σταθερότητα. Και το αντίστροφο.

ανθρώπων εισρέουν μέσα στην δημόσια σφαίρα ορμητικά και διαμορφωτικά συγκροτώντας την πολιτικοανθρωπολογικά³.

Αναμφίβολα, η κυριαρχία του ιδεολογικού φαινομένου και ως εκ τούτου η στοχαστική διαφθορά της πολιτικής σκέψης –διαφθορά: ανάλυσης της πολιτικής που δεν συμπεριλαμβάνει τα πνευματικά κριτήρια που όπως και να το κάνουμε εισρέουν ακατάπαυστα μέσα στην δημόσια σφαίρα– εξυπηρετούσε και θα συνεχίσει για πολύ να εξυπηρετεί τις αξιώσεις ισχύος των κατά περίπτωση και συγκυρία ηγεμονικών φορέων μιας κατά τα άλλα πασίγνωστης ως προς τα αποτελέσματά της ιστορικής διαδρομής: Στην Δυτική Ευρώπη συντελέστηκε η βίαιη ανθρωπολογική διαμόρφωση των δουλοπαροίκων και των απογόνων τους και στην Βόρειο Αμερική των αυτοχθόνων κατοίκων που και αυτή συντελέστηκε με γενοκτονίες και με

³ Καταρχάς, χρήζει να υπογραμμιστεί μια θέση που σχετίζεται με την συμπερίληψη ανθρωπολογικών παραγόντων στον πολιτικό στοχασμό. Κείμενα όπως το παρόν γράφονται με πλήρη συνείδηση του γεγονότος πως η χρησιμότητά τους δεν μπορεί να έχει «πλήρη» εφαρμογή μέχρι να συντελεστεί κοσμογονία στο πολιτικοανθρωπολογικό πεδίο με τρόπο που θα μεταλλάξει δραστικά τις επιρροές της μοντερνιστικής σκέψης της αποικιοκρατικής και νεο-ηγεμονικής εποχής. Οι συζητήσεις με όρους της συμβατικής μοντερνιστικής σκέψης ποτέ δεν ήταν εύκολες πολύ περισσότερο στις μέρες μας όταν θεωρήματα και ιδεολογήματα συνεχίζουν να αναπαράγονται μονότονα ως και τίποτα να μην έχει αλλάξει μετά τον 17ο και 18ο αιώνα. Πρώτον, οι πλείστες «καθωσπρέτει» συμβατικές αναλύσεις λόγω κεκτημένης ταχύτητας συνεχίζουν να είναι ιδεολογικές, τούτέστιν κατά βάθος προπαγανδιστικές, κατ'ελάχιστον ή καθόλου επιστημονικό. Δεύτερον, η συμβατική μοντερνιστική πολιτική σκέψη επειδή όπως θα δούμε λεπτομερέστερα πιο κάτω είχε ως σκοπό την «κατασκευή» πολιτών στην βάση του ενός ή του άλλου δόγματος δεν στηρίζεται στην περιγραφή και ερμηνεία των πολιτικοανθρωπολογικών γεγονότων με τρόπο που θεωρεί δεδομένα τα κοινωνικοντολογικά γεγονότα αλλά προγραμματικά και πεισματικά εμμένει στην οιοειδή μετάλλαξη οντολογικά θεμελιωμένων κοινωνιών στην βάση του ενός ή άλλου ιδεολογικού δόγματος. Τρίτον, η προγραμματική πρόταξη ενός κατασκευαστικού δόγματος προκαλεί μυωπία ως προς τι ισχύει στην πραγματικότητα. Σίγουρα, αφαιρεί κάθε πρόσχημα αξιολογικής ουδετερότητας και αντικειμενικής περιγραφής. Στα πολιτικοανθρωπολογικά γεγονότα, όμως, εκτός και εάν κανείς επίγειος άνθρωπος έχει ικανότητες να εισχωρήσει μέσα στα υπαρξιακά άδυτα της βιοσύνης και των ψυχόρμητων για να διαπιστώσει ότι είναι μηδενισμένα ή και ανύπαρκτα (για να μπορεί έτσι να αναλύει περπατώντας πάνω στα κατασκευαστικά σύννεφα των φαντασιώσεών του), η πολιτική σκέψη μπορεί μόνο να περιγράψει και το πολύ να ερμηνεύσει τον πνευματικό και αισθητό κόσμο στα πεδία του καταμαρτυρούμενου πολιτικοκοινωνικού και πολιτικοανθρωπολογικού γίνεσθαι (όπως αυτό έχει ήδη συγκροτηθεί στο παρελθόν και όπως συνεχίζει να συγκροτείται όπως εξελίσσεται, αυτό που εντός κειμένου ονόμασα κοινωνικοντολογικά αποτελέσματα της ιστορίας και που πιο κάτω ονομάζω πολιτειακή συγκρότηση και οργάνωση). Αυτό πολλοί στον παρασιτικό πανεπιστημιακό βίο της Δύσης τον χαρακτηρίζουν, ενίοτε σκωπτικά, ως «θετικισμό». Αυτές και άλλες παρόμοιες ονοματολογίες, όμως, δεν έχουν την παραμικρή πολιτική ή ως προς τούτο επιστημονική σημασία, παρά μόνο για να τρέφουν ένα υψηλά αμειβόμενο παρασιτικό βίο κάποιων «επιστημολόγων» που δεν μπορούν ή για ιδεολογικούς λόγους δεν θέλουν να διακρίνουν την διαφορά μεταξύ υπαρκτών όντων και υποθετικών ή και ανύπαρκτων όντων. Στα θολά πεδία των επιστημολογικών, μεθοδολογικών και επιστημονικών διαμαχών η διαφορά είναι μεταξύ ανθρωπολογικά συναφούς πολιτικής σκέψης που σχετίζεται με υπαρκτά όντα και πολιτικής θεολογίας που μεταμφιέζει ως επιστήμη τις ιδιοτροπίες, τις ψυχολογικές ανισορροπίες και τις φαντασίες του κάθε μεταφυσικά σκεπτόμενου «μικρού ανθρώπου» –όλοι πλην ενδεχομένως του Δημιουργού είναι «μικρές» νοητικής εμβέλειας μπροστά στο αισθητό και πνευματικό «φαινόμενο» Άνθρωπος– που βάλθηκε να συμπεριφέρεται κατασκευαστικά, ως δηλαδή Δημιουργός-κατασκευαστής ανθρώπων. Αυτό μπορούμε να το πούμε και διαφορετικά: Ενώ η πολιτική σκέψη σωστά νοούμενη είναι η Αριστοτελικών προδιαγραφών περιγραφή της σύμμιξης και μέθεξης αισθητών και πνευματικών στο πολιτικοκοινωνικό και πολιτικοανθρωπολογικό γίνεσθαι μερικοί φαντάζονται ότι μπορούν να είναι Πλάτωνες, ως προς κάποια τουλάχιστον έργα του τα οποία είτε δεν τα κατανοούν, είτε τα κατανοούν στρεβλά ή όπως τους βολεύει. Ισχύει το ρηθέν: Με ιστορικούς όρους, «Πλάτων υπήρξε μόνος ένας “πλατωνάκια” όμως πολλά». Η «κατασκευαστική» manía των τελευταίων όσον αφορά την ανθρωπολογική και πολιτική συγκρότηση των κοινωνιών οδήγησε σε εκατόμβες. Γέμισαν πολλά και μεγάλα νεκροταφεία τόσο των μεγάλων ιδεών όσο και των θυμάτων τους, εκατοντάδων εκατομμυρίων ανθρώπων. Η σημασία αυτών των επιστημάνων ενδέχεται να είναι κολοσσιαία: Ο πολιτικός στοχασμός είναι βάσιμος, χρήσιμος, περιεκτικός, αληθινός, πολιτικά συμβατός και συντελεστικός του πολιτικού πολιτισμού μόνο όταν εδράζεται πάνω σε μια οντολογικά συμβατή επιστημολογία. Τούτέστιν, εισερχόμενοι στον 21ο αιώνα την στιγμή που δισεκατομμύρια άνθρωποι παλεύουν να συγκροτηθούν πολιτικά με τρόπο συμβατό με τις ανθρωπολογικές τους προϋποθέσεις –και στις περιπτώσεις που αυτό δεν συμβαίνει έχουμε επιστροφή στην βαρβαρότητα, κατ'ελάχιστον διόλου σπάνιο– τα πολιτικά δρώμενα είναι στοχαστικά βεβαρημένα. Εκατομμύρια ιδεολογικών κειμένων προϊόν του ιστορικού ατυχήματος των δουλοπαροίκων στην Μεσαιωνική και μετά-Μεσαιωνική ιστορική φάση συνεχίζουν να εισρέουν μέσα στις συζητήσεις της δημόσιας σφαίρας.

εθνοκαθάρσεις. Σχεδόν όλος ο υπόλοιπος πλανήτης βρισκόταν επί αιώνες υπό αποικιοκρατική καταστολή. Το ζητούμενο ήταν να επιτευχθεί συγκρότηση και συγκράτηση «κρατικής συνοχής» στο υπόβαθρο των εξουσιαστικών εποικοδομημάτων. Η συνέχεια είναι επίσης γνωστή ως προς τα αποτελέσματα που συγκρότησαν το σύγχρονο πολυπληθές διακρατικό σύστημα: Τα έθνη τα οποία τέλη του 19ου και αρχές του 20ου αιώνα διεξήγαγαν εθνοκαταλυτικούς αγώνες και κατόρθωσαν να αποκτήσουν εθνοκρατική κυριαρχία στην συνέχεια καταβυθίστηκαν επί ένα περίπου αιώνα στην δίνη των ιδεολογικών δήθεν ηγεμονικών ανταγωνισμών του Ψυχρού Πολέμου⁴.

Αυτή η εποχή η οποία ήταν μια ιστορική παρένθεση –σε μια πορεία που άρχισε από τα προκλασικά χρόνια και την κλασική εποχή για να ακολουθήσουν οι αυτοκρατορικές κοσμοσυστημικές φάσεις δύο περίπου χιλιετιών– ελέγχεται ως παρωχημένη λόγω υπαρκτών οντολογικών προϋποθέσεων που την αναιρούν: Όπως προείπαμε τα κοινωνικοντολογικά αποτελέσματα προσδιορίζουν την φυσιογνωμία, τον χαρακτήρα και το περιεχόμενο του διεθνούς συστήματος. Η πρόβλεψη για μια υλιστική ανθρωπολογία δεν επιβεβαιώθηκε και η προσδοκία για την ένωση του πλανήτη στην βάση του ενός ή άλλου δόγματος δεν εκπληρώθηκε. Εσχάτως, μάλιστα, η αντιστροφή των υλιστικών ιδεολογιών επισφραγίστηκε όταν τα μεγάλα υλιστικά παραδείγματα της Σοβιετικής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης διολίσθησαν ίσαμε την λογική (υλιστική) τους απόληξη. Η μεν πρώτη με την διάλυσή της η δε δεύτερη –μέχρι την στιγμή που γράφονται οι παρούσες γραμμές– με την ανάπτυξη διαιρετικών τάσεων απόρροια παραγνώρισης των θεμελιωδών εθνοκρατοκεντρικών προϋποθέσεων του εγχειρήματος.

Στο ευρύτερο πλανητικό πεδίο, απέραντα πλούσιες εθνικές ανθρωπολογίες των μεγάλων ιστορικών εθνών μετά τον εγκλωβισμό τους στην αποικιοκρατία και στην συνέχεια την κατασπατάληση της ενέργειάς τους στις συμπληγάδες του Ψυχρού Πολέμου, εγείρονται με συγκλονιστικό τρόπο αξιώνοντας πολιτικές προσαρμογές που αφορούν τόσο την πολιτειακή τους συγκρότηση όσο και την διεθνή πολιτική. Αυτό είναι ένα ακόμη «αποτέλεσμα» της ιστορικής διαδρομής του οποίου γνωρίζουμε τα αίτια, δηλαδή το πνευματικά μεστό κοχλάζον ανθρωπολογικό πεδίο πάνω από το οποίο συντηρήθηκαν επί μακρόν ασύμβατες καθεστωτικές δομές, πρώτα αποικιοκρατικές και στην συνέχεια οι διάδοχες δεσποτικές δομές. Στα πεδία της πολιτικής σκέψης, εν τούτοις, δεν υπάρχει ακόμη αλλαγή (του μοντερνιστικού) Υποδείγματος για να συμπεριλάβει το πνεύμα το οποίο ήδη εισρέει ορμητικά μέσα στο πολιτικό γίγνεσθαι ενδοκρατικά και στην διεθνή πολιτική. Λόγω κεκτημένης ταχύτητας μέσα στα δυτικά πανεπιστήμια και στον συμβατικό δημόσιο πολιτικό λόγο η μονοσήμαντη και προγραμματικά κανονιστικά προγραμματισμένη πολιτική σκέψη καλά κρατεί. Ακόμη πιο σημαντικό, οι εξελίξεις στο ανθρωπολογικό πεδίο εγείρουν μεγάλα ερωτήματα που αφορούν την διεθνή πολιτική υπό το πρίσμα, όπως θα υποστηριχθεί πιο κάτω, η διαίρεση στο εσωτερικό του κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος της Βεσφαλίας είναι θεμελιωδώς υλιστική. Έτσι, η σχέση αιτίων και αιτιατών μεταξύ των τριών επιπέδων ανάλυσης περιπλέκεται. Κάθε γραμμική ερμηνεία για την σχέση των τριών επιπέδων είναι προγραμματικά λανθασμένα.

Στα πεδία της πολιτικής σκέψης η προσαρμογή είναι ενδεχομένως δύσκολη ή ανέφικτη: Λόγω κεκτημένης ταχύτητας, επενδυμένων συμφερόντων παρασιτισμού και άγνοιας των μελών των κοινωνιών για το τι ακριβώς σημαίνει αυτό –ο κάθε πολίτης δυστυχώς ή ευτυχώς δεν μπορεί να ασχοληθεί με ακατανόητα και σπουδαιοφανή θεωρήματα–, εκατομμύρια ιδιώτες μέσα στα πανεπιστημιακά ιδρύματα οι οποίοι διαμορφώθηκαν ιδεολογικά κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου συνεχίζουν να καλλιεργούν θεωρήματα και ιδεολογήματα τα οποία είναι

⁴ Οι ανταγωνισμοί αυτοί των δύο υπερδυνάμεων και των συμμάχων τους περιστρέφονταν γύρω από κρατικά συμφέροντα. Οι ιδεολογίες αποτελούσαν την μεταμφίεση, γνωστικό ιστορικό φαινόμενο που δεν είναι του παρόντος να αναλυθεί.

ασύμβατα με αυτή την εθνοκρατοκεντρική οντολογία. Μάλιστα, όσο προχωρούμε στην μεταμοντέρνα μαζικοπαραγωγική και μαζικοκαταναλωτική φάση αυτά τα θεωρήματα και ιδεολογήματα καθίστανται ολοένα και περισσότερο πτωχοί συγγενείς μεγάλων (συμβατικά έστω) μοντερνιστών –φιλελεύθερων και μαρξιστών– στοχαστών του 18ου και 19ου αιώνα. Λόγω κεκτημένης ταχύτητας αυτά τα αβάστακτης ασημαντότητας ανάμεικτα και εξ αντικειμένου μπερδεμένα θεωρήματα και ιδεολογήματα δεύτερης ή και δέκατης τάξης⁵, συνεχίζουν να παράγονται βιομηχανικά διαποτίζοντας τα πολιτικά συστήματα και το διεθνές σύστημα με πολιτική θεολογία που θρέφει τον πολιτικό ανορθολογισμό και διογκώνει τα προβλήματα. Ακόμη και οι επιστημονικοί έλεγχοι για την συγκρότηση μιας λογικής και ορθολογικής ιεραρχίας των σημασιών του θεωρητικού προβληματισμού χωλαίνει, εκ του γεγονότος ότι ο παρασιτισμός που επισκιάζεται από αναμασήματα τετριμμένων και ασημαντων διαιωνίζεται στην βάση όχι μιας επιστημονικής λογικής υψηλών περιγραφικών και ερμηνευτικών προδιαγραφών αλλά από αριθμητικά πολυπληθείς επιστημονικούς όχλους τα μέλη των οποίων συχνά βολεύονται στον πνευματικό παρασιτισμό⁶. Είναι αμφίβολο αν γίγαντες της πολιτικής σκέψης όπως ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης ή ο Κονδύλης θα εκλέγονταν ακόμη και ως λέκτορες σε ένα καθωσπρέπει δυτικό πανεπιστημιακό τμήμα!

Μια ακόμη αφετηριακή θέση είναι ότι οι εξελίξεις και στα τρία επίπεδα ανάλυσης υπό το προαναφερθέν πρίσμα θα πρέπει να λάβει υπόψη ένα «τετελεσμένο» που καθιστά την ορθολογιστική –όσον αφορά τις οντολογικές και ανθρωπολογικές προϋποθέσεις– πολιτική σκέψη ένα δύσκολο άθλημα: Εντός του εδαφικά και υλιστικά οριοθετημένου κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος ακόμη και

⁵ Είναι μπερδεμένα και παρωχημένα καθότι στην συντριπτική πλειονότητά τους ήταν ενταγμένα στην εκατέρωθεν ιδεολογική διαμάχη των υπερδυνάμεων τις αξιώσεις των οποίων συνειδητά ή ανεπίγνωστα υπηρετούσαν. Η ταύτισή τους με τις ηγεμονικές αξιώσεις ισχύος διέφθειρε ακόμη και τις πιο ευγενείς και καλοπροαίρετες αξιώσεις επιστημονικής αξιοπιστίας. Πριν τον Ψυχρό Πόλεμο με πιο αιτιολογημένο τρόπο ή τηρώντας κάποια σοβαροφανή προσχήματα και παρά το γεγονός ότι η επιδίωξη εκδίωξης του πνεύματος από την δημόσια σφαίρα ήταν άκαρπη και ατελέσφορη, υπηρετούσαν την ανάπτυξη διαδοχικά του ηγεμονικού, αστικού, αστικοφιλελεύθερου, αποικιοκρατικού και καπιταλιστικού κράτους. Όπως προείπαμε αυτό συμβολίζεται από την κυριαρχία του υλιστικού μοντερνισμού στο εσωτερικό του πιο φαρδιού και πιο σύνθετου δρόμου των Νέων Χρόνων. Η έλευση της μαζικής παραγωγής, της μαζικής κατανάλωσης επέφερε πολλές αλλαγές και στο επιστημονικό πεδίο. Κατ' αρχάς, παρήγαγε αναρίθμητα εξίσου υλιστικά μεταμοντέρνα ιδεολογήματα τα οποία υπηρετούν τον σκοπό της ανθρωπολογικής προσαρμογής μέσα σε ασφυκτικές νομικοτεχνικές δομές συμβατές με τις ανάγκες της νέας οικονομίας και της αστικοποίησης που μεταξύ άλλων απαιτούν εγκατάλειψη των πατροπαράδοτων τρόπων ζωής, αλλαγές πολιτιστικών προτύπων και αλλαγές καταναλωτικών προτύπων. Παράλληλα τα ιδεολογήματα και θεωρήματα που περιστρέφονταν γύρω από την ιδεολογική διαμάχη των δύο υπερδυνάμεων σταδιακά έφθιναν. Ως αποτέλεσμα εισερχόμαστε στον 21ο αιώνα και ενώ οι δομικές, οικονομικές και ανθρωπολογικές δομές αλλάζουν ραγδαία μέσα στα αναρίθμητα πλέον πανεπιστήμια καλλιεργείται μια παντελώς αναντίστοιχη με τα νέα δεδομένα νέα γενιά –αυτή την φορά παντελώς ασυνάρτητης– «πολιτικής» σκέψης. Άναρχα και ανεξέλεγκτα αναμιγνύονται παλαιές ιδεολογίες, ιδεολογήματα που μεταμφιέζουν νέες αξιώσεις ισχύος (κυρίως στο πλαίσιο της «μαλακής ισχύος» των ισχυρών κρατών) και θεωρήματα όσων συνειδητά ή ανεπίγνωστα εξυπηρετούν παρασιτικούς σκοπούς μεγάλων ομάδων ομοϊδεατών μέσα σε πανεπιστημιακά ιδρύματα οι οποίοι αλληλουποστηρίζονται κρυμμένοι πίσω από προσχηματικές επικλήσεις ... επιστημονικής ελευθερίας. Μέσα σε αυτό το μεγάλο πολιτικοστοχαστικό μπέρδεμα λόγω κεκτημένης ταχύτητας κυλούν δεκάδες χιλιάδες ή και περισσότεροι συνειδητοί ή ανεπίγνωστοι φορείς επιστημονικών τίτλων ή πολιτικών αξιωμάτων. Για την κατανόηση του στρατευμένου χαρακτήρα της πολιτικής σκέψης των Νέων Χρόνων απαραίτητο ανάγνωσμα είναι το δίτομο έργο του Παναγιώτη Κονδύλη, *Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός* (Εκδόσεις Θεμέλιο), ιδ. τόμος ΙΙ. Για την μεταμοντέρνα εποχή της μαζικοπαραγωγής και μαζικοκατανάλωσης του ίδιου *Η παρακμή του Αστικού Πολιτισμού* (Εκδόσεις Θεμέλιο).

⁶ Αντί οντολογικά συναφούς πολιτικής σκέψης ασκητικά και σκληρά δουλεμένης για να κινείται προς τις υψηλότερες δυνατές προδιαγραφές, κατά κανόνα συγκροτούνται ομάδες ομοϊδεατών που βολεύονται στον παρασιτισμό των αλληλοπαραπομπών επί ασημαντων ή και ανύπαρκτων ζητημάτων. Ο παρασιτισμός είναι η ήπια ηδονιστική ιδιωτεία ατομιστών και φίλαυτων μέσα στο μεγάλο αλισβερίσι της «πολιτικής» σκέψης. Στον άλλο πόλο του εκκρεμούς είναι η ιδιωτεία η οποία επιδιόδομη στην επιστημονικά μεταμφιεσμένη προπαγάνδα κρατών, συμμαχιών ή και διεθνικών δρώντων λειτουργεί ωφελμιστικά και ως προς τα «απτά» οφέλη που αποκομίζει και «ηδονιστικά» απολαμβάνει. «Ηδονιστικά» με την πιο βεβαρημένη μηδονιστική έννοια του όρου «ηδονισμός» (Μαρκήσιος de Sade).

«κρατικοί λαοί» με βαθιές εκλεκτικές εθνικές συγγένειες όπως οι Άραβες διαφοροποιήθηκαν εκ του γεγονότος της μακρόχρονης κρατοκεντρικής συγκρότησής τους. Επί έξι αιώνες μετά την Συνθήκη της Βεσφαλίας του 1648 μ.Χ. η οποία αποτέλεσε την αφετηρία του εδαφικά οριοθετημένου εθνοκράτους, η συγκρότηση και η εμβάθυνση του κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος και η εγκαθίδρυση συχνά απροσπέραστων κυριαρχικών συνόρων και διά-συνοριακών δυσκολιών εξάλειψε ή αποδυνάμωσε τις κοσμοσυστημικές δομές της πρό-νεοτερικής εποχής και αποδυνάμωσε τις εκλεκτικές πνευματικές συγγένειες⁷. Το καθεστώς της Βεσφαλίας –εδαφικά οριοθετημένη κυριαρχία, διεθνής αναρχία και διακριτά-ξεχωριστά αναπτυσσόμενα συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης– σταδιακά συγκροτήθηκε στην σημερινή του μορφή κατά την διάρκεια του συστήματος ισορροπίας δυνάμεων και επικυρώθηκε διαδοχικά με την Κοινωνία των Εθνών στον Μεσοπόλεμο και με τον ΟΗΕ το 1945⁸. Η εθνοκρατοκεντρική διαφοροποίηση που συντελέστηκε έκτοτε είναι πλέον ένα βαθιά εμπεδωμένο νομικό, δικαιοκρατικό και ανθρωπολογικό γεγονός. Η μορφή, οι δομές και οι λειτουργίες του κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος διαιωνίζονται, εδραιώνονται και βαθαίνουν, χωρίς πλέον να υπάρχει στο ορατό βραχυχρόνιο και μεσοπρόθεσμο ορίζοντα προοπτική μιας μη εξισωτικής και μη

⁷ Η αναφορά σε «εκλεκτικές πνευματικές συγγένειες» σχετίζεται με πολιτικά άξια λόγου πνευματική επενέργεια εντός μιας αναγνωρίσιμης πολιτειακής συγκρότησης αλλά και μεταξύ των πολιτειών. Κρίνονται σκόπιμες δύο επισημάνσεις. Πρώτον, ενώ η πνευματική ανάπτυξη των ανθρώπων στα πεδία του πνεύματος και της επιστήμης ενείχε πάντοτε οικουμενικό χαρακτήρα και η όσμωση μεταξύ των επιτευγμάτων ήταν πάντοτε δραστήρια, διαφέρει εάν συγκριθεί με την ενδοκρατική δομή. Εντός κάθε διακριτής πολιτειακής συγκρότησης οι πνευματικές εισροές προσαρμόζονται στην ανά πάσα στιγμή ετερότητα των ανθρωπολογικών προϋποθέσεων και στα ενεργήματα κάθε είδους που διαιωνίζουν, εδραιώνουν και αναπτύσσουν την κατά περίπτωση Πολιτειακή Δημόσια Σφαίρα και την ενταγμένη σε αυτή πολιτική ανθρωπολογία. Για ένα ακόμη λόγο, υποστηρίζεται σε άλλο σημείο πιο κάτω, η εδαφική οριοθέτηση των συστημάτων διανεμητικής δικαιοσύνης ενέτεινε αυτή την τάση. Οι συνέπειες αυτού του γεγονότος είναι μεγάλων προεκτάσεων και αφορούν τα βαθύτερα χαρακτηριστικά μιας θεμελιωδώς διαφοροποιημένης πλέον εθνοκρατοκεντρικής διαμόρφωσης. Δεύτερον, περίπτωση τόσο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης όσο και της ΕΕ είναι διδακτική. Παρά το γεγονός ότι σε αμφότερες τις περιπτώσεις τα σύνορα μεταξύ των εθνικών κοινωνιών βασικά καταργήθηκαν, εν τούτοις παρατηρούμε ότι οι κοινωνίες διαιώνισαν τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά της ιστορικά σμιλευμένης πολιτικής ανθρωπολογίας κάθε έθνους. Εάν σταθούμε στην ΕΕ, το πλέον εντυπωσιακό γεγονός της κρίσης μετά το 2009 είναι ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση άφησε κυριολεκτικά άθικτα τα εθνικά κοσμοθεωρητικά και ηθικά κανονιστικά θεμέλια κάθε εθνικού συστήματος διανεμητικής δικαιοσύνης (βλ. πιο κάτω). Όπως εξελίχθηκε η κρίση μεταξύ μελών του Νότου και του Βορρά καταμαρτυρήθηκε ότι ίσχυσε η αρχή της αυτοβοήθειας. Με ρητό τρόπο ίσχυσε το «ας προσέχατε» όταν η αλήθεια είναι πως σε ένα υλιστικό υπερεθνικό γχηγίρημα όπου τέθηκαν σαφώς προσδιορισμένοι κοινοί σκοποί οικονομικής και πολιτικής ένωσης λόγω ατελών κοινωνικών, πολιτικών, θεσμικών και οικονομικών ρυθμίσεων η ειδοποιός διαφορά ήταν ότι τα πλεονάσματα του πιο αναπτυγμένου Βορρά ήταν τα ελλείμματα του λιγότερο αναπτυγμένου Νότου της ΕΕ. Οι στάσεις και συμπεριφορές σε όλα τα επίπεδα απαντούν πολλά ερωτήματα της διαχρονικής πολιτικής σκέψης. Κυρίως, όμως, φωτίζουν το γεγονός ότι οι στάσεις των μελών της ΕΕ ερμηνεύονται από το γεγονός ότι εθνοκρατικές δομές που εδράζονται πάνω σε διαφορετικές κοσμοθεωρητικές και ηθικοκανονιστικές παραδοχές α) δεν συγχωνεύονται, β) δεν αναιρούν τις υποκείμενες προϋποθέσεις των διαφορετικών συστημάτων διανεμητικής δικαιοσύνης (δηλαδή του συνόλου των προϋποθέσεων που συνθέτουν τον «κατ' αλήθειαν συλλογικό τρόπο ζωής» κλασικά νοούμενο) και γ) επειδή ακριβώς η ηθική είναι προϊόν πολιτικής (στις μέρες μας εθνοκρατικής) η πολιτική θεολογία που υποστηρίζει κάτι άλλο δεν εκπέμπει μόνο επιστημονικές σαπουνόφουσκες αλλά είναι και επικίνδυνη για την ζωή των ανθρώπων. Στις χώρες του Νότου της ΕΕ ήδη χιλιάδες άνθρωποι έχουν χάσει την ζωή τους ενώ το μέλλον της σταθερότητας στην Ευρώπη είναι άδηλο.

⁸ Η διαδρομή του διεθνούς συστήματος στο πλαίσιο μιας διαχρονικής αποτίμησης έχει αναλυθεί από τον υποφαινόμενο στο *Κοσμοθεωρία των Εθνών, συγκρότηση και συγκράτηση των κρατών, της Ευρώπης και του Κόσμου* (Εκδόσεις Ποιότητα). Για μια σύντομη εισήγηση σε συνέδριο της «Εταιρείας διεθνών σχέσεων και διεθνούς δικαίου» βλ. «Το μεταβατικό σύστημα της Βεσφαλίας και του ΟΗΕ υπό την αίρεση των προϋποθέσεων που αναπτύσσονται στο κοσμοσυστημικό επίπεδο», αναρτημένο στην διεύθυνση <http://www.ifestosedu.gr/105Ethnokratos.htm>. Η υπόθεση εργασίας είναι ότι όσο η κοινωνικοπολιτική συγκρότηση συντελείται με άξονα διακριτά και ξεχωριστά συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης η ετερότητα ενός εκάστου κράτους βαθαίνει με αποτέλεσμα το κρατοκεντρικό διεθνές σύστημα να διαφοροποιείται ολοένα και περισσότερο (η αντικατάσταση του όρου «κρατοκεντρικό» από το «εθνοκρατοκεντρικό» ως επιθετικό προσδιορισμό συμβολίζει την εξέλιξη του διεθνούς συστήματος προς αυτή την κατεύθυνση βαθύτερων ανθρωπολογικών ενεργημάτων στο εσωτερικό κάθε μιας κυρίαρχης πολιτείας).

εξομοιωτικής παγκόσμιας ή περιφερειακής δομής η οποία θα συνδυάζει μια κεντρική κοσμοσυστημική εξουσία που θα θεωρεί δεδομένες τις εθνικές προϋποθέσεις και την αυτοθέσμιση στην βάση της ανθρωπολογικής ετερότητας των κοινωνικών οντοτήτων που συμμετέχουν⁹.

Δεν μιλάμε για γραμμικά εξελισσόμενες κρατικές δομές καθότι τα μέλη του διεθνούς συστήματος είναι άνισου μεγέθους, άνισης ισχύος, άνισης ανάπτυξης, άνισης μεγέθυνσης, διαφορετικής κοσμοθεωρητικής ιδιοσυστασίας και διαφορετικής ηθικής-κανονιστικής εθνοκρατικής υπόστασης. Αναρίθμητοι παράγοντες με πιθανότητα άπειρων ζευγών που τους συνδυάζουν καθιστούν την συγκρότηση των ανθρωπολογιών και των οντολογικών τους προϋποθέσεων –όπως εξάλλου ήταν πάντα– ένα «χαώδες», αστάθμητο και απρόβλεπτο φαινόμενο. Μπορούν να σταθμιστούν μόνο ως σταθεροποιημένες εθνοκρατικές συγκροτήσεις και θεσμίσεις. Ακόμη, όσο αναπτύσσεται η εθνοκρατική υπόσταση με τρόπο που είναι συμβατός με τις υποκείμενες θεμελιώδεις κοσμοθεωρητικές και εν γένει πνευματικές ουσίες και νοήματα τόσο περισσότερες προϋποθέσεις πολιτειακής βιωσιμότητας υπάρχουν (χωρίς μια τέτοια εξέλιξη να είναι εγγυημένη), και το αντίστροφο. Στο μετά-Ψυχροπολεμικό και μετά-Αποικιακό περιβάλλον, υπογραμμίζεται, δεκάδες κράτη τα οποία προέκυψαν από τους αντί-αποικιακούς αγώνες και την διάλυση των αποικιοκρατικών αυτοκρατοριών δεν πληρούν προϋποθέσεις βιωσιμότητας στις εθνοκρατικές κυριαρχικές γραμμές που χάραξε η ταραχώδης πορεία της από-αποικιοποίησης. Εν τούτοις, ο κατακερματισμός τους ή η εξαφάνισή τους και η συγχώνευσή τους με άλλα κράτη δεν αλλάζει την φυσιογνωμία και τα χαρακτηριστικά του εθνοκρατοκεντρικού συστήματος παρά μόνο τον αριθμό των μελών του. Στο ορατό μέλλον αυτές είναι οι καταμαρτυρούμενες τάσεις. Το κατά πόσο μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα θα οδηγηθούμε σε περιφερειακές ή παγκόσμιες κοσμοσυστημικές δομές μη δεσποτικού χαρακτήρα είναι ένα ερώτημα άλλης τάξης και άλλης κατηγορίας, ιδίως και κυρίως από άποψη χρόνου που διερευνά η κοσμοσυστημική γνωσιολογία με όρους παρελθόντων εμπειριών και συγκαιρινών τάσεων¹⁰.

Μιλώντας για τις πρώτες δεκαετίες της μεταψυχροπολεμικής εποχής και ενόσω τα μορφικά, δομικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά του κρατοκεντρικού συστήματος διαιωνίζονται, η διεθνής πολιτική θα συνεχίσει να προσδιορίζεται από σχέσεις δυνάμεως¹¹ και με κυρίαρχο γεγονός ότι οι σχέσεις μεταξύ κρατών διέπονται περισσότερο από υλιστικούς παράγοντες και κριτήρια και λιγότερο από πνευματικούς. Όχι επειδή δεν υπάρχει διεθνική ή διεθνής σχέση ή όσμωση μεταξύ ατόμων και εθνών αλλά επειδή η εθνοκρατοκεντρική δομή δημιουργεί συγκεκριμένες προϋποθέσεις που ιεραρχούν και διαφοροποιούν τις πολιτικά άξιες λόγου και αξιοσημείων τάσεις από τις πολιτικά ελάχιστα ή καθόλου σημαντικές. Για να το πούμε διαφορετικά: Πνευματικά-αισθητά κριτήρια και παράγοντες σμιλεύουν και συγκροτούν το πολιτειακό γίνεσθαι ενώ στην εξ ορισμού –λόγω άνισης ανάπτυξης και ηγεμονικών αξιώσεων– άκρως ανταγωνιστική διεθνή πολιτική τα κράτη συναλλάσσονται ή και συμμαχούν ωφελιμιστικά ή και συγκρούονται για τους ίδιους λόγους, ιδιαίτερα εάν τα οικονομικά συμφέροντά τους είναι ανταγωνιστικά. Οι στάσεις

⁹ Μια γενική θέση για τα δύο μεγάλα υλιστικά εγχειρήματα του 20ου αιώνα, την Σοβιετική Ένωση και την ΕΕ, είναι το γεγονός ότι δεν στηρίχθηκαν σε πρό-Νεοτερικές πολιτικές στάσεις όπου εντός κοσμοσυστημάτων ή ακόμη και εντός δεσποτικών ηγεμονιών πρώτον, δεν αναιρείτο η εθνική ανθρωπολογική ετερότητα και η εθνική αυτοθέσμιση και δεύτερον, προβλέπονταν βιώσιμες ρυθμίσεις για τις οικονομικές σχέσεις μεταξύ τοπικών και κεντρικών δομών και για την ασφάλεια του κοσμοσυστήματος έναντι τρίτων. Στην Βυζαντινή Οικουμένη, επιπλέον, χωρίς να αναιρούνται οι ιστορική τοπική εθνική ετερότητα αναπτύχθηκαν και κοσμοσυστημικές πνευματικές δομές.

¹⁰ Βλ. την σημαντική επιστημονική κοσμοσυστημική γνωσιολογία του Γιώργου Κοντογιώργη που εξετάζει αυτή την προοπτική σε βάθος χρόνου. Για παράδειγμα, βλ. *Δημοκρατία ως ελευθερία* (Εκδόσεις Πατάκη) και στο *Ελληνικό Κοσμοσύστημα* (Εκδόσεις Σιδέρη).

¹¹ Αυτή είναι βασική θέση της ανάλυσης διεθνών σχέσεων που εδράζεται στο Θουκυδίδειο Υπόδειγμα. Ανάλογο και αντίστοιχο είναι και το συμπέρασμα του Γιώργου Κοντογιώργη, βλ. τις περί Θουκυδίδη θεωρήσεις του κυρίως στο *Δημοκρατία ως Ελευθερία* ό.π.

αυτές κορυφώνονται όταν αυτό που διακυβεύεται είναι η επιβίωση μιας συλλογικής οντότητας¹². Αντίθετη προσδοκία όχι μόνο πλήττει τους αφελείς και ωφελεί τους ιδιοτελείς στο εσωτερικό ενός άκρως ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος αλλά επιπλέον αποτελεί πολιτικό ανορθολογισμό¹³ που υποτιμά τον ρόλο της ισορροπίας δυνάμεων και που διαμέσου αβάστακτων ανθρωπίνων κακουχιών οδηγεί σε διεθνείς αλλαγές προς όφελος του κατά περίπτωση ισχυρότερου. Σε κάθε περίπτωση και ανεξαρτήτως αιτίων πρόκλησης ανισορροπίας η μετάβαση σε μια νέα ισορροπία προκαλεί διεθνείς αλλαγές, όχι πάντοτε συμπεφωνημένες με αποτέλεσμα, την αστάθεια και τον πόλεμο¹⁴. Το κύριο ερώτημα που τίθεται άμεσα, ακριβώς, αφορά τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζεται η σταθερότητα και η αστάθεια στο κρατοκεντρικό σύστημα λόγω εξελίξεων στο επίπεδο εκείνων των εθνών που διαθέτουν κράτη οι πολίτες των οποίων μόλις τώρα αισθάνονται τα δεσμά της αποικιακής εποχής να χαλαρώνουν. Κεντρικό ζήτημα είναι το κατά πόσο, ανάλογα με το κράτος στο οποίο αναφερόμαστε, αυτή η δυναμική θα οδηγήσει σε εθνική εμβάθυνση και ισχυρότερη εθνοκρατική υποστασιοποίηση των εθνών Ανατολικά και Νότια του Αιγαίου ή κατά πόσο θα προκαλέσει κατακερματισμό, περαιτέρω αστάθεια ή και διάλυση τυχόν τεχνητών κρατικών κατασκευών της μετά-αποικιακής εποχής¹⁵. Ένα άλλο καίριο ζήτημα που θα αγγίξουμε στην συνέχεια, επίσης, είναι το κατά πόσο η μεγαλύτερη εθνική εμβάθυνση και η συνεπαγόμενη ισχυρότερη εθνοκρατική υποστασιοποίηση επηρεάζει την κρατική συμπεριφορά στην διεθνή πολιτική με το να

¹² Οι εναλλαγές εχθρών και φίλων και συμμάχων ή αντιπάλων σε όλο ανεξαιρέτως το φάσμα της σύγχρονης διεθνούς πολιτικής είναι ένα καθημερινά και επί αιώνες καταμαρτυρούμενο γεγονός και το βάρος της απόδειξης μιας περί του αντιθέτου θέσης φέρει αυτός που το αμφισβητεί και όχι αυτός που το βλέπει. Τις κατώτερες βαθμίδες πολιτικής σκέψης τις υπηρετεί η εθελουφλούσα ή σκόπιμα φέρουσα παρωπίδες πολιτική θεολογία και όχι όποιος έχει θέαση της αλήθειας. Ο Θουκυδίδης ανέλυσε την αλήθεια στα τρία επίπεδα ανάλυσης επειδή ακριβώς δεν επηρεάστηκε από την πολιτική θεολογία αλλά περιέγραψε και ερμήνευσε επιστημονικά ανελέητα τις οντολογικές και ανθρωπολογικές προϋποθέσεις του πανομοιότυπα αντίστοιχου με το συγκαιρινό κρατοκεντρικού συστήματος της κλασικής εποχής.

¹³ Βλ. Π. Κονδύλης, *Από τον 20 στον 21 αιώνα* (Εκδ. Θεμέλιο), ιδ. στο πρώτο και τελευταίο κεφάλαιο.

¹⁴ «Ο τερματισμός ενός ηγεμονικού πολέμου είναι η απαρχή ενός ακόμη κύκλου μεγέθυνσης-ανάπτυξης, επέκτασης και τελικής παρακμής. Ο νόμος της άνισης ανάπτυξης συνεχίζει να ανακατανέμει την ισχύ υπονομεύοντας έτσι το status quo που εγκαθιδρύθηκε από τον τελευταίο ηγεμονικό αγώνα. Η ανισορροπία αντικαθιστά την ισορροπία και ο κόσμος κινείται προς ένα νέο γύρο ηγεμονικής σύγκρουσης. Πάντα ήταν και πάντα θα είναι έτσι, μέχρις ότου οι άνθρωποι είτε καταστραφούν είτε μάθουν να αναπτύσσουν ένα αποτελεσματικό μηχανισμό ειρηνικής αλλαγής». Robert Gilpin, *Πόλεμος και Αλλαγή στην διεθνή πολιτική* (Εκδόσεις Ποιότητα), σ. 351.

¹⁵ Όπως στην περίπτωση κάθε άλλου εθνικού γίνεσθαι στην ιστορική διαδρομή των ανθρώπων το ερώτημα αυτό δεν απαντάται εύκολα και με συμβατικό τρόπο όταν μια χώρα δεν είναι κράτος αλλά «χώρος» όπου κοχλάζουν πολλά ανθρωπολογικά καζάνια. Η έκβαση όπως είπαμε είναι αστάθμητη και απρόβλεπτη. Σε πολλά από αυτά τα κράτη, επιπλέον, κτίστηκαν στρεβλώσεις λόγω αναντιστοιχίας και ασυμβατότητας μεταξύ της υποκείμενης ανθρωπολογίας και των κρατικών δομών. Για μια πειστική ανάλυση όσο αφορά πολλά κράτη του ισλαμικού κόσμου βλ. Αχμέτ Νταβούτογλου, *Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες* (Εκδόσεις Ποιότητα). «Το βασικό φαινόμενο της αντίθεσης προκύπτει μεταξύ της Selbstverständnis του Μουσουλμάνου η οποία είναι συνδεδεμένη με οντολογικές προϋποθέσεις και της υποθετικής/υλικής Selbstverständnis των εκσυγχρονιστών σε μια εποχή κυριαρχίας του δυτικού πολιτισμού. Μια τέτοια σύγκρουση οδηγεί σε διχασμένες προσωπικότητες στις μουσουλμανικές κοινωνίες οι οποίες μπορούν να ονομαστούν επίσημες [η] / κοσμικές [ή] τακίγια (προσποίσεις). Η τουρκική κοινωνία μπορεί να θεωρηθεί ως πρότυπο μιας τέτοιας εκτεταμένης σύγκρουσης. ... ο αντίκτυπος της κεμαλικής παιδείας στην Τουρκία κατέστη επιφανειακός κατά τη διαδικασία μεταλλαγής των παραδοσιακών αξιών που τα παιδιά κληρονομούσαν από τις οικογένειές τους. ... Η θεμελιώδης διαφορά αυτής της σύγκρουσης μεταξύ δύο Selbstverständnis είναι ότι η νέα αυτοεικόνα του εκσυγχρονιστή εξαρτάται από μια επιστημολογική ανακαίνιση σαν αυτή που μνημονεύτηκε στην ομιλία του Atatürk, ενώ η ισλαμική αυτοεικόνα παρέχει μια πολύ ισχυρή οντολογική συνείδηση για την οποία οι εκσυγχρονιστές δεν κατόρθωσαν να βρουν υποκατάστατο. ... Η προέλευση αυτής της σύγκρουσης δεν είναι τοπικό στοιχείο της τουρκικής κοινωνίας. Τουναντίον, είναι μια αντίθεση μεταξύ επιστημολογικά καθοριζόμενων οντολογιών που βασίζονται στη δυτική και στην ισλαμική Selbstverständnis. Θα πρέπει να έχουμε επίγνωση αυτών των δύο εναλλακτικών αυτοαντιλήψεων, προκειμένου να αναλύσουμε την αυξανόμενη τάση για ισλαμική αναβίωση». σ. 31,32,33.

εντείνει τα αντανakλαστικά αυτοσυντήρησης των πολιτών ενός εθνokράτους τα οποία ως εκ της φύσεώς τους είναι αντί-ηγεμονικά¹⁶.

2. Ανθρωπολογικές και καθεστωτικές δομές υπό μακροϊστορικό πρίσμα και οι στρατηγικές των μεγάλων δυνάμεων

Οι ενδοκρατικές και διακρατικές ανακατατάξεις μετά το 1990 Ανατολικά του Αιγαίου είναι ένα καθημερινά καταμαρτυρούμενο γεγονός. Ήδη, ένα πρώτο βλέμμα στα γεγονότα που διαδραματίζονται μπροστά στα μάτια μας μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου το 1990 καταμαρτυρεί το διϋποκειμενικό γεγονός των καθεστωτικών ανατροπών και των κατατμήσεων κρατών¹⁷. Ο αριθμός των κρατών αλλάζει και οι διακρατικές οριοθετήσεις χαράσσονται ξανά ή δημιουργούνται νέα κράτη μέσα από κατάτμηση, πλην το κρατοκεντρικό σύστημα παραμένει δομικά, μορφικά και λειτουργικά το ίδιο¹⁸ όπως καταγράφεται στον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ¹⁹.

Αυτά μπορούμε να το πούμε και διαφορετικά, σε αναφορά με το έτος ορόσημο του 1990, για να καλύψουμε ένα ευρύτερο χώρο: «Κοιτάξτε» Ανατολικά της

¹⁶ Αυτού λεχθέντος υπάρχει επίγνωση του γεγονότος ότι τα κράτη και ιδιαίτερα τα ισχυρά συχνά επικαλούνται την αυτοσυντήρηση για να εκτελέσουν υπερπόντιες επιθετικές ενέργειες. Σε διμερείς σχέσεις, επιπλέον, η διαφορά μεταξύ άμυνας και επίθεσης δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτη. Αυτό που υπαινισσόμαστε εδώ είναι ότι όσο περισσότερο η κατά κράτος ευαισθησία για την αυτοσυντήρηση θα δημιουργεί ολοένα και περισσότερο αντί-ηγεμονικό κλίμα στις διεθνείς σχέσεις καθότι το κόστος επιθετικών ενεργειών θα προσκρούει πάνω σε μια γενικότερη τάση αναζήτησης ασφάλειας μέσω ισορροπίας. Αυτή ήταν μια αρκετά εμπειρωμένη παραδοχή τόσο στην κλασική εποχή όσο και στην περίοδο του συστήματος ισορροπίας δυνάμεων της Ευρώπης από τον 16 μέχρι τον 19 αιώνα.

¹⁷ Οι κατατμήσεις αυτές οφείλονται κυρίως σε εσωτερικούς λόγους, πρωτίστως στην ανθρωπολογική διαφοροποίηση – συχνά σκόπιμη και διαιρετική στο πλαίσιο των στρατηγικών διαίρει και βασίλευε των απερχόμενων αποικιακών δυνάμεων και στην συνέχεια των ηγεμονικών δυνάμεων του Ψυχρού Πολέμου– στο εσωτερικό των κρατών που δημιουργήθηκαν μετά τους αγώνες ανεξαρτησίας του 19ου και 20ου αιώνα. τους. Η στάθμιση και εκτίμηση μεταξύ των ανθρωπολογικών δομών και των καθεστωτικών δομών ήταν και θα είναι πάντοτε δύσκολο εγχείρημα. Ούτε και υπάρχει μαγικός τρόπος μιας ανά πάσα στιγμή ακριβούς εκτίμησης της πολιτειακής-ανθρωπολογικής συμβατότητας. Αυτά είναι φαινόμενα τα οποία φανερώνονται σε στιγμής κρίσεων οπότε και οι άνθρωποι μαζικά αξιώνουν αυτό που θεωρούν ως συλλογική πολιτική βούληση (κατίπ που επιπλέον φανερώνει και τις εσωτερικές διαιρέσεις). Το ανθρωπολογικό γίνεσθαι και η συγκρότηση των κοινωνιών ποτέ δεν γίνεται με ποσοτικές μεθόδους και μαθηματικές εξισώσεις. Στο παρελθόν, ο κατακερματισμός των αυτοκρατοριών προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση. Οι προσαρμογές όμως δεν περιορίζονται αυστηρά στις πρώην αποικιοκρατούμενες χώρες. Για παράδειγμα, όσα πρώην κομμουνιστικά κράτη χαρακτηρίζονταν από εσωτερική ανθρωπολογική διαφοροποίηση πριν και μετά το 1990 οδηγήθηκαν σε κατακερματισμούς που δημιούργησαν νέα κράτη που κατατείνουν σε μεγαλύτερη συμβατότητα μεταξύ των ανθρωπολογικών δομών και των πολιτειακών δομών. Αναμφίβολα, σε κράτη όπως το Ιράκ ή την Λιβύη, τα οποία εσωτερικά είναι διαφοροποιημένα και κοινωνικά εύθραυστα –κατά το πλείστον με χαώδη και άγνωστο τρόπο και που υπό συνθήκες που δημιούργησαν οι ταραχώδεις ιστορικές διαδρομές της κάθε κοινωνίας αλλά και του κόσμου–, εξωγενείς φανερές ή αόρατες επεμβάσεις επιταχύνουν και βαθαίνουν εσωτερικές διαιρέσεις επιταχύνοντας τάσεις κατακερματισμού και αποσχίσεων.

¹⁸ Βλ. Kenneth Waltz, «Structural realism after the end of the Cold War», *International Security*, vol. 25, no 1, 2000 και του ίδιου «The Emerging Structure of International Politics», *International Security*, vol. 18, no 2, Fall 1993. Αυτή είναι και κεντρικό ζήτημα στο *Κοσμοθεωρία των Εθνών* ό.π.

¹⁹ Ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ είναι ένα περισσότερο πολιτικό και λιγότερο νομικό κείμενο. Πρωτίστως, αποτυπώνει και επικυρώνει τα κοινωνικοοντολογικά γεγονότα της ιστορίας και αναδεικνύει την εθνική ανεξαρτησία ως κοινή παραδοχή των πολιτικά κυρίαρχων κοινωνιών. Ως εκ τούτου, διαθέτει ένα πνευματικό υπόβαθρο εξ αντικειμένου αόρατο στα νομικίστικα βλέμματα. Καταγράφονται αρχές με προοπτική να καθίστανται ολοένα και περισσότερο κανόνες πλην το πρωτεύον χαρακτηριστικό του προσδιορίζεται από τις εξαιρετικές γενικόλογες πλην πολιτικά πολύ σημαντικές υψηλές αρχές του διεθνούς δικαίου. Αυτές είναι οι αρχές της διακρατικής ισοτιμίας, της μη επέμβασης και εσωτερικής-εξωτερικής αυτοδιάθεσης. Πρώτον, αυτές οι αρχές πέραν της καταγραφής τους σε κάποιο κείμενο ενσαρκώνουν ένα πραγματολογικό επαληθεύσιμο και πολιτικοανθρωπολογικά κείμενο γεγονός: Μέσα από την ιστορική διαδρομή των Νέων Χρόνων εδραιώθηκαν ανεξάρτητες κοινωνικές οντότητες που αυτό ακριβώς αξιώνουν (διακρατική ισοτιμία, μη επέμβαση και κυριαρχία). Δεύτερον, λογική μόνο χρειάζεται για να κατανοήσει κανείς ότι απέχουμε πολύ από το να έχουμε τέτοια ισοτιμία η οποία να διασφαλίζει διακρατική ισότητα, ισόροπες σχέσεις, ειρηνική επίλυση των διαφορών και απουσία ηγεμονικών αξιώσεων. Η λογική αυτή είναι και το σύνορο μεταξύ νομικισμού και βάσιμων πολιτικών εκτιμήσεων για την διεθνή πολιτική.

Ευρώπης, «κοιτάξτε» Ανατολικά και Νότια του Αιγαίου και συγκρίνετε αυτό που βλέπατε κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου: Επαναπροσδιορίζεται η εσωτερική πολιτική οργάνωση πολλών κρατών χωρίς συμβατικές αναφορές σε καθεστωτικά πρότυπα. Τα πολιτειακά εποικοδομήματα τείνουν να προσαρμοστούν στις υποκείμενες κυρίαρχες πολιτικές ανθρωπολογίες. Η τροχιά αυτή, επιπλέον, καθημερινά καταμαρτυρείται ότι είναι εξαιρετικά ταραχώδης, συχνά βίαιη και ακόμη πιο συχνά συνοδευμένη από πλήθος εξωγενών δράσεων²⁰. Επειδή στα πεδία των φιλελεύθερων και μαρξιστικών συζητήσεων οι πολιτικά και επιστημονικά βεβαρημένες ιδεολογικές διαμάχες περί εσωτερικού καθεστώτος²¹ δυνατό να προκαλέσουν παρανοήσεις για το τι ακριβώς εννοούμε με τον όρο «πολιτική ανθρωπολογία», γίνεται ξάστερα ξεκάθαρο ότι δεν μιλάμε για την φυλετική αντίληψη της πολιτικής ή την εσωτερική καθεστωτική δομή. Ως προς την θεώρηση αυτών των ζητημάτων, τα δύο μοντερνιστικά δόγματα είναι διαφορετικού περιεχομένου πλην μορφικά πανομοιότυπα. Συγκρούονται αδιέξοδα στην βάση ιδεολογικών δογμάτων διαφορετικού περιεχομένου ή κάποιων ενδιάμεσων αποχρώσεων τους ή και κάποιων κανονιστικά τυποποιημένων προτύπων και νομικών τυπολογιών που έρχονται και παρέρχονται. Στην μετά-ψυχροπολεμική εποχή συμπλέκονται με διεθνιστικά και κοσμοπολίτικα ιδεολογήματα και θεωρήματα μικρότερου εύρους και συναρτημένα με την μαζική παραγωγή, την μαζική κατανάλωση, την αστικοποίηση, την ανθρωπολογική υποβάθμιση των πολιτών και την επέλαση μιας τεχνόσφαιρας που είναι ελλειμματικά ενταγμένα σε ένα ή περισσότερα Πολιτικά γεγονότα. Αντίστοιχα ελλειμματική είναι, επίσης, και η δημοκρατία ενδοκρατικά και η διεθνής διακυβέρνηση.

²⁰ Η θεώρηση αυτή όπως ήδη υπαινιχθήκαμε είναι βαθύτατων προεκτάσεων. Ίσαμε τις λογικές απολήξεις της σημαίνει ότι η ιδεολογική πρόσληψη του *Κοινωνικού*, του *Πολιτικού* και της *Πολιτικής* εν γένει είναι θεμελιωδώς στρεβλή και κατά κάποιο ιστορικό ατύχημα, οι πληγές του οποίου μόλις τώρα επουλώνονται. Πάντοτε αλλά λίγο πολύ και την σύγχρονη εποχή ερήμην των ιδεολογικών δογμάτων κάθε κοινωνία αυτοθεσμίζεται ανθρωπολογικά σύμφωνα με τις ιστορικές της προϋποθέσεις αναζητώντας συγκρότηση πολιτικών δομών συμβατών με την υποκείμενη εθνική της ουσία. Το κράτος είναι η υπόσταση των ουσιών και νοημάτων ενός έθνους όπως συγκροτείται, αναπτύσσεται και εξελίσσεται. Αυτές τις ουσίες και αυτά τα νοήματα στο *Κοσμοθεωρία των Εθνών* ό.π. τις ονόμασα «θεμελιώδεις κοσμοθεωρητικές παραδοχές» ενός έθνους. Αποτυπώνουν διαχρονική συγκρότηση του πνευματικού κόσμου ενός έθνους στα πεδία του πολιτισμού, των επιστημών και των πολιτικών παραδόσεων. Εν τούτοις, στην δημοσίευση αυτή δεν είχα υπεισέλθει σε εξειδικευμένη ανάλυση των θεμέλιων ουσιών (αποτελούν αντικείμενο μελέτης που ετοιμάζεται από καιρό και που επεξεργάζεται μια σχετική τυπολογία για την σχέση θεμελιακών κοσμοθεωρητικών παραδοχών και ηθικοκανονιστικών εποικοδομημάτων της εθνοκρατικής υπόστασης). Το έθνος, υποστήριξα ήδη, συγκροτεί κοσμοθεωρίες, ουσίες και νοήματα διαχρονικά σμιλεμένα και καλλιεργημένα και πολιτικές και πολιτισμικές παραδόσεις οι οποίες, αποτελούν το υπόβαθρο πάνω στο οποίο εδράζονται τα κράτη επιτρέποντας ανθρωπολογική συνοχή και συμβατότητα μεταξύ πολιτικής ανθρωπολογίας και θεσμικών εποικοδομημάτων διακυβέρνησης. Την πολιτικοανθρωπολογική αυτοθέσμιση την θεώρησα δεδομένη επειδή καταμαρτυρείται και είναι επαρκώς καταγεγραμμένη στο γεγονός της ύπαρξης των κοινωνικών οντοτήτων και στους νόμους και συντάγματα των ανεξαρτήτων κρατών που διαθέτουν (την πολιτειακή συγκρότηση και οργάνωση). Επίσης, καταμαρτυρείται στις αξιώσεις ανεξαρτησίας των κοινωνικών οντοτήτων που δεν είναι ακόμη ανεξάρτητες. Η αντίληψη αυτή είναι στον αντίποδα των ιδεολογικών δογμάτων του μοντερνισμού που μόλις τώρα εκπνέουν και τα οποία θεωρούν ότι η κοινωνία ως πολιτική οντότητα στερείται ή πρέπει να στερείται πνευματικού κόσμου ή ότι πρέπει να κατασκευάζεται ανθρωπολογικά στην βάση του ενός ή άλλου υλιστικού δόγματος (συνήθως του κάθε ενός που το διατυπώνει ή κάποιος ιδιοτελούς παραλλαγής των συμβατικών δογμάτων). Στην παρούσα ανάλυση λαμβάνω πλέον υπόψη το δημοσιευθέν συναφές έργο Θ. Ζιάκας, *Πατριδωγράφος* (Εκδόσεις Αρμός) οι θεωρήσεις του οποίου κάλλιστα επικαλύπτονται ή μπορούν να συνδυαστούν με δικές μου προγενέστερες θεωρήσεις για την σχέση θεμελιωδών ουσιών και νοημάτων και εθνοκρατικής υποστασιοποίησης. Ο Ζιάκας, στο βιβλίο αυτό συνόψισε, ανέπτυξε και αποκρυστάλλωσε πολλές θεμελιώδεις ιδιότητες της εθνικής συγκρότησης οι οποίες υποβαστάζουν την εθνοκρατική υπόσταση. Η ανάλυση αυτή του Ζιάκα εντάσσεται σε μια πιο μακρόχρονη πρωτοπόρα προσπάθεια του συγγραφέα στην εξέταση των προϋποθέσεων της κοινωνικής ετερότητας και των πολιτικών προεκτάσεών της.

²¹ Βλ. Π. Ήφαιστος, «Δημοκρατία και το ζήτημα του πολέμου και της ειρήνης στις διεθνείς σχέσεις», Γιαλλουρίδης Χρ. (επιμ.), *Η Περικλέους Δημοκρατία στον 21ο αιώνα* (Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών - Σιδέρης, Αθήνα 2006). Επεξεργασμένη εκδοχή αναρτημένη στο <http://www.ifestosedu.gr/31DemocracyIR.htm>.

Με δεδομένο το φαινόμενο του μιμητισμού και των οσμώσεων μεταξύ εθνών, κάθε κοινωνική οντότητα όταν είναι ανθρωπολογικά συγκροτημένη και πολιτικά ελεύθερη, ασκώντας έτσι εσωτερική αυτοδιάθεση, είναι λογικό και αναμενόμενο υπό φυσιολογικές συνθήκες να αναζητεί όχι κάποια τυποποιημένα καθεστωτικά πρότυπα, αλλά Συντάγματα, νόμους και άλλα κανονιστικά εποικοδομήματα που είναι συμβατά με την ανθρωπολογική ιδιοσυστασία της όπως προσδιορίζεται ανά πάσα στιγμή από τις βαθύτερες κοσμοθεωρητικές της παραδοχές και την συμπλοκή αυτών των παραδοχών με το ηθικοκανονιστικό της γίνεσθαι. Έτσι ήταν κατανοητή η πολιτική αυτοδιάθεση πριν την εποχή των μοντερνιστικών κατασκευαστικών ιδεολογιών, ακόμη και σε εποχές δεσποτικών αυτοκρατοριών και ήπιων ηγεμονικών κοσμοσυστημικών δομών²². Έτσι θα είναι, αναγκαστικά και πάλιν πολύ εντονότερα απ' ό,τι στο πρόσφατο παρελθόν, όταν τα ιδεολογικά δόγματα παύσουν να αποτελούν ανορθολογική εισροή στην ενδοκρατική και διακρατική ζωή και όταν καταδειχθεί πλήρως ο ανθρωπολογικά επίπλαστος και μηδενιστικός χαρακτήρας των μεταμοντέρνων ιδεολογημάτων²³.

Στο σημείο αυτό, ακριβώς, χρήζει να γίνουν κάποιες συγκρίσεις μεταξύ σημαντικών εποχών υπό μακροϊστορικό πρίσμα. Σ' αντίθεση με παρελθούσες ιστορικές φάσεις όπως η Αλεξανδρινή, η Ρωμαϊκή και η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, η κυρίαρχη

²² Σαν τέτοιες εννοούμε την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ή Βυζαντινή Οικουμένη και σε ποικίλες βαθμίδες όλες τις άλλες αυτοκρατορικές δομές μετά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο και την έλευση της μακράιωνης φάσης των ηγεμονιών και των αυτοκρατοριών μέχρι και τον 16ο αιώνα.

²³ Ο Κονδύλης σωστά επισημαίνει (*Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός*, ό.π. ιδ. τ. II), ότι οι μηδενιστικές παραδοχές αν και εγγενείς με την υλιστική μοντερνιστική νοηματοδότηση του *Πολιτικού* εν τούτοις ποτέ δεν γίνονταν αποδεκτές από τα εξουσιαστικά ελίτ καθότι αυτό θα οδηγούσε σε αποδόμηση και διάλυση του κράτους που τους διασφαλίζει την εξουσιαστική ιεραρχία. Έτσι οι υλιστικές παραδοχές δεν καταλήγουν ίσα με τις λογικές μηδενιστικές απολήξεις τους και γίνονται αποδεκτές μόνο μέχρι εκείνο τον βαθμό που η αποδυνάμωση των πνευματικών εισροών εξυπηρετεί τους σκοπούς της κάθε εξουσίας (αυτή είναι μια ερμηνεία και του γεγονότος ότι ο Μαρκήσιος de Sade ο οποίος εξώθησε τους συλλογισμούς ίσα με τις λογικές πολιτικές απολήξεις του καταδιώχθηκε από τις κρατικές εξουσίες της εποχής του). Το ζήτημα όμως στο κατώφλι του 21ου αιώνα τίθεται πολύ διαφορετικά και λογικά θα επηρεάσει αμφίπλευρα την κρατική ισχύ. Στο *Η παρακμή του Αστικού Πολιτισμού* ό.π ο Κονδύλης περιγράφει τον εγγενή χαρακτήρα του μηδενισμού στην μαζικοπαραγωγική και μαζικοκαταναλωτική ιστορική φάση (και συνάμα αποδομητικό του χαρακτήρα). Ο Κονδύλης αφήνει ως ανοικτό ενδεχόμενο της επικράτησης του μεταμοντέρνου μηδενισμού και της συνεπαγόμενης ανθρωπολογικής εκμηδένισης στο εσωτερικό των κρατών, κατί που θα επαναφέρει τις σχέσεις ανθρώπων και κρατών σε ωμή στοιχειακή βάση. Για τον μηδενισμό βλ. επίσης ανάλυση για το ίδιο φαινόμενο στο Θ. Ζιάκας, *Ολοκληρωμένος μηδενισμός* (Εκδόσεις Αρμός). Δική μας θέση που αρχίσαμε να αναπτύσσουμε στο *Κοσμοθεωρία των Εθνών* ό.π., είναι ότι η πνευματική εκκένωση της πολιτικής ανθρωπολογίας λόγω μηδενιστικού μεταμοντερνισμού αν και εκτεταμένη πλανητικά λόγω μαζικοπαραγωγής και μαζικοκατανάλωσης εν τούτοις δεν επηρεάζει αθεράπευτα την συγκρότηση των πολιτικών ανθρωπολογιών και οπωσδήποτε δεν επηρεάζει όλα τα κράτη με τον ίδιο τρόπο. Μπορεί κάποια κράτη των οποίων οι πολίτες θα κατηφορίσουν σε κατώτερες οντολογικές βαθμίδες να διαλυθούν και να εκλείψουν πλην όπως ο ίδιος ο Κονδύλης περιγράφει στο *Παρακμή του Αστικού Πολιτισμού* ό.π, η κατηφορική μεταμοντέρνα τροχιά πυροδοτεί και αντιστάσεις. Η κάθε περιοχή και το κάθε κράτος ανάλογα με την ιστορική του διαδρομή πλήττεται από τις μεταμοντέρνες τάσεις με διαφορετικό τρόπο. Στον βαθμό που η ανθρωπολογική εκμηδένιση είναι αντιστρόφως ανάλογη της εισροής πνευματικών κριτηρίων μέσα στην πολιτική σφαίρα, συγκρινόμενα με τα Δυτικά μοντερνιστικά κράτη αλλιώς επηρεάζονται τα ισλαμικά κράτη, η Κίνα, η Ινδία, η Ρωσία και άλλα κράτη στις περιφέρειες τα οποία στο παρελθόν βρίσκονταν υπό αποικιοκρατικό ζυγό. Τέλος, η συζήτηση αυτή θέτει και ένα ερώτημα για το ποια είναι τα σύνορα μετά από τα οποία οι θέσεις που υιοθετούνται είναι αξιολογικά βεβαρημένες. Είναι η στηλίτευση της ανθρωπολογικής εκμηδένισης αξιολογική τοποθέτηση; Η θέση μας είναι ότι το ζήτημα δεν τίθεται αξιολογικά. Η πολιτική σκέψη περιγράφει τον άνθρωπο μέσα στο κοινωνικό και πολιτικό γεγονός όπου αναπτύσσεται ο πολιτικός πολιτισμός κατί που συνεπάγεται διαρκή ανθρωπολογική αναβάθμιση του πολιτειακού γίνεσθαι. Η αντιστροφή αυτής της πορείας και η πορεία εκμηδένισης του ανθρώπου ως πολιτικό ον (για να μπορεί να αποτελεί προσαρμόσιμο και υπάκουο «πολίτη») αναιρεί και τους σκοπούς και την αποστολή της πολιτικής σκέψης και ακυρώνει την οντολογία που προκύπτει από τα διαχρονικά κοινωνικοοντολογικά και πολιτικοανθρωπολογικά γεγονότα. Για να παραφράσουμε τον Αριστοτέλη, ο άνθρωπος δεν είναι πλέον πολιτικό ζώο αλλά τείνει να είναι μόνο ζώο. Ο άνθρωπος από πολιτικό ζώο επανέρχεται στην βαρβαρική κτηνώδη και ζωώδη κατάσταση όπου άλλη επιστήμη, ίσως η κτηνιατρική, είναι το κατάλληλο γνωστικό πεδίο.

πολιτική αντίληψη των μεγάλων, αποικιακών και ηγεμονικών δυνάμεων από τον 16ο αιώνα μέχρι βασικά και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ήταν να αγνοούν την ανθρωπολογική υπόσταση και τις πολιτικές παραδόσεις των «υπηκόων» (τόσο των δικών τους πολιτών ως προς τους οποίους εφάρμοζαν εξισωτικές και ανθρωπολογικά εξομοιωτικές πολιτικές όσο και των μελών υποτελών κρατών). Τις λιγότερο ισχυρές κρατικές οντότητες τις έβλεπαν, και πολλοί συνεχίζουν να τις βλέπουν με τον ίδιο τρόπο: Ως περίπου «εδαφικά οριοθετημένα κουτιά» που περιέχουν αριθμούς ή «πολιτικά πρόβατα» –στερημένα πνευματικών ουσιών και νοημάτων που σύμφωνα με την δική τους πολιτική παράδοση είναι πολιτικά αδιάφορα για την συγκρότηση και συγκράτηση της πολιτειακής σφαίρας– και όχι ως ζωντανούς και πολιτικά σκεπτόμενους ανθρώπους. Μέχρι τις μέρες μας, επίσης, θεωρούν ότι αυτά τα ανθρωπολογικά αποδυναμωμένα μέλη λιγότερο ισχυρών κοινωνιών γίνονται εύκολα υποχείρια καθιστώντας το κράτος και τους πολίτες υποτελείς ή κυριαρχημένους. Το οπλοστάσιο πολιτικής επιβολής περιείχε εγκάθετα καθεστώτα²⁴, ροκανίσμα των πνευματικών θεμελίων, διαίρει και βασίλευε και μαλακή ισχύ (soft power)²⁵ ποικίλων εκδοχών και αποχρώσεων²⁶.

Ενώ οι διαχρονικές ηγεμονικές πρακτικές δεν θα αλλάξουν και πολύ²⁷, όσες δυνάμεις έτσι συνεχίζουν να βλέπουν τα άλλα έθνη στερούνται πολιτικού ορθολογισμού και η στρατηγική τους, συνεπακόλουθα, θα επηρεάζεται ανάλογα και αντίστοιχα. Αυτό γιατί τέτοιες αποικιακές νοοτροπίες συγκροτούν μια πολιτική και στρατηγική κουλτούρα η κεκτημένη ταχύτητα της οποίας βρίσκεται σε αναντιστοιχία με τον αναδυόμενο χειραφετημένο μετά-αποικιακό κόσμο πολλών μικρών και μεγάλων εθνών πνευματικά μεστών και ανθρωπολογικά περιεκτικών. Κράτη δηλαδή οι πολίτες των οποίων αναζητούν χειραφέτηση, πολιτική κυριαρχία και εσωτερική αυτοδιάθεση²⁸. Αυτό το ζήτημα, κανείς απαιτείται να το εξετάσει υπό το πρίσμα μιας θεώρησης φιλοσοφίας της ιστορίας και μιας κοσμοθεώρησης που προσδιορίζει τις γενικές γραμμές μιας οντολογικά αναγνωρίσιμης αμφίπλευρης διαδρομής: Από την μια πλευρά είναι η διαδρομή των εθνών διαμέσου της ιστορίας. Συγκροτούν τα θεμελιώδη ανθρωπολογικά τους χαρακτηριστικά με σύμμιξη και μέθεξη αισθητών και πνευματικών ακόμη και αν κατέχονται από άλλα έθνη και κατατείνουν σε εθνοκρατική υποστασιοποίηση²⁹. Από την άλλη πλευρά είναι η προαναφερθείσα μηδενιστική τάση που ροκανίζει τις ουσίες και τα νοήματα μέσα στα κοσμοθεωρητικά τους θεμέλια. Ταυτόχρονα, η δεύτερη, παραβλέπει την κοινωνική οντολογία ή την θεωρεί πολιτικά αδιάφορη. Όπως ήδη υπαινιχθήκαμε αυτή η τάση κυριάρχησε μετά τον 16ο αιώνα κάτω από συγκεκριμένες ανθρωπολογικές προϋποθέσεις της μετά-Μεσαιωνικής Ευρώπης.

²⁴ Για παράδειγμα του Σάχη του Ιράν, την χούντα στην Χιλή ή τους δικτάτορες στην Ελλάδα την περίοδο 1967-1974.

²⁵ Το ζήτημα της «μαλακής ισχύος» (όπως αποδίδω στα ελληνικά τον όρο “soft power”, η οποία εσχάτως μετονομάστηκε σε «smart power», έχει αναλυθεί από τον υποφαινόμενο σε πολλά κείμενα. Για μια εκτενή περιγραφή εντός «σημειώσεων τέλους» βλ. *Κοσμοθεωρία των Εθνών* ό.π.

²⁶ Αυτά πιστοποιούνται με μια ματιά στις αποικιοκρατικές κατεξουσιαστικές δομές αλλά και σε πλήθος κρατών του 20ού αιώνα όπως το Ιράν, την Ελλάδα, κ.α., όταν κατά καιρούς εγκάθετες δεσποτικές δικτατορίες εξυπηρετούσαν τους στρατηγικούς σκοπούς των ηγεμονικών δυνάμεων κάθε συγκυρίας.

²⁷ Για την διαχρονικότητα των υπερπόντιων εξισορροπήσεων, της μεταφοράς βαρών, της κατατριβής τρίτων και άλλων παρόμοιων συμπεριφορών ελέγχου της κατανομής ισχύος και εξισορρόπησης άλλων μεγάλων δυνάμεων βλ. John Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων* (Εκδόσεις Ποιότητα).

²⁸ Το μαρτυρούν οι αγώνες εθνικής ανεξαρτησίας και στην συνέχεια οι αγώνες διασφάλισης αυτής της ανεξαρτησίας. Πρέπει να σημειώσουμε την ειδοποιό διαφορά. Η πολιτική ανθρωπολογία των πρώην αποικιοκρατικών δυτικών δυνάμεων συγκροτήθηκε, βασικά, τους δύο τελευταίους αιώνες, ιδιαίτερα μετά την Γαλλική Επανάσταση. Η σύνθεση πολλών εθνών σε άλλες περιοχές αποτελείται από «ιστορικούς ανθρώπους» μιας πορείας εθνικής διαμόρφωσης πολιτικών παραδόσεων κατά τη διάρκεια πολλών αιώνων ή και χιλιετιών.

²⁹ Πιο κάτω θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε, σε αναφορά με την συστημική θεωρία του Kenneth Waltz, διαβαθμισμένες σταθμίσεις της πολιτειακής συγκρότησης και οργάνωσης.

Μια γρήγορη ματιά θα μπορούσε να φωτίσει καλύτερα την διαδρομή των σύγχρονων ανθρωπολογικών δομών. Κάτι τέτοιο είναι σημαντικό γιατί όπως αλλάζουν τα ανθρωπολογικά δεδομένα –ή καλύτερα ενόσω ο παράγων άνθρωπος θα επανέρχεται στο προσκήνιο της πολιτικής ως κύρια διαμορφωτική δύναμη στις περιοχές όπου προγενέστερα βρισκόταν υπό καταστολή ποικίλων ειδών και εκδοχών– τόσο περισσότερο η πολιτική ενδοκρατικά και διακρατικά απαιτείται να αναπροσαρμόζεται για να αντιστρέψει και ανατρέψει τα μονοσήμαντα στερεότυπα της μοντερνιστικής εποχής και τα ιδεολογικά εμπνευσμένα καθεστωτικά στερεότυπά της. Πιο συγκεκριμένα, συντομογραφικά αναφέρουμε ότι αρχής γενομένης με την πολιτική σκέψη αντί-Θεοκρατικών των πρώτων μετά-Μεσαιωνικών αιώνων –πλην κατά τα άλλα θεοσεβούμενων στοχαστών όπως ο Καρτέσιος και ο Γαλιλαίος τον 15ο και 16ο αιώνα– η αγωνία των πολιτικών στοχαστών ήταν η εξεύρεση τρόπων να αναβαθμιστεί οντολογικά ο άνθρωπος ενάντια στην Ρωμαιοκαθολική Θεοκρατία³⁰. Αυτή την αναβάθμιση που θα οδηγούσε στην κατεδάφιση της Θεοκρατίας και την υποστασιοποίηση των εθνών της Ευρώπης κανείς θα πρέπει να την σκεφτεί υπό το φως της μετά-Μεσαιωνικής δουλοπαροικίας, της ύπαρξης δηλαδή μιας εξαθλιωμένης ανθρωπολογίας χαμηλών οντολογικών βαθμίδων που διήρκεσε πολλούς αιώνες.

Ελάχιστα έχει προσεχθεί στο πεδίο της πολιτικής σκέψης ότι η πνευματικά στερημένη και εγγενώς υλιστική υφή των μοντερνιστικών ιδεολογικών δογμάτων όλων των αποχρώσεων έχει τις ρίζες της σ' αυτή την τραγική ιστορική φάση. Διαδοχικά, η αντί-θεοκρατική πάλη διολίσθησε σε στερεότυπα κατά της έμφυτης μεταφυσικής ενόρασης πολλών ανθρώπων, σε εκτοπισμό των μεταφυσικών παραδοχών έξω από το πολιτικό γίγνεσθαι –αφετηριακά τουλάχιστον κύριος στόχος ήταν η εκδίωξη των Εκκλησιαστικών θεσμών έξω από την δημόσια σφαίρα– και τελικά σε προσπάθεια δημιουργίας μιας αποκλειστικά υλιστικής δημόσιας σφαίρας των νεόδημων κρατών με τον νομικό κυρίως περιορισμό των επιδράσεων των πνευματικών εισροών των πολιτών στο πολιτικό γίγνεσθαι.

Η υλιστική δόμηση των πολιτικών συστημάτων καθίστατο αναγκαία και για πολλούς άλλους λόγους. Με δεδομένη την εξαθλιωμένη μετά-μεσαιωνική ανθρωπολογία μια επίπεδη και πνευματικά αδιάφορη υλιστική δημόσια σφαίρα διευκόλυνε την ηγεμονική διακυβέρνηση εκ μέρους των φεουδαρχών και γαιοκτημόνων που μετεξελίχθηκαν σε ηγεμόνες και στην συνέχεια σε αστικά, αστικοφιλελεύθερα και καπιταλιστικά ελίτ. Βασικά, τα σύγχρονα ιδεολογικά δόγματα – συμπεριλαμβανομένου του κομμουνιστικού που αποτελεί μορφικά πανομοιότυπο αντανάκλαστικό δόγμα– τα οποία σκοπό έχουν να προτάξουν καθεστωτικά πρότυπα και τυπολογίες και να κατασκευάσουν πολιτικές ανθρωπολογίες ανάλογα με την παραδοχή που υιοθετεί κάθε δογματικά-κανονιστικά προσδιορισμένη θέση, έχουν τις ρίζες σε αυτές τις παρωχημένες πλέον ανθρωπολογικές συνθήκες των πρώτων μετά-Μεσαιωνικών αιώνων.

Παρά το γεγονός ότι οι δουλοπάροικοι, ιδιαίτερα μετά την Γαλλική Επανάσταση, σταδιακά εξελίχθηκαν οντολογικά συγκροτώντας, συγκριτικά με το παρελθόν, πνευματικά μεστές ανθρωπολογίες, στα μοντερνιστικά κράτη η αλληλουχία πολιτικών παραδοχών μετά τον 16ο αιώνα και ιδεολογικών δογμάτων μετά τον 18ο αιώνα ακολούθησε μια πορεία σύμφωνη με την αφετηριακή περιρρέουσα υλιστική λογική³¹: Τυπολογικά μιλώντας σε πρώτη φάση μέχρι και τον 19ο αιώνα η δημόσια σφαίρα συγκροτούνταν υλιστικά ενώ μέσα στην ιδιωτική

³⁰ Θεωρώ ότι η πλέον θεμελιωμένη και αποκρυσταλλωμένη ανάλυση της διαδρομής αυτής βρίσκεται στο Κονδύλης, *Κριτική της μεταφυσικής*, ό.π. και στο Κονδύλης, *Ευρωπαϊκός διαφωτισμός*, ό.π. Ο υποφαινόμενος προσάρμοσε αυτή την ανάλυση σε μια διεθνολογική θεώρηση στο *Κοσμοθεωρία των Εθνών*, ό.π., ιδ. κεφ. 4&5.

³¹ Αυτή η αφετηριακή υλιστική τάση αποτελούσε σκέψη με φορά κίνησης την οντολογική αναβάθμιση του ανθρώπου απέναντι στην Θεοκρατική οντολογία. Σταδιακά, όπως εξηγούμε εντός κειμένου, αυτή η φορά κίνησης οδήγησε στον υλισμό και στην περίπτωση των «συνεπών υλιστών» όπως οι de Sade, La Mettrie et al στον ολοκληρωμένο μηδενισμό. Κατά Ζιάκα, ό.π., αυτός ο ολοκληρωμένος μηδενισμός επανέρχεται ως μια ισχυρή τάση της μεταμοντέρνας εποχής.

σφαίρα ο κάθε πολίτης μπορούσε να είναι «ότι θέλει». Σε δεύτερη φάση, επειδή οι εξερχόμενοι της ιδιωτικής σφαίρας πολίτες εισερχόμενοι μέσα στην δημόσια σφαίρα κουβαλούσαν μαζί τους τον απειθάρχητο πνευματικό τους κόσμο, η υλιστική πολιτική αξίωση –βοηθούσης και της μαζικής παραγωγής και της μαζικής κατανάλωσης που το καθιστούσε λειτουργικά αναγκαίο– μετεξελίχθηκε με τρόπο που προσδιορίζει και τα κύρια χαρακτηριστικά των μεταμοντέρνων θεωρημάτων και ιδεολογημάτων: Σκοπός πλέον ήταν η πνευματική εκμηδένιση του πολίτη πριν εξέλθει από την δημόσια σφαίρα ούτως ώστε όταν ως πολίτης εισέρχεται μέσα στην υλιστική δημόσια σφαίρα να συμπεριφέρεται γραμμικά, επίπεδα, ωφελιμιστικά ορθολογιστικά και συνολικά προσαρμοσμένα σε ένα υλιστικό κόσμο. Τουτέστιν, εκδίωξη του «ταραχοποιού πνεύματος» από την δημόσια σφαίρα, ανθρωπολογική συρρίκνωση των πολιτών και επικράτηση των μηδενιστικών παραδοχών: ωφελιμισμός, φιλαυτία, ατομισμός και ηδονισμός εντός προγραμματικά και ιδεολογικά προσδιορισμένων εύτακτων κανονιστικών δομών.

Στην ελληνική γλώσσα επικράτησε ένας πολύ εύστοχος όρος, ο «εθνομηδενισμός» που περιγράφει επακριβώς αυτά τα φαινόμενα προσφέροντας μάλιστα δυνατότητα θεωρητικής επεξεργασίας βάθους: Στον βαθμό που οι κοσμοθεωρίες, οι ουσίες και τα νοήματα όπως διαμορφώνονται και αναπτύσσονται διαχρονικά αποτελούν για κάθε έθνος το θεμέλιο πάνω στο οποίο υποστασιοποιείται το σύγχρονο εθνοκράτος η κατάλυσή του επιχειρείται να επιτευχθεί με καταπολέμηση των εθνικών ουσιών. Συνειδητά ή ανεπίγνωστα αυτό υπηρετεί το αναρίθμητων αποχρώσεων και συχνά επιστημονικά μεταμφιεσμένο ιδεολογικό ρεύμα πολιτικής θεολογίας των κριτικών κονστρουκτιβιστών (ή απλά «κριτικών»)³². Η αναζήτηση μιας επίπεδης και γι' αυτό «άακαρης», ευπροσάρμοστης και πειθαρχημένης ανθρωπολογικής δομής υποβόσκει σε κάθε τάση του μεταμοντερνισμού σε όλες τις συγκαιρινές εκδοχές, αποχρώσεις και εκδηλώσεις του³³. Κατά κάποιον τρόπο όπου

³² Το ζήτημα αυτό έχει αναλυθεί από τον υποφαινόμενο σε πολλές μονογραφίες. Βλ. για παράδειγμα, *Ιστορία, θεωρία και πολιτική φιλοσοφία διεθνών σχέσεων* (Εκδόσεις Ποιότητα) και *Θεωρία διεθνούς και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης* (Εκδόσεις Ποιότητα), ιδ. στο σχετικό παράρτημα και *Κοσμοθεωρία των Εθνών*, ό.π., ιδ. στο κεφ. 5.

³³ Τον 19ο και 20ο αιώνα αυτή την μηδενιστική τάση την υπηρετούν συνήθως ανεπίγνωστα, μερικές χιλιάδες «κριτικών» αναλυτών ποικίλων ρευμάτων που δραστηριοποιούνται μέσα στα πανεπιστήμια. Ενώ η βαθύτατα μηδενιστική ιδεολογική τάση που υπηρετούν κατατείνει στην εκμηδένιση του πολιτικού πολιτισμού όπως διαχρονικά συγκροτείται, και ενώ η πιο άμεση και πρακτικά δραστική επενέργεια είναι το ροκάνισμα, η αποδυνάμωση και η ενθάρρυνση τάσεων διάσπασης ενός κράτους, οι κυβερνώντες και η κοινωνία που δέχεται να δεσμεύει σπάνιους πόρους για την καλλιέργεια της πολιτικής σκέψης μέσα στα πανεπιστήμια αγνοούν τι ακριβώς τεκταίνεται. Πομπώδεις τίτλοι, θεωρήματα, ιδεολογήματα και ακαταλαβίστικοι σπουδαιοφανείς όροι και έννοιες μεταμφιέζουν ανθρωπολογικά αποδυναμωτικές αξιώσεις που πολλά μέλη των κοινωνιών νομίζουν ότι είναι «επιστημονικές» πλην είναι μόνο ιδεολογικές και συνειδητά ή ανεπίγνωστα στρατευμένες στις αξιώσεις ισχύος. Το μπέρδεμα γίνεται γόρδιος δεσμός όταν φορείς ονοματολογιών όπως «φιλελεύθεροι» ή «μαρξιστές» άναρχα και επιστημονικά-επιστημολογικά αδόκιμα αναμινύουν τον ιδεολογικό λόγο, τις προσωπικές κανονιστικές προτιμήσεις και τις ημιμαθείς αντιλήψεις τους για το τι ακριβώς σημαίνει «μοντερνισμός» και «μεταμοντερνισμός», Νεοτερικότητα και Διαφωτισμός. Ο υποφαινόμενος, προσπαθώντας να βάλει μια κάποια τάξη σε αυτή την χαώδη συζήτηση διέκρινε μεταξύ Νεοτερικότητας και μοντερνισμού. Όπως ήδη αναφέρθηκε η Νεοτερικότητα είναι ο μεγάλος φαρδύς δρόμος πολιτικής, πολιτιστικής και εν γένει ανθρωπολογικής ανάπτυξης των κοινωνιών των μοντερνιστικών κρατών. Ο μοντερνισμός είναι η επί μακρόν κυρίαρχη υλιστική ιδεολογική φλέβα των πολιτικών ελίτ αυτών των κρατών που λειτουργώντας στην βάση υλιστικών ιδεολογικών δογμάτων παραγνώρισαν την ανθρωπολογική ανάπτυξη των ίδιων των πολιτών τους. Ανθρωπολογική ανάπτυξη που σημαίνει ότι σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι ούτως ή άλλως συνέβαινε τα θεσμικά εποικοδομήματα κάθε ενός από αυτά τα κράτη απαιτείται να αναπτύχθουν συμβατά με την ανθρωπολογική ετερότητα μιας έκαστης κοινωνικής οντότητας. Αυτή η αντίφαση μεταξύ πολιτικής ανθρωπολογίας και θεσμών όχι μόνο δεν έγινε προσπάθεια να γεφυρωθεί αλλά επιπλέον υιοθετώντας το κατά βάση διεθνιστικό εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης επιχειρήσαν να επιβάλουν ένα ακόμη πιο ασύμβατο υπερεθνικό σύστημα γραφειοκρατικών και τεχνοκρατικών ελίτ. Αφελής προσδοκία, βέβαια, ήταν ότι αυτό θα οδηγούσε σε μια κατασκευή υλιστικής πολιτικής ανθρωπολογίας που θα αντικαθιστούσε τα προϋπάρχοντα έθνη-κράτη (Ernst Haas). Για το ζήτημα αυτό βλ. ιδ. Π. Ήφαιστος, *Κοσμοθεωρία των Εθνών*, ό.π., ιδ. κεφ. 6 και Π. Ήφαιστος, *Θεωρία διεθνούς και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης* (Εκδόσεις Ποιότητα), ιδ. κεφ. 3-5. Επειδή ακριβώς οι μετασχηματισμοί μετά το 1990 –βοηθούσης και της κρίσης δύο δεκαετιών μετά την υιοθέτηση της ΟΝΕ που αποσκοπούσε σε

και αν εμφανίζεται ως στοχαστική εισροή που επηρεάζει τα πολιτικά φαινόμενα αποτελεί, κατά βάση, ιδεολογική στάση που αρμόζει περισσότερο με οντολογικές και ανθρωπολογικές προϋποθέσεις χαμηλότερων βαθμίδων της εποχής της μετά-Μεσαιωνικής δουλοπαροικίας και όχι με πολιτική σκέψη συμβατή τις κοινωνικές οντότητες οι οποίες έκτοτε αναπτύχθηκαν και συγκροτήθηκαν.

Αποτελεί ιλαροτραγικό «επιστημονικό φαινόμενο», βέβαια, το γεγονός ότι πολλοί εμφανιζόμενοι ως «κριτικοί» διαφόρων εκδοχών και αποχρώσεων λόγω αμάθειας και ημιμάθειας –που θρέφεται από την σταδιακή υποβάθμιση της πανεπιστημιακής μόρφωσης τους δύο τελευταίους αιώνες συνάμα και την εξεζητημένη στράτευση της σε αξιώσεις ισχύος– δεν έχουν πλήρη επίγνωση του πραγματικού χαρακτήρα του ιδεολογήματος που υπηρετούν. Επιπλέον, το «πολιτικοστοχαστικό μπέρδεμα» στο οποίο προαναφερθήκαμε επιτρέπει σε τέτοιες σπουδαιοφανείς γυαλιστερές θεωρήσεις να βαφτίζουν τον ιδεολογικά προτιμητέο ανθρώπινο βίο ως «μεταμοντέρνα» «πρόοδος» ή και ως «σύγχρονη σκέψη» (σε αντίθεση με όποιον «απαρχαιωμένο» μιλά για ανθρώπινες ουσίες, νοήματα, κοσμοθεωρίες και άλλα θεμέλια συστατικά κάθε περιεκτικού ανθρώπινου πολιτικού όντος). Τέτοιες τάσεις και στάσεις δεν αναιρούν το γεγονός ότι η μεταμοντέρνα κυριαρχία της «τεχνόσφαιρας» στο οικονομικό πεδίο και της επίπεδης τυποποίησης ανθρώπων και υλικών αγαθών μέσα σε στενόχωρα νομικοθεσμικά δεσμά –μαζί και όλα τα λειτουργικά παρεπόμενα που κατατείνουν προς χαμηλότερες οικολογικές και ανθρωπολογικές βαθμίδες–, είναι μια κοινωνικοπολιτική και ανθρωπολογική κατάσταση που βρίσκεται σε μόνιμο ανταγωνισμό με την σύμφυτη με τον άνθρωπο αναζήτηση –όχι βέβαια χωρίς εκτροπές κατά την διάρκεια της διαδρομής της Οδύσσειας των ανθρώπων– πνευματικής ανάτασης, μεταφυσικής ενόρασης και ποιοτικά αναβαθμισμένων πατροπαράδοτων οικολογικά φιλικών τρόπων ζωής.

Καθ' όλη την διαδρομή της μοντέρνας σκέψης και της εμπράγματης πολιτειακής συγκρότησης αυτές ήταν αντίρροπες τάσεις. Κατά την διάρκεια των Νέων Χρόνων μέχρι και τις μέρες μας η ανθρωπολογική αναβάθμιση και η ανθρωπολογική υποβάθμιση του πολιτειακού γίνεσθαι συμπλέκονται και συγκρούονται ακατάπαυστα. Στην μια πλευρά κινείται το *Πολιτικό γεγονός* ως σύμμιξη και μέθεξη πνευματικών και αισθητών σύμφωνα με την αντικειμενική Αριστοτελική περιγραφή του *Πολιτειακού γεγονότος*. Αντίρροπα κινούνται αξιώσεις που συχνά μετουσιώνονται σε νομικές ρυθμίσεις για μια νομοθετικά προσδιορισμένη υλιστική δημόσια σφαίρα πνευματικά στερημένη μέσα στην οποία ο κάθε πολίτης ανεξαρτήτως ανθρωπολογικής σύνθεσης θα πρέπει να προσαρμόζεται εύτακτα και γραμμικά σύμφωνα με τις επιταγές μιας ποθούμενης μηχανοποιημένης ωφελιμιστικής οικονομικής συμπεριφοράς.

Αναμφίβολα, στο εσωτερικό τόσο των Νεοτερικών ηγεμονικών κρατών όσο και των κοινωνιών που ήταν αποικιοκρατούμενες και στην συνέχεια εγκλωβισμένες επί ένα περίπου αιώνα στις συμπληγάδες του Ψυχρού Πολέμου, ποτέ δεν κατορθώθηκε να εκδιωχθεί πλήρως το πνεύμα των πολιτών ως η κύρια διαμορφωτική δύναμη. Ακόμη και μετά τον 17ο αιώνα όταν πλέον ο μοντερνιστικός υλισμός υπερίσχυσε στο εσωτερικό της Νεοτερικότητας, η δημόσια σφαίρα των μοντερνιστικών κρατών πουθενά και ποτέ δεν ήταν αμιγώς απαλλαγμένη πνευματικών διαμορφωτικών κριτηρίων και παραγόντων. Αυτή είναι μια ειδοποιός

μια πανευρωπαϊκή οικονομική και πολιτική ένωση χωρίς να δοθεί η παραμικρή προσοχή για το πώς θα μπορούσε να προκύψει μια υπερεθνική πολιτική ανθρωπολογία– αποδυναμώνουν ή εξουδετερώνουν την ιδεολογική επήρεια, οι ανθρωπολογικά αναπτυσσόμενες πλέον κοινωνίες στέκονται αμήχανες και συγκεχυμένες μπροστά στην αντιθετική επίκληση ολοένα και πιο ακραίων μεταμοντέρνων ιδεολογημάτων. Αυτή η επίκληση, επιπλέον, συνοδεύεται από ενίσχυση του ρόλου της τεχνόσφαιρας (τρόικες επιβολής μέτρων λιτότητας σε πολλά μέλη της ΕΕ) και αντί αντιμετώπισης του δημοκρατικού ελλείμματος από κυριαρχία θέσεων υπέρ αυξημένου ρόλου σε περισσότερους τεχνοκράτες συμπεριλαμβανομένης της κεντρικής τράπεζας. Για τον επίπλαστο και επιφανειακό χαρακτήρα των μεταμοντέρνων ιδεολογημάτων υπάρχουν πολλές αναλύσεις. Για μια κορυφαία και μοναδική επιστημολογική και επιστημονική αποσυναρμολόγησή τους βλ. Π. Κονδύλης, *Το Πολιτικό και ο Άνθρωπος* (Θεμέλιο). Πρόκειται για το τελευταίο έργο του Π. Κονδύλη.

διαφορά η οποία έχει ελάχιστα προσεχθεί από την δυτική πολιτική σκέψη ενώ κάποιες «κριτικές», όπως ονομάζονται, θεωρήσεις, εξετάζουν την πνευματική υπόσταση των πολιτών ως μια περίπου ενοχλητική κατάσταση την οποία και λογικά ενεργούντες όπως μονίμως και κατά βάση κινούνται ιδεολογικά-υλιστικά επιχειρούν να την εξαλείψουν. Έτσι, παραδόξως αν όχι αλλόκοτα, στα σύγχρονα μεταμοντέρνα δομημένα (από οικονομικής κυρίως άποψη) κράτη –ο πολιτικοπνευματικά «μεικτός» και «ρευστός» μοντερνισμός παρήλθε εδώ και ένα περίπου αιώνα, όμως το «μήνυμα» ακόμη δεν έφτασε στα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Αυτό καταμαρτυρείται από το γεγονός όχι μόνο εκ του γεγονότος ότι η νεότερη πολιτική σκέψη δεν ανέπτυξε θεωρήσεις για την προσαρμογή των δογμάτων της στις υποκείμενες πολιτικές ανθρωπολογίες αλλά επιπλέον και εκ του γεγονότος ότι η πολιτική λογική και ο πολιτικός ορθολογισμός σαρώνονται από την μεταμοντέρνα πολιτική θεολογία. Πλήθος αυτονομημένων μεταμοντέρνων αναλυτών μέσα στα δυτικά πανεπιστήμια εκτοπίζουν τις πιο ισορροπημένες παραδοχές των ταγών της νεότερης σκέψης και ως ένα νέο ιδεολογικό ρεύμα – ομοϊδεατών μεν μπερδεμένο και ακατάστατο δε– κινείται εκτός πολιτικής έχοντας ως κύριο στόχο την παράκαμψη ή καταπολέμηση των εθνικών πολιτικών και πολιτισμικών παραδόσεων υφιστάμενων εθνοκρατών.

Η πιο πάνω παράλληλη πορεία της πολιτικής σκέψης και της αναντιστοιχίας μεταξύ πολιτικών ανθρωπολογιών και θεσμών, είναι βαθύτατων προεκτάσεων. Τα υλιστικά συγκροτημένα θεσμικά εποικοδομήματα θεωρούν τον άνθρωπο ως ον στερούμενο πνευματικής υπόστασης. Ο κατά τα άλλα εκ της φύσεώς του πνευματικά περιεκτικός πολίτης, όμως, όταν εισέρχεται μέσα στην υλιστική κρατική δημόσια σφαίρα παρά το ότι είναι νομοτυπικά υποχρεωμένος να στερείται της πνευματικής του ταυτότητας και των εν γένει ουσιών και νοημάτων που τον υποστασιοποιούν ανθρωπολογικά δεν παύει να είναι διαθέτει πνευματική υπόσταση³⁴. Όντας λοιπόν νομοτυπικά πνευματικά στερημένος ο πολίτης ως μέλος του κοινωνικοπολιτικού συστήματος αναμένεται να κινείται γραμμικά σύμφωνα με προγραμματικές νομικές τυπολογίες. Να συμπεριφέρεται εύτακτα, ωφελιμιστικά σύμφωνα με το οικονομικό του συμφέρον, συμβατά με ιδεολογικά προσδιορισμένα ηθικά πρότυπα και μέσα σε στενόχωρες κανονιστικές δομές εν πολλοίς και αυτές ιδεολογικά εμπνευσμένες και προγραμματικά προσδιορισμένες³⁵. Ο πολίτης καλείται να προσαρμοστεί σε αυτές

³⁴ Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα την δεκαετία του 2000 στην Ελλάδα ήταν η υπόθεση της αναγραφής στις ταυτότητες του θρησκευτικού δόγματος. Παρά το ότι εκατομμύρια πολίτες υπέγραψαν κατά της αφαίρεσης τελικά όχι μόνο αφαιρέθηκε αλλά επιπλέον –και αυτό είναι ενδεικτικό της ιδεολογικής σκοπιμότητας– υπήρξε άρνηση εκ μέρους των κυβερνώντων να αναγράφεται μόνο εάν το θέλει ο φορέας της ταυτότητας.

³⁵ Για παράδειγμα τα «ανθρώπινα δικαιώματα». Όπως συχνά έγραφε ο Παναγιώτης Κονδύλης, δεν υπάρχουν «ανθρώπινα δικαιώματα» αλλά πολιτικά δικαιώματα. Μια ερμηνεία συναφής με την επιχειρηματολογία εδώ, βέβαια, είναι ότι το έλλειμμα δημοκρατίας που θα προσδιόριζε τα πολιτικά δικαιώματα κάθε κοινωνίας συμβατά με την κατά περίπτωση ανθρωπολογική ετερότητά της, δημιουργεί ανάγκη εξομοιωτικών συμβάσεων δικαιωμάτων, δήθεν οριζόντιας διακρατικής εφαρμογής. Κάθε δικαίωμα, εν τούτοις, είναι πολιτειακά ενταγμένο. Όμως, τα πολιτικά δικαιώματα μπορούν να προσδιοριστούν μόνο σε αναφορά με τις προϋποθέσεις της ανθρωπολογικής ετερότητας κάθε κοινωνικής οντότητας και σε σχέση με το είδος της εξουσίας που προσιδιάζει με αυτή την ετερότητα. Επίσης, σε αναφορά με τις πολιτειακές συγκροτήσεις που αφορούν την εξουσία, τα όρια της ισχύος των εκάστοτε κυβερνητών, τις συμπεφωνημένες κοινωνικές δομές και ιεραρχίες, τους νόμους και τον τρόπο που εφαρμόζονται και αλλάζουν και των πολιτικά συναφών ηθικών επιταγών που ενσαρκώνονται στους νόμους και στο απορρέων από αυτούς σύστημα κοινωνικής δικαιοσύνης. Ανάλογα με τις βαθμίδες δημοκρατικής συγκρότησης, επιπλέον, απορρέει και η βαθμίδα ατομικής, κοινωνικής και πολιτικής ελευθερίας των μελών μιας κοινωνίας. Ως γνωστό, αποκρύφωση της δημοκρατίας σημαίνει και εκπλήρωση της πολιτικής ελευθερίας στις πιο υψηλές βαθμίδες. Πως όλα αυτά και τα απορρέοντα πολιτικά δικαιώματα μπορούν να αναχθούν και εφαρμοστούν πλανητικά; Αν υπήρχε δυνατότητα να προσδιοριστούν πανομοιότυπα πολιτικά δικαιώματα για όλους τους ανθρώπους του πλανήτη θα υπήρχε και η δυνατότητα παγκόσμιου κράτους. Το πρωτεύον ζήτημα που τίθεται, κατά συνέπεια, είναι η δημοκρατία κάθε κράτους νοούμενη ως κάποιο καθεστώς αλλά ως βαθμίδες ελέγχου της εκάστοτε εντολοδόχου εξουσίας από τους εντολείς πολίτες. Όταν αυτό εκπληρώνεται υπάρχει φορά κίνησης προς ατομική, κοινωνική και πολιτική ελευθερία και συνεπαγόμενα πάμπολλα πολιτικά δικαιώματα συμβατά με την ανθρωπολογική ετερότητα κάθε κοινωνικής οντότητας.

ενώ μπορεί να τις επηρεάσει μόνο έμμεσα καθότι ο κρατικός πολιτικός ορθολογισμός προσδιορίζεται εκτός πολιτικής, ιδεολογικά και δογματικά. Ακόμη πιο σημαντικό, αυτές οι ιδεολογίες και αυτά τα δόγματα προσδιορίζονται από ιδιώτες διανοούμενους που δρουν εκτός πολιτικής ενώ συχνά και ενόσω η λιγότερο πολιτική και περισσότερο τεχνοκρατική δομή μεγεθύνεται οι εκτός πολιτικής ιδιώτες καθίστανται μέσον αν όχι εργαλείο επιστημονικά μεταμφιεσμένης εκλογίκευσης των τεχνοκρατικών αποφάσεων. Η πολιτική συρρικνώνεται ή εκμηδενίζεται και η ιδιωτεία και η τεχνόσφαιρα κυριαρχούν.

Υπό αυτό το πρίσμα η αναντιστοιχία ανθρωπολογίας και θεσμών κτίζει μια εγγενή πολιτική αντίφαση: Κατά την διάρκεια των Νέων Χρόνων μέχρι και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου τα θεσμικά εποικοδομήματα θεωρήθηκαν όχι μόνο αιώνια και γραμμικά κινούμενοι διοικητικοί μηχανισμοί αλλά και μέσο κατασκευής και συντήρησης μιας αμιγώς υλιστικής και ελάχιστα πολιτικής με την κλασική έννοια του όρου κρατικής ανθρωπολογίας. Οι πολίτες, ασφαλώς, να μεν είναι εθισμένοι στην υλιστική πολιτειολογία πλην ως πνευματικά εμπορούμενα όντα ποτέ δεν σταματούν να προσπαθούν να επηρεάσουν την πολιτική σφαίρα σύμφωνα με την ετερότητά τους. Ιδιαίτερα στην μεταβατική φάση των πρώτων μεταψυχροπολεμικών δεκαετιών, οι πολίτες συχνά αναρωτούνται ή και εξανίστανται γιατί ο ρόλος του πολίτη ως πολιτικού εντολέα περιορίζεται ή καταστέλλεται αλλά η πολιτική δράση που θα φέρει μεταρρυθμίσεις προς την κατεύθυνση μιας δημοκρατικής φοράς συνήθως αποφασίζονται όταν υπάρχουν συντελεστικές οικονομικές και πολιτικές προϋποθέσεις (βασικά κρίσεων και κοινωνικοπολιτικών αναταραχών). Δεν υπονοούμε κάποιο σφάλμα ή ελάττωμα στην συμπεριφορά του πολίτη των συγχρόνων κρατών αλλά αναφερόμαστε στο γεγονός συγκρότησης επίπλαστων κρατικών δομών που βρίσκονται σε ασυμβατότητα με την αυτοθέσμιση των πολιτικών ανθρωπολογιών.

Ο πολίτης, ιδιαίτερα ο πολιτικά καλλιεργημένος και ο πολιτικά συνειδητοποιημένος, βασικά, δεν χρειάζεται κάποιο «επιστήμονα» για να σκεφτεί και για να λειτουργήσει πολιτικά. Ο ρόλος αυτών των «επιστημόνων» τους τελευταίους αιώνες ήταν εργαλειακός για την προαναφερθείσα δημοκρατικά ελλειμματική κρατική δόμηση. Έτσι, οι κτισμένες αναντιστοιχίες μεταξύ ανθρώπων-πολιτών και κρατικών δομών προκαλούν μια παλινδρόμηση της σχέσης εντολέα πολίτη και εντολοδόχου διακυβέρνησης ανάλογα με τις περιστάσεις και τις προϋποθέσεις τους. Αναμφίβολα δεν είναι όλοι οι πολίτες των ίδιων βαθμίδων πολιτικής καλλιέργειας και πολιτικής συνειδητοποίησης. Πολλοί από τους εθισμένους στην μακραιώνη πλέον συμβατική υλιστική συγκρότηση εάν δεν υπάρξουν προϋποθέσεις μιας «πολιτικής εξέγερσης» που πυροδοτεί αξιώσεις δημοκρατικού ελέγχου από τους εντολείς πολίτες, σπάνια έχουν την ευκαιρία να προβληματιστούν για τα βαθύτερα χαρακτηριστικά των εξαιρετικά διαδεδομένων υλιστικών παραδοχών. Οι απλουστευτικές υλιστικές λογικές είναι το υπόστρωμα εκλογικεύσεων όλων των διεθνιστικών και κοσμοπολιτικών δογμάτων. Ο σύγχρονος διεθνισμός απορρέει από την αυθαίρετη ανάμειξη των τριών επιπέδων ανάλυσης³⁶: Εάν για πολλούς ανθρώπους μια πνευματικά αδιάφορη υλιστική ανθρωπολογία είναι εφικτή εντός ενός κράτους λογικά είναι εξίσου εφικτή και παγκόσμια. Σε αυτό έγκειται, ακριβώς, η δικαιολογητική βάση όλων των σύγχρονων διεθνιστικών δογμάτων όλων των εκδοχών και όλων των αποχρώσεων και αυτό σημαίνει πολιτικό αδιέξοδο και παλινδρομήσεις μεταξύ εθνοκρατικής υπόστασης και διεθνιστικών αξιώσεων: Αφού οι άνθρωποι αδιάφορο ποιας εθνικής καταγωγής δηλώνουν ότι αποδέχονται το ίδιο υλιστικό ιδεολογικό δόγμα –λέει όποιος πειστεί διεθνιστικά– τότε μπορούν όλοι μαζί να συγκροτήσουν κράτος όχι μόνο μια περιοχή (μια «χώρα» που είναι ως προς τούτο υλιστικός ωφελιμιστικός χώρος) αλλά και τον πλανήτη ευρύτερα στο σύνολό του. Εκατέρωθεν, βέβαια, πολλές δεκάδες εκατομμύρια πολιτών της πρώην πολυεθνικής Σοβιετικής Ένωσης και άλλοι τόσοι

³⁶ Βλ. το εμβληματικό έργο του Kenneth Waltz, *Ο Άνθρωπος, το Κράτος και ο Πόλεμος* (Εκδόσεις Ποιότητα).

αυτόχθονες Ινδιάνοι της Βόρειας Αμερικής σκοτώθηκαν και δεν μπορούν να μαρτυρήσουν το αντίθετο. Γι' αυτό, την ιστορική στιγμή που εκπνέει ο εργαλειακός ρόλος των ιδεολογικών δογμάτων, η κατανόηση των αληθινών συναρτήσεων μεταξύ του Ανθρώπου, του Κράτους και του Διεθνούς Συστήματος είναι ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα της οντολογικά θεμελιωμένης πολιτικής σκέψης.

Η διαδρομή στα πρώην αποικιοκρατούμενα έθνη ήταν επηρεασμένη μεν από τα υλιστικά δρώμενα στα ηγεμονικά κράτη αλλά κινούταν αντίστροφα. Η αποικιοκρατική κατοχή δεν εξάλειψε την ανθρωπολογική εξέλιξη στο υπόβαθρο των διοικητικών μηχανισμών των υπό αποικιακή διοίκηση εθνών. Αναμφίβολα τα υπέβαλε σε μύριες κακουχίες, αντιστροφές της πολιτικής τους ανάπτυξης και στρεβλώσεις. Όμως, στο υπόβαθρο της αποικιοκρατίας οι άνθρωποι διατήρησαν και όσο μπορούσαν ανέπτυξαν τις πνευματικές και πολιτικές τους παραδόσεις. Μόλις εξέλειπε η συγκεντρωτική εξουσία του κουμμουνιστικού σώματος το ίδιο ακριβώς καταμαρτυρήθηκε και στην υπερεθνική πρώην Σοβιετική Ένωση.

Οι κοινωνίες που βρίσκονταν κάτω από αποικιοκρατικό ζυγό με τους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες επιδίωξαν εθνική ανεξαρτησία. Ευκαιρίας δοθείσης, επιπλέον, τα μέλη τους ως άνθρωποι πνευματικά εμφορούμενοι μετά την δεύτερη απελευθέρωσή τους από τα δεσμά του Ψυχρού Πολέμου ανασύρουν τις πολιτικές τους παραδόσεις οι οποίες λόγω της διαδρομής τους κατά την διάρκεια των Νέων Χρόνων μερικές είναι ρευστές ή και ανάμεικτες και αναζητούν τρόπους υποστασιοποίησής τους μέσα σε ακόμη πιο ανεξάρτητες εθνοκρατικές δομές. Ανατολικά και Νότια του Αιγαίου μετά τον Ψυχρό Πόλεμο καταμαρτυρείται ότι τα πολιτειακά συστήματα αλλάζουν τις πολιτικές τους δομές και τις εμπλουτίζουν με μακραιώνες πνευματικά πάμπλουτες συλλογικές ταυτότητες³⁷. Αξιωνοντας τον ρόλο του εντολέα της δικής τους τύχης και ανεξαρτήτως βαθμού επιτυχίας σε αυτόν τον αέναο αγώνα εθνικής ανεξαρτησίας, δυσχεραίνουν έτσι τις μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου στρατηγικές των ηγεμονικών δυνάμεων.

Αναμφίβολα, η πλήρης συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι η εποχή των δουλοπαροίκων στα Δυτικά κράτη και της αποικιοκρατίας στα υπόλοιπα κράτη έχει παρέλθει, είναι βραδύκαυστη. Αυτό οφείλεται πρωτίστως στο γεγονός ότι τα ιδεολογικά δόγματα πρωταγωνίστησαν κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Όπως εξελίσσονταν τα διεθνιστικά ιδεολογικά δόγματα παράλληλα με το κρατικό γίγνεσθαι αποτέλεσαν –κυρίως κατά την διάρκεια του 20ου αιώνα– τη κύρια οικουμενικίστικη μεταμπίεση των ηγεμονικών αξιώσεων ισχύος³⁸. Εκ των πραγμάτων εκατομμύρια διανοούμενοι και πολιτικοί αξιωματούχοι στρατεύτηκαν στους σκοπούς των ιδεολογικών δογμάτων και κατ' επέκταση στους πολιτικούς σκοπούς των εκατέρωθεν υπερδυνάμεων. Γι' αυτό, η αποδυνάμωση της ιδεολογικής επήρειας δεν είναι εφικτό να γίνει από την μια μέρα στην άλλη. Εξίσου βραδύκαυστες, κατά συνέπεια, είναι πολιτικές εξελίξεις που προσαρμόζουν τα πολιτεύματα ούτως ώστε να επηρεάζονται λιγότερο από προκατασκευασμένα ιδεολογικά δόγματα και

³⁷ Ο προσδιορισμός των ιδιοτήτων και της υπόστασης μιας πολιτικής ανθρωπολογίας δεν είναι κάτι απλό ή μια εύκολη υπόθεση. Ούτε βέβαια υποδηλώνει ή υπονοεί είσοδο σε ένα αιώνιο γαλήνιο λιμάνι. Οι παρανοήσεις και παρακρούσεις λόγω ιδεολογικών επιρροών είναι εξάλλου πολλές. Το μόνο ύστατο και έσχατο επαληθευτικό από κριτήριο είναι όταν καταμαρτυρηθεί πως πολλοί άνθρωποι θεωρούν ένα εθνοκράτος πατρίδα τους επειδή όταν κινδύνευσε επέδειξαν αυτοθυσία για την υπεράσπισή του. Η πρόβλεψη επανάληψης τέτοιων στάσεων, θα υποστηριχθεί πιο κάτω, είναι μάλλον ανέφικτη. Σταθμίσεις κάποιας αξίας, όμως, μπορούν να αναζητηθούν στις κοσμοθεωρητικές και πολιτικές παραδοχές όπως αποτυπώνονται μέσα στις καταγεγραμμένες Συνταγματικές πρόνοιες όπως αυτές προσδιορίστηκαν ιστορικά και όπως προσδιορίστηκαν πολιτειακά στις νομικές, εθιμικές και άλλες κανονιστικές δομές διακυβέρνησης. Όπως δηλαδή αποτυπώνονται στην πολιτειακή συγκρότηση και οργάνωση επηρεάζοντας τις δυνατότητες και την ανταγωνιστικότητα ενός κράτους.

³⁸ Εξηγώντας αυτό το φαινόμενο ο Παναγιώτης Κονδύλης αναφέρει με νόημα ότι εάν το κομμουνιστικό κράτος δεν ήταν η Σοβιετική Ένωση αλλά η Αλβανία ελάχιστοι θα ήξεραν τον Μαρξ και με δυσκολία θα βρίσκαμε κάποιο κείμενο στις βιβλιοθήκες για να μάθουμε ποιος ήταν και τι έλεγε. Βλ. *Από τον 20 στον 21 αιώνα*, ό.π.

περισσότερο από την ιδιοσυστασία της κατά περίπτωση πολιτικής ανθρωπολογίας κάθε κοινωνικής οντότητας. Οι πολιτικές οι οποίες ενδοκρατικά και διακρατικά θα επιτυγχάνουν δεν μπορεί παρά να είναι εκείνες οι οποίες θα βλέπουν τα χειραφετημένα πλέον άτομα και τις ομάδες ως ανθρώπινες οντότητες βαθύτατης ετερότητας και όχι μόνο ως περίπου μηχανοποιημένη ύλη υπάκουη στα κελεύσματα προκατασκευασμένων ιδεολογικών δογμάτων και αδιασάλευτα γραμμικά πειθαρχημένα στις αξιώσεις ισχύος των εκάστοτε ενδοκρατικών και διακρατικών φορέων που τα επιστρατεύουν ως μεταμφιέσή τους.

Κοντολογίς, στον βαθμό που οι άνθρωποι όσο ανέρχονται τις οντολογικές βαθμίδες καθιστούν την πολιτική ανθρωπολογία ενός κράτους πιο εύρωστη και πιο ισχυρή. Στην διεθνή πολιτική του εθνοκρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος αυτό ενδέχεται να αλλάζει δραστικά τη διαλεκτική σχέση υλικής ισχύος και πραγματικής ισχύος. Στο επίπεδο της επιστημονικής μελέτης της διεθνούς πολιτικής αυτό σημαίνει ότι αναζήτηση των συναρτήσεων μεταξύ αιτίων και αιτιατών. Αίτιο είναι μια πιο συνεκτική και πιο ικανή πολιτική ανθρωπολογία που οδηγεί σε συγκεκριμένες ανταγωνιστικές πολιτειακές συγκροτήσεις. Επειδή αυτό δεν είναι εύκολα σταθμίσιμο η πραγματική ισχύς εκτιμάται με βάση ιδιότητες της Πολιτειακής συγκρότησης και με τρόπο που μπορούν να συναχθούν έγκυρα πορίσματα διαχρονικής και καθολικής εφαρμογής για την σχέση υλικής ισχύος και πραγματικής ισχύος. Αφορούν όλα εκείνα τα κριτήρια, οι παράγοντες και οι υλικές ιδιότητες που προσδιορίζουν την εσωτερική εξισορρόπηση των κρατών όταν λειτουργώντας υπό ανταγωνιστικές διεθνείς συνθήκες λόγω ανισότητας ισχύος και ανακατανομών ισχύος υποχρεώνονται να αναπτύξουν αυτό το οποίο στην στρατηγική ανάλυση ονομάζεται εσωτερική εξισορρόπηση.

Όπως πάντοτε συνέβαινε στην ιστορία, οι μεγάλες δυνάμεις της διεθνούς πολιτικής θα συνεχίσουν να ενεργούν με τρόπο προσδιοριστικό για την δομή και λειτουργία του διεθνούς συστήματος. Εν τούτοις, τα δύο εκατοντάδες κράτη διαφοροποιημένων ως προς την εσωτερική οργάνωση των συντελεστών ισχύος –και ως προς τούτο τόσο ως προς τις αντί-ηγεμονικές ικανότητές τους όταν λειτουργούν αμυντικά ή ως προς τις αναθεωρητικές δυνατότητές τους όταν λειτουργούν επιθετικά– δημιουργούν μια νέα εξίσωση πάνω στους δύο σύνθετους δίσκους (ηγεμονισμός–αντί-ηγεμονισμός και κόστος– όφελος) της εξαιρετικά περίπλοκης πλάστιγγας της διεθνούς πολιτικής. Οι ηγέτες εντός των κρατών και οι ηγέτες δυνάμεων πλανητικής δράσης λογικό και ορθολογιστικό θα ήταν να συγκρατήσουν τα οποιαδήποτε τεχνικά κεκτημένα της Νεοτερικότητας ή άλλα ανθρωποκεντρικά κεκτημένα του πολιτικού πολιτισμού των τελευταίων αιώνων, πλην, στην διαμόρφωση σχέσεων με τα έθνη που πρόσφατα απελευθερώθηκαν από τα αποικιοκρατικά δεσμά, θα ήταν πιο ορθολογιστικό να αναζητήσουν διδάγματα από τις παραδόσεις πολιτικής σκέψης προγενέστερων εποχών, όταν η *Πολιτική* διαμόρφωνε τους θεσμούς και όχι το αντίστροφο όπως συνέβηκε από τον 16ο αιώνα μέχρι και το τέλος του 20ου αιώνα³⁹.

³⁹ Αυτοί οι προβληματισμοί και μερικοί άλλοι συναφείς στο παρόν δοκίμιο σχετίζονται ζωτικά με την συστημική ή δομική θεωρία του Kenneth Waltz. Υπό την αίρεση των ελλειμμάτων τα οποία και ο ίδιος ο Kenneth Waltz προσδιορίζει ή παραδέχεται, ίσως ως θεωρία να αποτελεί την μόνη θεωρία υψηλών ερμηνευτικών βαθμίδων όσον αφορά τον ρόλο της αθέσμιας ισχύος στην διεθνή πολιτική (για οποιαδήποτε ελλείμματα, βέβαια, ο ενδιαφερόμενος μπορεί ανά πάσα στιγμή να ανατρέξει στα αστείρευτη πηγή αξιωμάτων του Θουκυδίδη τα οποία ορίζουν και οριοθετούν τις πύγιες προϋποθέσεις του εθνοκρατοκεντρικού Υποδείγματος κυριαρχίας-αναρχίας). Επιπλέον, στο πολυδαίδαλο πεδίο των προσπαθειών επιστημονικού προβληματισμού για την διεθνή πολιτική, δικαίως πολλοί εκτιμούν ότι πρόκειται για την μόνη θεωρία η οποία είναι συμβατή με την εθνοκρατική οντολογία και με σταθμίσιμους παράγοντες της διεθνούς πολιτικής. Ενώ είναι δύσκολο ή αδύνατο να αμφισβητηθεί η σημασία της κατανομής ισχύος για τις στάσεις και αποφάσεις των κρατών σε συνάρτηση με την αυτοσυντήρησή τους και την ευημερία τους, το κύριο ζήτημα είναι εκείνα τα στοιχεία εξωτερικής πολιτικής των κρατών τα οποία δεν κινούνται πάνω σε αστάθμητο έδαφος (όπως πλείστα κείμενα υποθέτουν όταν πιθανολογώντας αναφέρονται σε αστάθμητους παράγοντες που δεν επιτρέπουν μια βίσιμη θεωρητική σύνδεση αιτίων και αιτιατών). Θεωρία εξωτερικής πολιτικής δεν μπορεί να υπάρξει καθότι το διεθνές

3. Τα διακριτά συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης και ο κρατοκεντρικός χαρακτήρας του διεθνούς συστήματος στον 21 αιώνα

Στο σημείο αυτό χρήζει να εξετάσουμε περαιτέρω μια θέση που θίξαμε πιο πάνω ακροθιγώς. Αφορά την έννοια διανεμητική δικαιοσύνη και το γεγονός ότι το κρατοκεντρικό σύστημα της Βεσφαλίας καθίσταται ολοένα και περισσότερο διαφοροποιημένο. Ολοένα και περισσότερο, υποστηρίξαμε, οι σχέσεις μεταξύ των κυρίαρχων κρατών καθίστανται πρωτίστως σχέσεις υλικού συμφέροντος⁴⁰. Ως εκ του

σύστημα δεν αποτελείται από εξομοιωμένες και εξισωμένες πολιτείες κοινών και σταθμισίμων χαρακτηριστικών, στάσεων και συμπεριφορών. Η θεμελίωση σχέσης καθολικής εφαρμογής για την σχέση αιτίων και αιτιατών της εξωτερικής πολιτικής στο βαθύτατα διαφοροποιημένο διεθνές σύστημα είναι, με κάθε νοητό κριτήριο, κατ'ί παντελώς ανέφικτο. Το κάθε κράτος είναι μια γιγαντιαία ανθρωπολογική και πολιτική δίνη που στροβιλίζεται μέσα την μεγαλύτερη δίνη της διεθνούς πολιτικής. Η κίνηση και η έκβαση είναι πάντοτε αμφίσημη και αστάθμητα ρευστή. Κριτήριο πρόβλεψης των ανθρωπολογικά συναρτημένων πολιτικών στάσεων και αποφάσεων δεν υπάρχει. Υπάρχει όμως διάκριση μεταξύ ευδιάκριτα βιώσιμων και μη βιώσιμων πολιτειών ανάλογα και αντίστοιχα ιδιότητες που μπορούν να παρατηρηθούν και που αφορούν τις δυνατότητες, ικανότητες, οργάνωση, αποφάσεις, στάσεις και συμπεριφορές ενός κράτους στην εξ ορισμού ανταγωνιστική διεθνή πολιτική. Η βιώσιμη πολιτεία –η βιωσιμότητα της οποίας, ακόμη και αυτής, δεν μπορεί να θεωρείται αιώνια και δεδομένη– οργανώνεται ούτως ώστε στα πεδία της κατανομής ισχύος, της εσωτερικής εξισορρόπησης και της εξωτερικής εξισορρόπησης μπορεί να είναι ανταγωνιστική. Το θεωρητικό ζήτημα το οποίο άφησε ανοικτό ο Kenneth Waltz –χωρίς ταυτόχρονα να έχει προχωρήσει σε επαρκή εξέταση και επεξεργασία αυτών των λεπτιών και ευαίσθητων πτυχών– είναι ο τρόπος με τον οποίο στην σύνθετη σχέση αιτίων-αιτιατών και στα πεδία που αυτό είναι εφικτό, είναι δυνατό να αναγνωριστούν, να σταθμιστούν και να εκτιμηθούν κριτήρια και παράγοντες όπως η βιωσιμότητα ενός κράτους σύμφωνα με τις βαθμίδες της εξωτερικής διαφοροποίησής του και της χαλαρής ή πιο ανταγωνιστικής πολιτειακής οργάνωσής του. Επίσης, τις ακολουθούμενες στρατηγικές εσωτερικής εξισορρόπησης και την αμφίδρομη αλληλεπίδραση μεταξύ κατανομής ισχύος και εσωτερικής ισχύος. Μια ακόμη λογική επισήμανση –επειδή ακριβώς αυτό σχετίζεται με την στερεότητα της εθνοκρατικής οντολογίας– είναι ότι λογικά υπάρχει μεγάλη διαφορά στην δυνατότητα σταθμίσεων και εκτιμήσεων μεταξύ πολιτειακά διαμορφωμένων-συγκροτημένων και οργανωμένων κρατών και πολλών κρατών που στην μετά-αποικιακή εποχή η προαναφερθείσα πολιτειακή-πολιτική δίνη εισήλθαν σε φάση μεγάλης και αστάθμητης ρευστότητας που ενδέχεται να διαρκέσει πολλές δεκαετίες. Αυτή η διαφοροποίηση, εν τούτοις, είναι ένα εγγενές στοιχείο των διεθνών συστημάτων όλων των εποχών, παρελθουσών, συγχαιρινών και ίσως και μελλοντικών. Η εξισομείωση και εξομοίωση των κοινωνιών εάν μπορούσε να συντελεστεί από καιρό θα μπορούσαμε να έχουμε μια παγκόσμια κοινωνία και ένα παγκόσμιο κράτος. Πάνω σε αυτό το επισφαλές πεδίο είναι, ακριβώς, που κινήθηκαν όλα τα μοντερνιστικά δόγματα των Νέων Χρόνων προκαλώντας αβάστακτες ανθρώπινες κακουχίες. Η κοινωνικοανθρωπολογική και πολιτικοανθρωπολογική διαφοροποίηση του πλανήτη αποτελούσε παντοτινή εγγενή ιδιότητα του κόσμου η δε πολιτική οργάνωση όλων των ειδών πριν τον 16ο αιώνα είχε ως κύριο γνώρισμα την συμβατότητά της με την υποκείμενη κοινωνικοανθρωπολογία. Πρόσκαιρα, ισχυρά ηγεμονικά κράτη κυριάρχησαν σε μεγάλες περιοχές πλην ποτέ δεν εξομοιώθηκε κοινωνικοανθρωπολογικά ο πλανήτης ούτως ώστε να μπορούσε να υπάρξει μια πλανητική πολιτική εξίσωση (εξαιρουμένων βεβαίως γενοκτονιών, εθνοκαθάρσεων και βίαιων αφομοιώσεων μερικών δυναστικών αυτοκρατοριών). Η μη κατανόηση αυτής της πασιδής πραγματικότητας είναι ενδεχομένως και το μεγαλύτερο πολιτικοπνευματικό πρόβλημα όλων των εποχών, πολύ περισσότερο όμως των τριών τελευταίων αιώνων.

⁴⁰ Αυτή η παρατήρηση είναι αυτοτελής και αφορά πρωτίστως τον ανταγωνισμό και την σύγκρουση. Πιο πάνω, τόνισα την ανάγκη δέουσας συνεκτίμησης της ανθρωπολογικής ετερότητας των άλλων κρατών ως προϋπόθεση ορθολογιστικής πολιτικής σκέψης. Ούτε αυτό ούτε η όσμωση μεταξύ πολιτισμών, επιστημών και πολιτικών παραδόσεων δεν αναιρούν το γεγονός ότι οι σχέσεις των πολιτικά κυρίαρχων κοινωνιών είναι εγγενώς ανταγωνιστικές και ότι πρυτανεύουν υλιστικά κριτήρια. Αυτό μπορούμε να το πούμε και διαφορετικά. Στο εσωτερικό μιας πολιτείας υπάρχουν εκλεκτικές πολιτισμικές, πολιτικές και άλλες συγγένειες που συγκροτούν το κοινωνικοανθρωπολογικό γεγονός και νομιμοποιούν το σύστημα διανεμητικής δικαιοσύνης κάθε κοινωνίας. Στο εξωτερικό οι σχέσεις είναι πρωτίστως υλικές και αφορούν την συναλλαγή κρατών συγκροτημένων στην βάση διαφορετικών κριτηρίων και ιεραρχιών κοινωνικής δικαιοσύνης. Ενώ στο εσωτερικό οι υλικές σχέσεις είναι άρρηκτα συναρτημένες με τις πνευματικές συμμείξεις και μεθέξεις στο εξωτερικό οι συναλλαγές είναι πρωτίστως ωφελιμιστικές επειδή απουσιάζει μια κοινωνικοπολιτική διαδικασία κοινής πολιτειακής συγκρότησης των συναλλασσομένων. Όπως υπογραμμίζουμε σε άλλο σημείο το υπέρτατο και έσχατο παράδειγμα δεν είναι μόνο η Σοβιετική Ένωση αλλά η Ευρωπαϊκή Ένωση όπου έξη δεκαετίες εγχειρήματος ολοκλήρωσης μετά την κρίση του 2009 καταμαρτυρήθηκε ότι το κριτήριο της αλληλεγγύης απουσιάζει και ότι η διαλεκτική των σχέσεων διέπεται από κριτήρια ισχύος και υλικού οφέλους. Μια ακόμη επισήμανση είναι ενδεχομένως συναφής: Όλα τα διεθνιστικά δόγματα ανεξαρτήτως περιεχομένου ή απόχρωσης αυτό το οποίο βασικά διακηρύσσουν είναι ότι μπορεί να υπάρξει μια ανθρωπολογική και πολιτική εξομοίωση και εξίσωση του πλανήτη στην

γεγονότος αυτού καθίσταται ολοένα και περισσότερο ανέφικτο –εάν όχι ζήτημα που εμπίπτει στον χώρο του φανταστικού– να αναπτυχθεί και εμπεδωθεί μια νομιμοποιημένη και κοινωνικοπολιτικά επικυρωμένη διεθνής ή παγκόσμια εξουσία οποιουδήποτε είδους, οποιασδήποτε κλίμακας και οποιασδήποτε βαθμίδας.

Ο τρόπος που θα επηρεαστούν οι σχέσεις τόσο μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων όσο και μεταξύ ισχυρών και λιγότερο ισχυρών κρατών ενόσω προχωρούμε στον 21ο αιώνα σχετίζεται με τα μορφικά και φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά του κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος όπως συγκροτήθηκε μετά την συνθήκη της Βεσφαλίας του 1648 μ.Χ. και όπως επικυρώθηκε με τον ΟΗΕ το 1945. Η ειδοποιός διαφορά λόγω της ολοένα μεγαλύτερης χειραφέτησης πολλών εθνών έγκειται στο γεγονός ότι το εδαφικά προσδιορισμένο πολιτειακό γίνεσθαι καθίσταται ολοένα και πιο διαφοροποιημένο. Ενόσω η διανεμητική δικαιοσύνη εντός κάθε κράτους επικυρώνεται και νομιμοποιείται από διακριτά ετερογενή και ανομοιογενή κοσμοθεωρητικά και ηθικά συστήματα, διαφοροποιείται εξίσου δραστικά η πνευματική δομή του εθνοκρατοκεντρικού συστήματος. Τα κύρια χαρακτηριστικά της μετά-αποικιακής εποχής στο εσωτερικό του πολυάριθμου πλέον κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος είναι μεγαλύτερη διαφοροποίηση στην κατοχή ισχύος και μεγαλύτερη διαφοροποίηση των ιδιοτήτων των πολιτικών ανθρωπολογιών των εθνοκρατών.

Αυτό γιατί οι εκάστοτε περί δικαιοσύνης παραδοχές συναρτώνται με ένα μεγάλο φάσμα αισθητών και πνευματικών κριτηρίων και παραγόντων η διακριτή σύμμιξη και μέθεξη των οποίων εντείνει και βαθαίνει περαιτέρω τις καθ' έαστη πολιτεία νομιμοποιητικές ηθικές παραδοχές. Ιράν και Σουηδία, για παράδειγμα, διαρκώς αναπτύσσουν το δικό τους σύστημα δικαιοσύνης συμβατά με την ανθρωπολογική ετερότητά τους, τις πολιτικές τους παραδόσεις και τις πολιτισμικές τους παραδόσεις, καθώς και στην βάση αναρίθμητων κριτηρίων και παραγόντων της ιστορικής τους διαδρομής, της γεωγραφικής τους θέσης, της κατοχής πόρων και των δυνατοτήτων τους στον διεθνή ανταγωνισμό. Εάν επιχειρηθεί να αλλάξουν θέση τα δύο εκατέρωθεν συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης θα προκύψει ανυπέρβλητο πρόβλημα συμβατότητας των εκατέρωθεν πολιτικών ανθρωπολογιών λόγω διαφορετικότητας κοσμοθεωρητικών και ηθικών παραδοχών. Αντίστοιχα, εάν επιχειρήσει κανείς να τα αναμείξει με οποιονδήποτε τρόπο για να καταλήξει σε κάποια κοινή πολιτειακή συνισταμένη θα υπάρξει η ίδια ή και χειρότερη ασυμβατότητα. Ενδεχομένως, επίσης, όπως έγινε στην πρώην Γιουγκοσλαβία και άλλα κράτη, θα υπάρξει και βίαιη σύγκρουση για να διαχωριστούν ξανά. Ως ανεξάρτητες ξεχωριστές εθνοκρατικές οντότητες εν τούτοις, Ιράν και Σουηδία συναλλάσσονται στο υλικό πεδίο σύμφωνα με τα ωφελιμιστικά τους συμφέροντα. Αυτό δεν δημιουργεί πρόβλημα ενόσω εκατέρωθεν σέβονται και αποδέχονται χωρίς επεμβάσεις ή παρεμβάσεις το πολιτικό σύστημα της άλλης πλευράς⁴¹. Επιπλέον, μεταξύ των δύο χωρών όπως και στο πλανητικό επίπεδο πνευματικές σχέσεις και ιδιωτικές σχέσεις κάθε είδους υπάρχουν πολλές. Πολιτικά άξιες λόγου σχέσεις σε βαθμό που συγκροτούν πολιτικό γεγονός, όμως, παρατηρούνται μόνο στο εθνοκρατοκεντρικό επίπεδο. Διακρατικά οι πολιτικά άξιες λόγου σχέσεις είναι ωφελιμιστικές και στην βάση των υλικών συμφερόντων στο πεδίο των οικονομικών συναλλαγών.

βάση υλιστικών διαδράσεων και μόνο. Στα δύο παραδείγματα που αναφέραμε μόλις καταμαρτυρήθηκε όχι μόνο ότι χωρίς πνευματική σύμμιξη και μέθεξη η παγκόσμια πολιτειακή συγκρότηση είναι ανέφικτη αλλά και ότι η κάθε κοινωνική οντότητα διαφυλάττει σε κάθε κατάσταση της ανθρωπολογική ετερότητά της στην βάση της οποίας και δημιουργούνται τα συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης. Σε όλες τις προνεωτερικές εποχές η πολιτική συγκρότηση κάθε κοινωνικής οντότητας –και τηρουμένων των αναλογιών ακόμη και σε καταστάσεις δεσποτικών αυτοκρατορικών δομών– ήταν συμβατή με την ανθρωπολογική ετερότητά της.

⁴¹ Αναμενόμενα όσον αφορά τις επεμβάσεις αυτό δεν ισχύει πάντοτε. Ιδιαίτερα όταν ένα ισχυρότερο κράτος επιδιώκει να επωφεληθεί καταχρηστικά η επέμβαση στα εσωτερικά των άλλων κρατών είναι κανόνας και όχι εξαίρεση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Λατινική Αμερική μετά το 1945.

Τις πιο πάνω θέσεις μπορούμε να τις φωτίσουμε και σε αναφορά με μια πιο συγκεκριμένη περίπτωση στην οποία ήδη αναφερθήκαμε υπαινιχτικά: Την Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αποφασίστηκε το 1992. Ενώσω η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση κινούταν στα πεδία της χαμηλής πολιτικής οι ωφελιμιστικές συναλλαγές επέτρεπαν μια λογική λειτουργικότητα της Κοινής Αγοράς. Από την στιγμή όμως που η ΟΝΕ επικάθησε πάνω σε διαφορετικά εθνοκρατικά συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης νομιμοποιημένα από διαφορετικά κοσμοθεωρητικά και ηθικά κριτήρια και παράγοντες, η πρόκληση ανισορροπιών κατέστη ανέφικτο να αντιμετωπιστεί πανευρωπαϊκά με αποτέλεσμα εντάσεις και διαιρέσεις⁴². Ακόμη και στην Ευρώπη όπου προϋπήρχαν εκλεκτικές συγγένειες που καλλιεργήθηκαν επί πολλές δεκαετίες μέσα από ένα θεσμισμένο υπερεθνικό εγχείρημα ολοκλήρωσης, οι σχέσεις παρέμειναν πρωτίστως υλικές, κατιτί που μετά το 2009 καταδείχθηκε δραματικά προκαλώντας αβάστακτες ανθρώπινες κακουχίες.

Στην Ευρώπη και στον υπόλοιπο κόσμο όπως εξελίχθηκαν διαχρονικά τα εθνοκρατικά συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης εντάσσονται σε μια λογική διαφοροποιημένων οντολογικών-ανθρωπολογικών προϋποθέσεων. Κάθε διακριτή εθνοκρατική ανθρωπολογία κινείται στην βάση των δικών της ηθικών επιταγών και των συναρτημένων με αυτές πολιτικών εκλογικεύσεων νομιμοποιημένων στον οικείο κοσμοθεωρητικό, πνευματικό και αισθητό κόσμο. Δημιουργούνται έτσι και αναπαράγονται πολιτειακές δομές οι οποίες είναι συμβατές με μια έκαστη εθνοκρατική ανθρωπολογία και οι οποίες συγκρινόμενες εξελίσσονται με διαφορετικό τρόπο σύμφωνα με τα οικεία πνευματικά κριτήρια και παράγοντες. Εάν εξαιρέσουμε μια ξένη δεσποτική και κατασταλτική ηγεμονία, η σκέψη και μόνο ότι ένα οντολογικά-ανθρωπολογικά διαφοροποιημένο εθνοκρατοκεντρικό διεθνές σύστημα θα μπορούσε να διακυβερνηθεί εξισωτικά ως και να είναι μια ενιαία ανθρωπολογικά εξομοιωμένη πολιτεία δεν είναι μόνο ουτοπική αλλά και παραγωγός αστάθειας.

Εξ αντικειμένου λόγω της πιο πάνω διαφοροποίησης οι διακρατικές σχέσεις αφορούν πρωτίστως στην υλιστική σφαίρα. Όπως υπογραμμίσαμε μόλις, πνευματικές σχέσεις ή συμμειξεις πνεύματος και αισθητών αναμφίβολα αναπτύσσονται και μεταξύ ατόμων ή ομάδων, διεθνικών κυρίως, πλην δεν θεωρούνται πολιτικά άξιες λόγου. Δεν οδηγούν δηλαδή σε πολιτειακή-πολιτική συγκρότηση καθότι αυτή όπως είπαμε είναι εδραία κρατικά προσδιορισμένη και εδαφικά οριοθετημένη. Εάν μια μεγάλη ομάδα οποιασδήποτε υφής διαθέτει επαρκή ανθρωπολογική συνοχή και επαρκή ισχύ θα επιδιώξει και θα κατορθώσει να συγκροτήσει διακριτή πολιτική ανθρωπολογία και υποχρεωτικά, για να είναι συλλογικά ελεύθερη, θα πρέπει να αποσχιστεί από ένα κράτος και να δημιουργήσει ένα άλλο (ή να ενσωματωθεί σε ένα άλλο κράτος των ίδιων ανθρωπολογικών προϋποθέσεων). Μια τέτοια εξέλιξη δεν αλλάζει κατιτί όσον αναφορά την συζήτησή μας εδώ παρά μόνο τον αριθμό των κρατών.

Όσον αφορά τώρα το ερώτημα για τις προαναφερθείσες «ανθρωπολογικές εξεγέρσεις» της μετά-αποικιακής εποχής της μετά το 1990 εποχής, οι σημαντικότερες επιπτώσεις, λογικά, αφορούν τις ενδοκρατικές αλλαγές που εντείνουν την εθνοκρατοκεντρική διαφοροποίηση. Ανάλογα με τις περιστάσεις κάθε κράτους και με δεδομένη την εδαφικά οριοθετημένη κρατική κυριαρχία του σύγχρονου εθνοκρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος, μεγαλύτερες πνευματικές εισροές μέσα στην δημόσιά τους σφαίρα οδηγούν σε δυναμικές συμμειξεις και μεθέξεις

⁴² Η αντιμετώπισή της λογικά θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνει και αλληλεγγύη ούτως ώστε η άνιση ανάπτυξη μεταξύ κρατών και περιφερειών να καταστεί ισόρροπη. Αυτό βασικά γίνεται καθημερινά εντός κάθε κράτους όπου υπάρχουν όχι μόνο υλικές αλλά και πνευματικές σχέσεις. Ακόμη, κανείς μπορεί να σκεφτεί ότι θα μπορούσαν να υπάρξουν στοιχειώδεις αποφάσεις που να απέτρεπαν μια διολίσθηση ενός κράτους μέλους σε ανυπεράσπιτη θέση. Τελικά αυτό που μέτρησε ήταν το γεγονός της απουσίας αποφάσεων αλληλεγγύης και όταν τα άλλα κράτη δεινοπάθησαν από τον άνισο ανταγωνισμό ίσχυσε, βασικά, η παγερή απουσία κάθε εκδήλωσης αλληλεγγύης, η ολοένα μεγαλύτερη οικονομική καταβύθιση των ασθενέστερων κρατών και η συνέχιση των ασύμμετρων συναλλαγών μεταξύ κρατών άνισων ανταγωνιστικών δυνατοτήτων.

πνευματικών και αισθητών, οδηγούν σε διακριτούς προσανατολισμούς κοινωνικής δικαιοσύνης και συγκροτούν διακριτές νομιμοποιητικές ηθικές επιταγές.

Η σύμμιξη και μέθεξη ανθρωπίνων ετεροτήτων ποτέ δεν ήταν και ποτέ δεν θα είναι γραμμικά κινούμενη και εύκολα σταθμίσιμη και προβλέψιμη. Οι δυναμικές που αναπτύσσουν οι πολιτειακές συγκροτήσεις είναι τόσο σύνθετες και στροβιλίζονται τόσο αστάθμητα μέσα στην κάθε μια κρατική δίνη –η οποία και αυτή επηρεάζεται από πλήθος ενδογενών και εξωγενών κριτηρίων και παραγόντων– ούτως ώστε στο εσωτερικό των ετερογενών και ανομοιογενών κοινωνιών να αναπτύσσονται διαφορετικές προϋποθέσεις του κοινωνικού και πολιτικού γίνεσθαι. Ακόμη, ένα οποιοδήποτε άτομο άλλων πολιτικών παραδόσεων εάν είναι ενεργός πολίτης ενός εθνοκράτους συγκεκριμένων προϋποθέσεων –και όπως γνωρίζουμε σε όλα τα εθνοκράτη να μην κυριαρχεί μια δεσποζούσα εθνική πολιτική παράδοση αλλά υπάρχουν και άλλες πολιτικές παραδόσεις– επηρεάζει με ιδιαίτερο και ιδιόμορφο τρόπο το πολιτικό γίνεσθαι. Το ίδιο άτομο εάν βρισκόταν σε ένα άλλο κράτος και συμμετείχε ως ενεργός πολίτη στην δημόσια κρατική δίνη θα την επηρέαζε με εξίσου ιδιαίτερο, ιδιόμορφο και ανεπανάληπτο τρόπο ανάλογα με τις εκεί προϋποθέσεις του συλλογικού γίνεσθαι. Τόσο οι πολίτες ή οι ομάδες πολιτών όσο και το πολιτειακό γίνεσθαι προσαρμόζονται, αναπτύσσονται και εξελίσσονται σύμφωνα με τις κατά περίπτωση συνθήκες και προϋποθέσεις της υποκείμενης ανθρωπολογίας, των τοπικών και περιφερειακών περιστάσεων και των εξωγενών παραγόντων που εισρέουν και επηρεάζουν την πολιτική. Η μορφολογία, η φυσιογνωμία και τα χαρακτηριστικά κάθε πολιτικής ανθρωπολογίας επηρεάζεται αντίστοιχα και ανάλογα με τις εκάστοτε ιδιομορφίες και περιστάσεις που πάντοτε είναι μοναδικές, ανεπανάληπτες και ασύλληπτα σύνθετες (γι' αυτό πιο πάνω αναφερθήκαμε σε δυναμική δίνη). Υπό συνθήκες μάλιστα όπου η εδαφικά οριοθετημένη κυριαρχία εν πολλοίς στεγανοποιεί τα συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης –διακρατική ισοτιμία, μη επέμβαση και εσωτερική και εξωτερική κυριαρχία–, η διαρκής διαμόρφωση και η διαρκής μετεξέλιξη της κοινωνικής δικαιοσύνης τυπολογικά τουλάχιστον αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο των πολιτών κάθε ανεξάρτητου-κυρίαρχου εθνοκράτους.

Εντός των κρατών πάνω στον διφυή δίσκο στην μια πλευρά είναι οι αποκλειστικά υλιστικές-ωφελιμιστικές διαδράσεις και στην άλλη πλευρά ο δίσκος των πολύ πιο δυναμικών πνευματικών και αισθητών μεθέξεων που προσδιορίζουν μια απαλλαγμένη προγραμματικών ιδεολογικών εισροών οικεία διανεμητική δικαιοσύνη συμβατή με την διακριτή ανθρωπολογική ετερότητα. Όσο οι κοινωνίες χειραφετούνται και απομακρύνονται από το υλιστικό μοντερνιστικό παράδειγμα πάνω σε αυτή την πλάστιγγα του Πολιτειακού γίνεσθαι ο δεύτερος δίσκος βαραίνει ολοένα και περισσότερο⁴³. Αντίστροφα και συνεπαγόμενα υπό το πρίσμα της ίδιας συλλογιστικής, μεταξύ των κρατών ο πρώτος δίσκος βαραίνει τόσο περισσότερο όσο περισσότερο η εθνοκρατοκεντρική κοσμοθεωρητική και ηθική διαφοροποίηση εντείνεται: Πνευματικές-αισθητές εντός των κρατών και υλιστικές μεταξύ των κρατών⁴⁴. Οι συνέπειες, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό είναι βαθύτατων προεκτάσεων.

⁴³ Τα παραδείγματα που θα μπορούσαν να αναφερθούν δεν αφορούν μόνο τον Αραβικό και τον ευρύτερο ισλαμικό κόσμο αλλά κάθε άλλο κράτος το οποίο αν και υλιστικά δομημένο τα θεμελιώδη δόγματα επί δεκαετίες κοχλάζουν στο υπόβαθρο του κράτους αναζητώντας υποστασιοποίηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Τουρκία μετά το 2001-2 όταν την διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε το ισλαμικό κόμμα.

⁴⁴ Αυτή την καίρια επισήμανση θα πρέπει κανείς να την δει υπό σωστό πρίσμα και των επισημάνσεων περί «πολιτικά άξιων λόγου» πνευματικών και αισθητών σχέσεων μεταξύ ατόμων στο διεθνές ή διεθνικό επίπεδο. Τονίζονται δύο ακόμη παράγοντες. Πρώτον, όταν ο διεθνής ανταγωνισμός οδηγήσει σε σύγκρουση το σύνολο του πνευματικού και αισθητού κόσμου μιας χώρας κινδυνεύει χωρίς διάκριση και για όσους τρέφουν πίστη και νομιμοφροσύνη στο οικείο εθνοκράτος είναι μονόδρομος. Δεύτερον, τα πνευματικά, επιστημονικά και πολιτισμικά επιτεύγματα όπως είπαμε είναι κατά βάση εγγενώς οικονομικά και η όσμωση μεταξύ τους διαχρονικά δεδομένη και μάλλον εμπλουτιστική. Όπως υπογραμμίσαμε, όμως, εισρέοντας μέσα σε ένα έκαστο πολιτειακό γίνεσθαι συντίθεται με ιδιαίτερο και

Η πιο πάνω προβληματική μας επαναφέρει στο ζήτημα του πολιτικού ορθολογισμού και των πηγών του σε συνάρτηση με την εθνοκρατοκεντρική διαφοροποίηση. Κατ' αρχάς, στον επερχόμενο μετά-αποικιακό πνευματικά μεστό κόσμο αποτελούμενο από δύο εκατοντάδες εθνοκράτη, πολιτικός ορθολογισμός ενδοκρατικά και διακρατικά σημαίνει εγκατάλειψη των μονοσήμαντων ιδεολογικών υλιστικών δογμάτων τα οποία ως συστήματα σκέψης που παράγονται εκτός πολιτικής στερούνται πηγών κοινωνικής επικύρωσης και κοινωνικής νομιμοποίησης. Η ηθική είναι προϊόν πολιτικής και οι πολιτειακές δομές προσφέρουν το πλαίσιο της ηθικής νομιμοποίησης. Μια παγκόσμια κοινωνική οντολογία ποτέ δεν υπήρξε, δεν υπάρχει σήμερα και ούτε διαφαίνεται να υπάρξει στο ορατό μέλλον. Το αντίθετο ισχύει. Η προαναφερθείσα ολοένα μεγαλύτερη εθνοκρατοκεντρική διαφοροποίηση σημαίνει το αντίστροφο, ότι δηλαδή υπάρχουν πολλά και διακριτά κοινωνικοοντολογικά γεγονότα ένα έκαστο των οποίων αναπτύσσεται, διαμορφώνεται και αναδιαμορφώνεται με μοναδικό και ανεπανάληπτο τρόπο σύμφωνα με τις οικείες προϋποθέσεις. Πλήρης κατανόηση αυτού του γεγονότος απαιτεί θέαση απαλλαγμένη ιδεολογικών παρωπίδων η οποία θα καταστήσει αντιληπτή την σύνθετη και δυναμική διαλεκτική σχέση μεταξύ κάθε υποκείμενης πολιτικής ανθρωπολογίας κάθε κράτους και της έμφυτης αξίωσης κάθε συγκροτημένης κοινωνικής οντότητας για πολιτική αυτοδιάθεση και εθνική ανεξαρτησία.

Η ανθρώπινη συμπεριφορά, επιπλέον, είναι γεμάτη καμπυλότητες και ποτέ γραμμική. Εξ ου και η προαναφερθείσα θέση για το γεγονός ότι διέπονται από μεταβλητές οι τιμές των οποίων κυμαίνονται αστάθμητα. Γραμμικές απαντήσεις σύμφωνα με μονοσήμαντα ιδεολογικά δόγματα για το πώς θα εξελιχθεί η Αίγυπτος, το Ιράν, η Ρωσία ή η Τουρκία, είναι ασύμφωνες και ασύμβατες με την σύνθετη, απρόβλεπτη και αστάθμητη ανθρώπινη ετερότητα σε όλες τις ατομικές και συλλογικές εκδηλώσεις της. Ανθρώπινη ετερότητα η οποία όπως είπαμε κυμαίνεται πάνω στο αστάθμητο και απρόβλεπτο εκκρεμές της ανθρώπινης φύσης της οποίας ο μόνος γνωστός τρόπος σταθεροποίησης σε πολιτικά πολιτισμένα πλαίσια είναι η πολιτειακή της ένταξη. Κανείς μάλλον εύκολα και λογικά κατανοεί τις τάσεις του 21ου αιώνα εάν λάβει υπόψη τρεις πραγματικότητες.

Πρώτον, ότι στην μεταψυχροπολεμική – μετά-αποικιακή εποχή η ενδοκρατική τάξη πολλών εθνών είναι ένα μεγάλο κοχλάζον ανθρωπολογικό καζάνι που σύμφωνα με την ιστορική πείρα δεν σταθεροποιείται εύκολα σε μερικά χρόνια αλλά κατά την διάρκεια μερικών δεκάδων ή και εκατοντάδων ετών (ή και πολύ περισσότερο). Δεύτερον, ότι όπως υποστηρίχθηκε μόλις λόγω διαφοροποιημένης διανεμητικής δικαιοσύνης έχουμε ένα ολοένα εντονότερο διαφοροποιημένο και άνισα αναπτυσσόμενο εθνοκρατοκεντρικό διεθνές σύστημα⁴⁵. Τρίτον, ότι μέσα στο πλανητικό υαλοπρωτόκολλο οι ηγεμονικοί ανταγωνισμοί αναπόφευκτα μπορεί να είναι πολύ πιο αποσταθεροποιητικοί σε σύγκριση με το παρελθόν.

4. Προβληματισμός πάνω στα λεπτά σύνορα της (μόνης) θεωρίας διεθνών σχέσεων και της διαλεκτικής σχέσης διεθνούς κατανομής ισχύος και εσωτερικής δομής.

Στην ανάλυση που προηγήθηκε διατυπώθηκαν πολλοί προβληματισμοί για το αληθινό περιεχόμενο της θεωρίας διεθνών σχέσεων, ιδιαίτερα την διαλεκτική σχέση θεωρητικού προβληματισμού και του Υποδείγματος όπως αυτό ορίζεται σε καθαρά

ιδιόμορφο τρόπο παράγοντας μοναδικά και ανεπανάληπτα γεγονότα σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τις περιστάσεις κάθε κοινωνικής οντότητας.

⁴⁵ Στις θέσεις που διατυπώσαμε μόλις υποβόσκει η επιστημολογική παραδοχή ότι μια περιγραφή και ερμηνεία απαλλαγμένη ιδεολογικών παρωπίδων απαιτείται να εδράζεται πάνω σε μια κοσμοθεώρηση και μια πολιτική φιλοσοφία της ιστορίας η οποία επαληθεύεται διυποκειμενικά και με κάθε άλλο τρόπο πραγματολογικά από τις οντολογικές και ανθρωπολογικές προϋποθέσεις του κόσμου όπως διαμορφώνονται και εξελίσσονται διαχρονικά.

αντικειμενική βάση από την «δομή» της εθνοκρατοκεντρικής οντολογίας που προσδιορίζει και οριοθετεί την δομή του διεθνούς συστήματος και των θεσμών του⁴⁶. Οι δομές στο δεύτερο και τρίτο επίπεδο εμπεριέχουν ιδιότητες διαφορετικής διαβάθμισης ως προς την «μέτρηση», στάθμιση και διατύπωση εκτιμήσεων όσον αφορά την κατανομή ισχύος και δυνατοτήτων και την σχέση αιτίων-αιτιατών στο τρίτο επίπεδο (διεθνείς δομές), στο πολύ ρευστό δεύτερο επίπεδο (κρατικό επίπεδο) και στην αρκετά ρευστή διάδραση του δεύτερου με το τρίτο επίπεδο: Πρώτον, «ορατές» υλικές ιδιότητες λίγο πολύ «μετρήσιμες». Δεύτερον, πνευματικές ιδιότητες οι οποίες είναι δύσκολο ή και αδύνατο να μετρηθούν και σταθμιστούν πλην εκτιμήσεις υψηλού ρίσκου είναι τελικά αναγκαίες (κυρίως στο επίπεδο της κρατικής πολιτικής). Τρίτον, μεικτές πνευματικές-υλικές ιδιότητες οι οποίες κάτω από κάποιες προϋποθέσεις μπορούν να σταθμιστούν υπό το πρίσμα πολιτειακών συγκροτήσεων και θεσμίσεων και των συναφών οργανωσιακών συστημάτων που αφορούν την κρατική ισχύ ως παράγοντα ασφαλείας και αυτοσυντήρησης στο άναρχο διεθνές σύστημα. Όσον αφορά την διελκυστίνδα αιτίων και αιτιατών των τριών αυτών –κατά τα άλλα αλληλένδετων– πεδίων οι τιμές των μεταβλητών κυμαίνονται. Η θεωρία επιχειρεί να τις «μετρήσει», σταθμίσει και συνδέσει. Ήδη πιο πάνω σε αναφορά με τον Kenneth Waltz, έγιναν νύξεις για την σχέση διεθνούς δομής και εσωτερικής δομής, αιτίων και αιτιατών και σταθμίσιμων και μη σταθμίσιμων μεταβλητών⁴⁷. Θα προσπαθήσουμε να προβληματιστούμε λίγο ακόμη πάνω σε αυτή την γραμμή σκέψης.

⁴⁶ Ήδη ορίσαμε ως Υπόδειγμα του διεθνούς συστήματος τις προϋποθέσεις της εθνοκρατοκεντρικής οντολογίας και τους απορρέοντες από αυτές τις προϋποθέσεις αξιωματικούς προσδιορισμούς της σχέσης αιτίων-αιτιατών. Παρά τις πολλές αβάσιμες και γι' αυτό περιττές αναλύσεις των τελευταίων δεκαετιών η εθνοκρατοκεντρική οντολογία συναρτάται εδραία και προσδιοριστικά με την κυριαρχία, την αναρχία και τις απορρέουσες ιεραρχήσεις και συναρτήσεις αιτίων και αποτελεσμάτων. Τα αξιώματα έχουν διατυπωθεί με πληρότητα στον Θουκυδίδη και ο καθείς είναι ελεύθερος να τα διαψεύσει. Διάψευση η οποία βεβαίως είναι ανέφικτη γιατί προϋποθέτει α) δημιουργία παγκόσμιας κοινωνίας, β) εγκαθίδρυση νομιμοποιημένης παγκόσμιας κυβέρνησης και κυρίως γ) εξάλειψη των αιτιών πολέμου που εμποδίζουν την ανάπτυξη είτε μιας αποτελεσματικής συλλογικής ασφάλειας είτε την εγκαθίδρυση μιας αποδεκτής «κυβέρνησης των κυβερνήσεων». Ευλόγως συχνά διατυπώνεται η θέση ότι ενόσω θα υπάρχει κυριαρχία-αναρχία ίσως και να περιττεύει η ανάπτυξη περαιτέρω επιστημονικού προβληματισμού μιας και η πείρα δείχνει ότι αφότου η διπλωματία δεν είναι αποκλειστικό προνόμιο των κρατικών λειτουργών αλλά και πολλών άλλων στο εσωτερικό πανεπιστημίων και διαφόρων «ιδρυμάτων» –αμφότερα λειτουργούν εκτός πολιτικής και εκτός κοινωνικών ελέγχων, δηλαδή, στο πεδίο της πολιτικής σκέψης ορίζονται ως «ιδιωτεία»–, φαντασιόπληκτα θεωρήματα και ιδεολογήματα προκάλεσαν ήδη μια κολοσσιαίων διαστάσεων σύγχυση για την διεθνή πολιτική. Συγγραφή κειμένων για την διεθνή πολιτική ή προβληματισμός όπως ο παρόν δικαιολογείται μόνο όταν διασφαλίζεται η συμβατότητα με το Θουκυδίδειο Υπόδειγμα. Ήδη υποστηρίξαμε ότι η εθνοκρατοκεντρική οντολογία οριοθετεί και την δεοντολογία της επιστήμης της διεθνούς πολιτικής καθότι παραγωγοί οντολογίας δεν μπορεί να είναι επίγειοι άνθρωποι γιατί επίγειοι Δημιουργοί δεν υπάρχουν. Χαρίζουμε το προνόμιο της αλλαγής της ιστορίας και της κατασκευής ανθρώπων 1) στους πολλούς επίγειους φαντασιόπληκτους Δημιουργούς οι οποίοι πέραν από προπέτεια ισχυρίζονται, ουσιαστικά, ότι είναι επίσης φορείς μαγικών ικανοτήτων και 2) στους πολλούς συνειδητούς ή ανεπίγνωστους προπαγανδιστές των ανελήτων ενδοκρατικών και διακρατικών αξιώσεων ισχύος. Οι τελευταίοι παρά το ότι ελάχιστη σχέση έχουν με την έννοια «επιστήμη» αξίζουν κάποιας προσοχής μιας και εξυπηρετούν κάποιο σκοπό (ιδιαίτερα όταν υπηρετούν την οικεία πατρίδα). Οι πρώτοι είναι για λύπηση (ή κατά προτίμηση αηδία) καθότι ο παρασιτικός βίος ποτέ δεν είναι έντιμος ή αισθητικά αποδεκτός τρόπος ζωής.

⁴⁷ Επειδή η δομική θεωρία του Kenneth Waltz αποτελεί εδραία βάση προβληματισμού για την διεθνή πολιτική οι αναφορές μας αφορούν κυρίως τις θέσεις του για τον ρόλο των δομών και την σχέση τους με τα δύο άλλα επίπεδα. Καταρχάς, συμφωνούμε με την λογική θέση του Waltz ότι «κυμάνσεις των [ιδεολογικών, καθεστωτικών κτλ] ιδιοτήτων των μονάδων δεν συνδέονται με τα αποτελέσματα» («variations of the qualities of the unit are not linked to outcomes») και ότι διαχρονικά κράτη διαφορετικών καθεστωτικών, ιδεολογικών και άλλων ιδιοτήτων εμπλέκονται σε πολέμους. *Realism and international politics*, σ. 77. Κατά συνέπεια, οι διατυπώσεις εδώ για τις ιδιότητες δεν αφορούν ιδεολογικά ή καθεστωτικά ζητήματα αλλά πολιτειακές συγκροτήσεις που είναι ευθέως συναρτημένες με τις δυνατότητες που αφορούν την επιβίωση και την εν γένει στρατηγική αυτοσυντήρησης ενός βιώσιμου κράτους στο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα. Ερωτήματα για την συνοχή (και όχι ομοιογένεια που αποτελεί μεταβλητή μεγαλύτερης κύμανσης) της πολιτειακής συγκρότησης σχετίζονται με την προσπάθεια να αποτιμηθούν καλύτερα οι δυνατότητες συντεταγμένης πολιτειακής συγκρότησης που επιτρέπει οργανωτικές δομές και στρατηγικές που επιτρέπουν απόκτηση της αναγκαίας ισχύος για την ασφάλεια ενός κράτους. Αυτές οι δυνατότητες, όπως εξηγήσαμε, γίνεται προσπάθεια να σταθμιστεί η

Το κρίσιμο ζήτημα είναι να βεβαιωθούμε ότι η θεωρία του δομικού ρεαλισμού –η μόνη βασικά στέρεα θεωρία με την πλήρη και βαρύνουσα επιστημονική σημασία του όρου «θεωρία»– δεν διαφθείρεται με προβληματικές υποθέσεις και αυθαίρετες εκτιμήσεις για την σχέση αιτίων και αιτιατών μεταξύ των τριών επιπέδων ανάλυσης. Εγγχείρημα εξαιρετικά δυσχερές το οποίο, εν τούτοις, εάν δεν επιχειρείται, αποτελεί έμμεση παραδοχή για τρία πράγματα: Πρώτον, ότι μόνο η θεωρητική αφαίρεση του Kenneth Waltz είναι συμβατή με το Υπόδειγμα και μόνο αυτή είναι εδραιώνει χρήσιμες συναρτήσεις αιτίων και αιτιατών. Δεύτερον, ότι εάν επιχειρείται εκτίμηση για το υπόβαθρο των κρατών και των θεσμίσεων που τα υποστασιοποιούν η ανάλυση θα πρέπει να υπόκειται στην βάσανο δύο ερωτημάτων: Κατά πόσο είναι συμβατή με το Υπόδειγμα και κατά πόσο αναιρεί ή συμπληρώνει την συστημική θεωρία. Τρίτον, ότι επιβάλλεται να αντιμετωπίζεται με σκεπτικισμό όλο εκείνο το απέραντο πλήθος ιδεολογικών ή άλλων συζητήσεων που δεν λαμβάνει υπόψη τις μεγάλες και αδύνατο να σταθμιστούν κυμάνσεις των τιμών των μεταβλητών στα τρία επίπεδα ανάλυσης και τον τρόπο που συνδέονται μεταξύ τους.

Οι αναφορές εδώ δεν είναι εξαντλητικές και χρήζει να ειδωθούν ως μερικές ακόμη νύξεις μιας σειράς αναλύσεων για το κρισιμότερο ίσως ζήτημα της μετά-αποικιακής εποχής: Το πώς η διεθνής πολιτική επηρεάζει τις εξελίξεις εντός των κρατών και το πώς η διεθνής πολιτική επηρεάζεται από παράγοντες στο πεδίο των

ισχύς του κράτους και η θέση του στην ιεραρχία ισχύος του άναρχου διεθνούς συστήματος. Όπως κάθε τέτοια εκτίμηση που αφορά κυμαινόμενες μεταβλητές η διαβάθμιση των σταθμίσεων ανάλογα με τις αιτιακές ιδιότητές τους είναι αναγκαία. Ακόμη πιο σημαντικό, πολλές από αυτές τις ιδιότητες μπορούν να παρατηρηθούν, να σταθμιστούν και να συνδεθούν με την διεθνή κατανομή ισχύος. Όπως το θέτει ο Waltz: Ο νεορεαλισμός διαχωρίζει και προσδιορίζει την διεθνή δομή επιτρέποντας έτσι την εξέταση «του πώς η δομή του διεθνούς συστήματος και οι κυμάνσεις στο εσωτερικό της επενεργεί επί των μονάδων και τι αποτελέσματα προκαλεί αυτή η επενέργεια. Η διεθνής δομή προκύπτει από την αλληλοδιάδραση μεταξύ των μονάδων και στην συνέχεια τις υποχρεώνει να πάρουν κάποια μέτρα. ... Οι διεθνείς δομές ορίζονται πρώτον, από τις ιεραρχίες του συστήματος, στην περίπτωση μας την διεθνή αναρχία, και δεύτερον, από την κατανομή των δυνατοτήτων μεταξύ των μονάδων», ό.π. σ. 74. Πειθαρχημένοι σε μια προσπάθεια όσο πιο σωστών συναρτήσεων μεταξύ επιπέδων, η μέριμνα ενός αναλυτή πρέπει να είναι η αποκόλληση από παντελώς αστάθμητους παράγοντες (της πολιτικής, της ιδεολογίας κτλ) και προσκόλληση σε επαρκώς σταθμισμένους παράγοντες που είναι προσδιοριστικοί της κρατικής ισχύος και της κρατικής αυτονομίας λόγω αναρχίας, κατ'επίπεδο που επιτάσσει να μην λησμονείται ότι σε έσχατο στάδιο ισχύει η αρχή της αυτοβοήθειας. Όπως σωστά σημειώνει ο Waltz, «υπολογισμοί ισχύος υπερισχύουν των ιδεολογικών κριτηρίων» (ό.π. σ. 75) [καείς δεν έχει παρά να σκεφτεί την Σοβιετική Ένωση, τις ΗΠΑ ή την Κίνα που επί δεκαετίες προσφέρουν άφθονες μαρτυρίες για αυτό το γεγονός], κατ'επίπεδο που επιτρέπει να εντοπίσει κανείς τα στοιχεία της πολιτειακής συγκρότησης που σχετίζονται με τις προσπάθειες απόκτησης ισχύος για την ασφάλεια και την αυτοσυντήρηση ενός κράτους είτε επειδή απαιτείται να αντικρούσει απειλές είτε επειδή όντας μέλος ενός άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος επιδιώκει επαρκή ισχύ, θέση και ρόλο που του επιτρέπει να αυτοσυντηρηθεί, επιβιώσει και ευημερήσει. Ο Waltz περαιτέρω σημειώνει ότι «ο νεορεαλισμός ισχυρίζεται ότι η διεθνής πολιτική μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο εάν οι επενέργειες της δομής προστεθούν στις ερμηνείες των παραδοσιακών ρεαλιστών στο επίπεδο των μονάδων. ... Οι κλασικοί ρεαλιστές δεν μπορούν να διαχειριστούν τα αίτια σε επίπεδο πέραν των κρατών επειδή αποτυγχάνουν να δούν την δομή ως μια δύναμη η οποία διαμορφώνει και ωθεί εξαναγκαστικά τις μονάδες» («Neorealism contends that international politics can be understood only if the effects of structure are added to traditional realism's unit level explanations. ... (classical) realists cannot handle causation at a level above states because they fail to conceive of structure as a force that shapes and shoves the units») ό.π. σ. 78. Σταθμίζοντας «φυσικές δυνατότητες στο υπόβαθρο των κρατών», κατά συνέπεια, μπορεί να ενέχει δύο σημαντικές προεκτάσεις. Πρώτον, τι είναι στερεωμένο στο επίπεδο των κρατών το οποίο μπορεί να συνδυαστεί με την συστημική θεωρία. Δεύτερον, τι από αυτά μπορεί να τροφοδοτήσει την συστημική θεωρία χωρίς να την διαφθείρει ή να καταστήσει αναγκαία μια νέα (εκ των πραγμάτων ανέφικτη) θεωρία. Πιο συγκεκριμένα αναζητήσε εκείνων των ιδιοτήτων οι οποίες προσδιορίζουν τις δυνατότητες: επειδή είναι «λειτουργικά όμοιες λόγω των περιορισμών της δομής και των οποίων οι διαφοροποιήσεις ορίζονται με βάση της δυνατότητες» (functionally similar by the constraints of structure with the principle differences defined according to capabilities), ό.π. σ. 80. Μια άλλη επομένως μέριμνα είναι να σταθμίζονται εκείνα τα στοιχεία της πολιτειακής συγκρότησης και οργάνωσης που είναι μορφικά και λειτουργικά όμοια –ή και εφικτό να τα μιμηθούν άλλα κράτη–, για παράδειγμα, η απόκτηση αυτονομίας, τα επιτελικά σχέδια και η εκπαίδευση των στρατιωτών για ανάληψη ρίσκων ή της κοινωνίας (ανεξαρτήτως άλλων ανθρωπολογικών ιδιοτήτων της κάθε κοινωνίας) να νομιμοποιεί τις στρατηγικές αυτοσυντήρησης του οικείου εθνικού κράτους και την στερήωση της αυτονομίας στο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα.

ανθρωπολογικών εξελίξεων. Πεδίο του οποίου οι μεταβλητές είναι δύσκολο να σταθμιστούν. Ο προβληματισμός σε όποια συμπεράσματα και αν καταλήξει ενδέχεται να ενέχει βαθύτατες προεκτάσεις για την μετά-αποικιακή εποχή: Τους τελευταίους αιώνες μέσα στις αμιγώς υλιστικές διεθνείς δομές κυριαρχούσαν οι υλιστικά συγκροτημένες ηγεμονικές δυνάμεις. Οι ηγεμονικές δυνάμεις θα συνεχίζουν να διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο και όπως είπαμε πιο πάνω ενόσω το εδαφικά οριοθετημένο κρατοκεντρικό διεθνές σύστημα της Βεσφαλίας θα διαιωνίζεται οι διακρατικές σχέσεις θα συνεχίσουν να διέπονται, πρωτίστως από υλιστικά κριτήρια και παράγοντες. Ποια είναι λοιπόν η διαλεκτική σχέση φυσικών δυνατοτήτων των κρατών και διεθνούς πολιτικής λόγω δραστικών ανθρωπολογικών μεταλλάξεων στις ενδοκρατικές σχέσεις μικρών και μεγάλων δυνάμεων που διαφοροποιούν τις υλιστικές καθεστωτικές τυπολογίες ωθώντας προς μια φορά κίνησης ολοένα πιο ισχυρής επενέργειας όχι μόνο των υλικών κριτηρίων αλλά και των πνευματικών; Πως τα τελευταία αφορούν την πολιτική συνοχή (όχι την ομοιογένεια γενικώς και αορίστως) και πως αυτή η συνοχή επηρεάζει τις δυνατότητες στο πεδίο της ισχύος. Πως εστιάζοντας την προσοχή όχι σε τυπολογίες καθεστώτων αλλά σε διαχρονικά χαρακτηριστικά της ανθρωπολογίας, της κοινωνικοπολιτικής συγκρότησης και της κρατικής οργάνωσης μπορούμε (ή δεν μπορούμε ή σε πιο βαθμό είναι επιτρεπτό) να διαχειριστούμε την σχέση αιτίων και αιτιατών μεταξύ των τριών επιπέδων ανάλυσης⁴⁸; Η μετά-αποικιακή ιστορική φάση προσδιορίζεται από τρία ρευστά, αντιθετικά και αντιφατικά χαρακτηριστικά.

Κατά πρώτον, ανεξαρτήτως δυνατοτήτων μέτρησης και στάθμισης τέτοιων παραγόντων, παραμένει γεγονός ότι στις ενδοκρατικές και διακρατικές σχέσεις εισρέει ορμητικά και διαμορφωτικά ο πνευματικός κόσμος των πολιτών ενώ τους τελευταίους αιώνες οι κυρίαρχες παραδοχές τον ήθελαν εκτός δημόσιας σφαίρας (και στις αποικίες σε καταστολή). Οι υλιστικές διοικητικές δομές δεν εμπόδιζαν πλήρως την «ροή του πνεύματος» μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι αλλά συγκρατούσαν και εμπόδιζαν την ανάπτυξη της πολιτικής ανθρωπολογίας μιας έκαστης κοινωνικής οντότητας σύμφωνα με την φύση της. Όσον αφορά την πολιτική συνοχή και την φυσικές δυνατότητες σημαίνει κατιτί εάν οι κοινωνίες αναπτυχθούν σύμφωνα με την εθνική τους φύση; Κατά δεύτερον, εισερχόμενοι στον 21ο αιώνα λόγω κεκτημένης ταχύτητας και επενδυμένων συμφερόντων τα μοντερνιστικά υλιστικά ιδεολογικά δόγματα και οι υλιστικές διοικητικές δομές συνεχίζουν να επηρεάζουν την ενδοκρατική ζωή (στην διεθνή πολιτική, όπως είπαμε, ο υλιστικός χαρακτήρας της εθνοκρατοκεντρικής διάρθρωσης είναι προσδιοριστικός και στο επίπεδο της «πολιτικής» σκέψης συχνά αποπροσανατολιστικός). Κατά τρίτον, τυπολογικά και λειτουργικά το διεθνές σύστημα εμπεδώθηκε εδραία ως κρατοκεντρικό. Συναφώς, όπως υποστηρίξαμε πιο πάνω, παρά τις πολιτισμικές σχέσεις και οσμώσεις οι πολιτικά άξιες λόγου σχέσεις –με την έννοια της συγκρότησης Πολιτικών γεγονότων συμβατών με την σύγχρονη εδαφικά οριοθετημένη μορφή– κατά βάση δεν μπορούν παρά να είναι μόνο υλιστικές και στην βάση του εθνοκρατικά προσδιορισμένου εθνικού συμφέροντος ενός έκαστου κράτους (εξαιρέσεις δρώντων που διαφεύγουν τους ενδοκρατικούς και διακρατικούς ελέγχους υπάρχουν πολλοί και υποστηρίξαμε

⁴⁸ Σε ερώτηση σε συνέντευξη για την πόλωση (στην οποία ο Waltz εμμένει) μεταξύ αναγωγικών θεωριών και συστημικών θεωριών και γιατί δεν μπορούμε να φωτίσουμε μόνο κάποιες πτυχές που εξετάζουν την διάδραση μεταξύ των επιπέδων, απάντησε: «Ξέρετε κάποια που να το κάνει αυτό. Θα ήμουν πολύ ικανοποιημένος εάν απέφευγα το δίλημμα να κάνω επιλογή». Για να συνεχίσει επισημαίνοντας ότι στοχαστές όπως ο Καντ, ο Μαρξ, ο Μακιαβέλι και ο Ρουσσώ προσπαθούν να το κάνουν αλλά όχι στο πλαίσιο μιας θεωρίας καθότι οι θεωρίες αφορούν κάτι συγκεκριμένο και όχι τα πάντα. «Εάν κάποιος έλθει με μια θεωρία που θα κατανοήσει αμφότερα το εθνικό και το διεθνές –και δεν βλέπω λογικό λόγο γιατί αυτό δεν μπορεί να γίνει– αλλά κανείς δεν το έκανε. Γι' αυτό τι είναι σωστό να ειπωθεί για την δομική θεωρία της διεθνούς πολιτικής: «Είναι μια θεωρία της διεθνούς πολιτικής και δυστυχώς όχι μια θεωρία εσωτερικής πολιτικής, οικονομικών, κοινωνίας, κουλτούρας, ιδεολογίας και τα λοιπά. Τι είναι καλό με αυτό; Γνωρίζουμε ότι οι θεωρίες είναι καλές για κάτι όχι καλές για τα πάντα», K. Waltz, Interview conducted by F.Halliday, J.Roseberg, Review of International Studies, 1998, vol. 24, σ. 380.

ότι είναι πολιτικά ανορθολογικοί). Προσθέτουμε και ένα τέταρτο χαρακτηριστικό. Εξ ορισμού, επειδή απουσιάζει παγκόσμια κοινωνικοπολιτική συγκρότηση η ισχύς στην διεθνή πολιτική είναι αθέσμιση⁴⁹. Ο βαθμός περιπλοκότητας της μετά-αποικιακής διεθνούς ζωής αυξάνεται εάν ληφθεί υπόψη ότι μια ορθολογιστική διεθνής οργάνωση (αυτό που ονομάζεται «διεθνής διακυβέρνηση») για να είναι συμβατή με τα χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος έπρεπε να είναι αυστηρά διακρατική. Εν τούτοις, ένα πλήθος μη κρατικών δρώντων που εκτείνονται από τρομοκράτες μέχρι χρηματοοικονομικούς δρώντες, διαφεύγουν εν μέρει ή εν όλω, κάθε κοινωνικοπολιτικό έλεγχο. Εμπίπτουν σε προ-Πολιτικά πρότυπα ή αυτό που στην κλασική εποχή ονομαζόταν ιδιωτεία. Ενώ ενεργούν διανεμητικά δεν είναι Πολιτειακά ενταγμένοι. Έτσι, εξ ορισμού παράγουν πολιτικό ανορθολογισμό και επηρεάζουν αναλόγως τις αποφάσεις των κρατών (πχ να μην εκτιμούνται σωστά ή κατανομή ισχύος, οι ανισοροπίες και οι απειλές).

Δεν χρονοτριβούμε και δεν αναλωνόμαστε με τετριμμένες και αναιρεμένες συζητήσεις που αμφισβητούν τον εγγενή χαρακτήρα του καθεστώτος της κρατικής κυριαρχίας όπως εξελίχθηκε και εμπεδώθηκε, την συνεπαγόμενη διεθνή αναρχία και ως εκ τούτου τον προαναφερθέντα εξ αντικειμένου αθέσμιτο χαρακτήρα της ισχύος στην διεθνή πολιτική. Είναι εν τέλει δονκιχωτικό εν μέσω πολλαπλών Συμπληγάδων που δημιουργούν οι ηγεμονικοί ανταγωνισμοί και άλλες ανταγωνιστικές καταστάσεις μεταξύ κρατών και να κραυγάζει ότι θα γνωρίζει (πχ στο ζήτημα των διεθνών επεμβάσεων τις δεκαετίες του 1990 και 2000) πως θεσμίζεται η ισχύς εντός ενός πλανήτη ο οποίος απλώς περίπατος πιστοποιεί ότι είναι κοσμοθεωρητικά, ηθικά, κανονιστικά και από άποψη διανεμητικής δικαιοσύνης κατακερματισμένος, διαιρεμένος και σιδερένια περιφρουρημένος (εκτός βέβαια και εάν οι γιγαντιαίες Ένοπλες Δυνάμεις των κρατών να αποτελούν «πολιτικό χόμπι» οι δε καθημερινές πολεμικές συρράξεις αβάσιμη φημολογία).

⁴⁹ Στην διεθνή πολιτική και σε αντίθεση με την πολιτική στο εσωτερικό των βιώσιμων εθνοκρατών, η ισχύς δεν είναι θεσμισμένη. Θ. Ζιάκας: «Συμφωνούμε πλήρως στην καβάφεια (ομηρική) αρχή ότι ως έθνος (ως ιστορικό συλλογικό υποκείμενο) η κίνησή μας στον διεθνοκρατικό χώρο υπόκειται (ακόμη και για άγνωστο εισέτι χρονικό διάστημα) στη νομιμότητα της Οδύσσειας, επειδή ακριβώς ο διεθνοκρατικός χώρος παραμένει χώρος αθέσμιτης ισχύος (γυμνής δύναμης). Δεν υπόκειται στη νομιμότητα της Ιλιάδας, η οποία καλύπτει (αντίθετα) την πολύτροπη κίνηση του ατόμου στους κόλπους του θεσμισμένου χώρου και ειδικότερα του "έθνους εταίρων"». Απόσπασμα από μη δημοσιοποιημένη διμερή συζήτηση με τον ΘΖ. Ο Θ. Ζιάκας είναι ένας από τους λίγους, που εγώ τουλάχιστον γνωρίζω, πολιτικούς φιλοσόφους ο οποίος επειδή έχει επαρκή εποπτεία της διαχρονικής διαδρομής των Κοινωνικών και Πολιτικών γεγονότων διαπραγματεύεται με εμβρίθεια τόσο τα τρία επίπεδα ανάλυσης όσο και το ζήτημα της ισχύος. Για αυτό δεν εκπλήττει η διάκριση που κάνει για την διαφορά μεταξύ θεσμισμένης και αθέσμιτης ισχύος. Τέτοιες λεπτές διακρίσεις που δείχνουν κατανόηση για την διαφορά μεταξύ ωμής μη κοινωνικά-πολιτικά ενταγμένης ισχύος και πολιτικά ενταγμένης ισχύος απουσιάζουν από πολλά άλλα κείμενα. Σε αυτό ακριβώς έγκειται και μια κύρια ειδοποιός διαφορά μεταξύ πολιτικής φιλοσοφίας ως μελέτη της κοινωνικής και πολιτικής συγκρότησης και της πολιτικής θεολογίας. Τα αναρίθμητα δηλαδή κείμενα τα οποία είναι είτε ιδεολογικά είτε αναφέρονται σε φιλοσοφήματα απόρροια του δικού τους υποκειμενικού κόσμου τα οποία ασφαλώς δεν μπορούν να θεωρούνται πολιτική φιλοσοφία κλασικά νοούμενη. Δηλαδή, πολιτικός στοχασμός για το πώς συγκροτείται το Κοινωνικό και Πολιτικό γεγονός. Αυτές οι μεθοδολογικές και επιστημολογικές διακρίσεις είναι καίριας σημασίας για την κατανόηση των ειδοποιών διαφορών στην ενδοκρατική και διακρατική τάξη όσον αφορά το θεσμισμένο και το αθέσμιτο στα πεδία της ηθικής, της ισχύος, της εξουσίας, των πολιτικών υποχρεώσεων και δικαιωμάτων και της θέσης της ατομικής, κοινωνικής και πολιτικής ελευθερίας στην διεκκυστική της δημοκρατικής ανάπτυξης του πολιτικού πολιτισμού. Κατανόηση αυτών των ειδοποιών διαφορών επιτρέπει ισοροπημένη αν όχι ακριβή αντίληψη των διαφορών μεταξύ θέσμισης της ισχύος μεταξύ διαφορετικών εθνών εντός κοσμοσυστημικών δομών σε πρό-Νεοτερικές εποχές. Την προ-Νεοτερική εποχή και σε αντίθεση με τα μοντερνιστικά ιδεολογικά δόγματα οι ανθρωποκεντρικές κοσμοσυστημικές δομές δεν προϋπόθεταν την ανθρωπολογική εξομίωση και την πολιτική εξίσωση αλλά την διασφάλιση της κοινωνικής ετερότητας και της πολιτικής αυτοδιάθεσης των εθνών και ταυτόχρονα την σταθεροποιητική κοσμοσυστημική σύνδεσή τους. Όπως εξηγώ σε άλλα σημεία του παρόντος μια εξέλιξη μεγάλης σημασίας μετά την Συνθήκη της Βεσφαλίας του 1648 και τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ το 1945 είναι η εθνοκρατοκεντρική θεμελίωση του σύγχρονου διεθνούς συστήματος. Αυτή η εξέλιξη, όπως εξηγώ και σε άλλα σημεία του παρόντος είναι βαθύτατων προεκτάσεων και αντιδιαστέλλει τον ρόλο της θεσμισμένης ισχύος στο εσωτερικό του κράτους με την αθέσμιση ισχύ διακρατικά.

Τα ζητήματα που τίθενται σε κάθε προσγειωμένη επιστημονική συζήτηση στο πεδίο της πολιτικής θεωρίας δεν είναι ή καλύτερα δεν πρέπει να είναι αξιολογικά. Την αξιολογία την παράγουν οι ίδιοι οι άνθρωποι ως ατομικά και συλλογικά πολιτικά όντα και ως φορείς βαθύτατης ανθρωπολογικής ετερότητας που προσδιορίζει την τυπική πολιτική λογική κάθε πολιτικού φορέα. Θεωρούμε επίσης εξαντλημένο το ζήτημα του εξαρτημένου ή ανεξάρτητου χαρακτήρα των διεθνών θεσμών καθότι ο εγγενώς εξαρτημένος τους χαρακτήρας αναπόδραστα προσδιορίζεται από τα θεμελιώδη οντολογικά χαρακτηριστικά του εθνοκρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος. Ρόλος των διεθνών θεσμών μπορεί να είναι μόνο η διαχείριση των σχέσεων εάν και όταν τα κράτη-μέλη το αποδέχονται. Η συλλογική ασφάλεια είναι ζήτημα άλλης τάξης το οποίο ως διεθνές ενέργημα αφορά μόνο την διεθνή τάξη και όχι την διακρατική δικαιοσύνη η οποία είναι αδύνατο να προσδιοριστεί (εκτός κανείς γνωρίζει την «αλήθεια» για το τι είναι δίκαιον και πρέπει όσον αφορά την χάραξη των συνόρων ή την κατοχή των πλουτοπαραγωγικών πόρων ή τις ισόρροπες συναλλαγές μεταξύ άνισων κρατών). Το κύριο διανεμητικό μέσο της διεθνούς πολιτικής είναι, όπως προείπαμε, η αθέσμιση ισχύς εξ ου και αποτελεί θεμελιώδη αντίφαση εάν κανείς υποστηρίξει ότι μπορεί να υπάρξει μια θεσμισμένη και κοινωνικοπολιτικά ενταγμένη διεθνή διανεμητική δικαιοσύνη. Θα ήταν αβάστακτα ηγεμονική και δεσποτική. Ένα σύστημα διανεμητικής δικαιοσύνης θα μπορούσε να υπάρξει και να νομιμοποιηθεί παγκόσμια, υποστηρίξαμε πιο πάνω, μόνο εάν υπήρχε μια παγκόσμια κοινωνία⁵⁰. Κατά συνέπεια, ο αθέσμιτος χαρακτήρας της ισχύος στην διεθνή πολιτική και ο τρόπος που κατανέμεται είναι προσδιοριστικής σημασίας για την ασφάλεια των κοινωνιών, την κατοχή των πόρων, την ευημερία ενός εκάστου και την σταθερότητα ή αστάθεια. Κοντολογίς, η ισχύς είναι το κυριότερο νόμισμα της διεθνούς πολιτικής.

Η συζήτηση για το διεθνές σύστημα διχοτομείται μεταξύ δύο παντελώς διαφορετικών ομάδων. Στην μια πλευρά είναι η πολιτική επιστήμη του διεθνούς συστήματος η οποία μεθοδολογικά, επιστημολογικά και από άποψη δεοντολογίας της επιστήμης πειθαρχείται από την εθνοκρατοκεντρική οντολογία όπως αυτή προέκυψε ιστορικά. Όπως είναι φυσικό, οι βαθμίδες περιγραφών και ερμηνειών της σχέσης αιτίων και αιτιατών ποικίλουν. Στην κορυφή, εκτιμάται, βρίσκεται ο Kenneth Waltz και η συστημική θεωρία. Η άλλη ομάδα βρίσκεται ένας μεγάλος αριθμός αναλυτών ιδεολογικά προσανατολισμένων. Ενώ ως προπαγανδιστικό εργαλείο αναμφίβολα είναι σημαντικό μέσο στο οπλοστάσιο της διακρατικής διαπάλης⁵¹ από επιστημονική άποψη αποπροσανατολίζουν τις προσπάθειες επιστημονικού στοχασμού. Στην καλύτερη –μη προπαγανδιστική– περίπτωση στηρίζουν τις αναλύσεις τους πάνω σε ένα μεγάλο πλήθος αστάθμιστων ιδεολογικών και καθεστωτικών μεταβλητών της εσωτερικής δομής και των διεθνικών ενεργημάτων. Οι

⁵⁰ Το γεγονός ότι οι ηγεμονικές δυνάμεις κατά καιρούς και με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με τις συγκυρίες και περιστάσεις επικαλούνται την δικαιοσύνη για να δικαιολογήσουν καταχρηστικές επεμβάσεις είναι και το πρόβλημα της συλλογικής ασφάλειας. Σε παλαιότερες συζητήσεις αμέσως μετά τον τελευταίο Παγκόσμιο Πόλεμο όταν στο μυαλό των πολιτικών στοχαστών ήταν φρέσκες οι αιτιολογικές βάσεις των διεθνών θεσμών σωστά λεγόταν πως το παγκόσμιο κράτος επειδή απαιτεί μια παγκόσμια κοινωνία και μια παγκόσμια διανεμητική δικαιοσύνη είναι ανέφικτο και μόνο με γενοκτονία θα μπορούσε να κατορθωθεί. Με δεδομένο ότι εμπράγματα η ισορροπία και ανισορροπία είναι οι ρυθμιστές της διεθνούς πολιτικής και των αλλαγών που λαμβάνουν χώρα, για το ζήτημα της ενδιάμεσης δομής της συλλογικής ασφάλειας σωστά εκφράστηκε πολύς και ορθολογιστικός προβληματισμός. Συγκεκριμένα ότι, εάν υπήρχε παγκόσμια συμφωνία –αυτού που καταχρηστικά ονομάζεται «διεθνής κοινότητα» χωρίς να διευκρινίζεται ότι εννοούν το σύστημα κρατών και όχι κάποια άλλη συγκροτημένη πολιτική κοινότητα στον πλανήτη– ή τουλάχιστον συμφωνία μεταξύ των κρατών για δικαίου χαρακτήρα διανεμητικά ζητήματα, δεν θα χρειαζόταν μια συλλογική ασφάλεια, καθότι θα ήταν εφικτό να συμφωνηθεί ένα παγκόσμιο κράτος, ή, τουλάχιστον, μια «κυβέρνηση των κυβερνήσεων».

⁵¹ Για τον εργαλειώδη ρόλο αυτών των αναλύσεων στο πλαίσιο της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής βλ. Christopher Simpson, *The science of coercion, communication research, and psychological warfare 1945-1960* (Oxford University Press USA 1996). Θεμελιώνεται με εκπληκτικό τρόπο η οργανική σχέση της πολιτικής σκέψης με την αμερικανική εθνική στρατηγική. Το ίδιο ίσχυε στην πρώην Σοβιετική Ένωση και σε πολλά άλλα ισχυρά κράτη που διαθέτουν οργανωμένους εθνικούς θεσμούς χάραξης και εφαρμογής στρατηγικής.

προσδιορισμοί για τις σχέσεις αιτίων και αιτιατών κυμαίνονται από φαντασιώσεις μέχρι ευσεβείς πόθους και μελλοντολογικές προβλέψεις. Αποτυπώματα ατομικών συμπλεγμάτων και ψυχικών στρεβλώσεων δεν λείπουν και συχνά είναι εξόφθαλμα και κραυγαλέα. Σε πιο κωμικές περιπτώσεις δεν λείπουν και «επιστημονικοί» ισχυρισμοί πως ο φορέας μιας ανάλυσης μπορεί να εισέλθει μέσα στα άδυστα της ψυχής των ανθρώπων ή να διαγνώσει ύπαρξη θεών και αγγέλων που υπερίπτανται, εποπτεύουν και γνωρίζουν το καλό και το κακό των πολιτικών αποφάσεων των ανθρώπων. Πρόκειται για σπιθαιμιαίους φτωχούς συγγενείς θεοκρατικών αξιώσεων ισχύος ή στοχαστικά υποπροϊόντα της απέραντης παγκόσμιας παρασιτικής στοχαστικής ζούγκλας. Έτσι συχνά, χωρίς την παραμικρή προσπάθεια να αναγνωρισθεί το οντολογικό πλαίσιο αναφοράς των αναλύσεων, οι «επιστημονικές διαμάχες» κατασπαταλούν ανθρώπινα ταλέντα που πιθανολογούν για πολιτισμούς, ιδεολογίες, θρησκείες, διαπροσωπικές σχέσεις, αισθητικές σχέσεις, δια-κοινωνιακές σχέσεις και άλλους μύριους ρευστούς και παντελώς αστάθμητους παράγοντες. Τόσο στην επίγεια μεταφυσική-«ορθολογιστική» εκδοχή όσο και στην επουράνια-θεολογική εκδοχή, επίσης, δεν σχετίζονται με ανθρώπινα όντα και γι' αυτό είναι παντελώς ανεδαφικοί. Ως τέτοιοι δεν επιδέχονται την παραμικρή στάθμιση και εκτίμηση στην διεκκυστίνδα αιτίων-αιτιατών ή προβλέψεων και γι' αυτό είναι ελάχιστα ή καθόλου επιστημονικού χαρακτήρα. Πολιτικά δε εξ αντικειμένου είναι εξαιρετικά βλαπτικοί γιατί στρεβλώνουν την πολιτική σκέψη και παράγουν πολιτικό ανορθολογισμό.

Λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τις πιο πάνω επιφυλάξεις και θεωρώντας την δομική θεωρία ως υψηλής επιστημονικής αξίας συμφωνούμε με τον Kenneth Waltz πως το κρίσιμο ερώτημα δεν είναι το πώς αναμειγνύονται αναπαισιολόγητα αίτια και αποτελέσματα μεταξύ των τριών επιπέδων ανάλυσης, δηλαδή του ανθρώπου, του κράτους και του διεθνούς συστήματος. Όπως σημειώσαμε στην δεύτερη υποσημείωση της παρούσης ενότητας, πέραν των καταναγκασμών της διεθνούς κατανομής ισχύος ένα άλλο σημαντικό ερώτημα αφορά το «υπόβαθρο των κρατών» σε αναφορά με τις φυσικές δυνατότητές τους υπό το πρίσμα των διεθνών ιεραρχιών ισχύος και τις εκατέρωθεν αλληλο-επενέργειες.

Κάθε βήμα προς αυτή την κατεύθυνση περιγραφής και ερμηνείας που έχει ως αφετηρία το κρατικό επίπεδο και κατάληξη την διεθνή πολιτική απαιτεί συνειδητοποίηση ότι αναπόδραστα συνεπάγεται μια θεωρητική προσέγγιση υψηλού επιστημολογικού και μεθοδολογικού ρίσκου: Διερεύνηση του πρώτου επιπέδου (της πολιτικής ανθρωπολογίας) και του δεύτερου επιπέδου (πολιτειακή συγκρότηση και οργάνωση) με τρόπο που δεν εισέρχεται σε ολισθηρά πεδία αστάθμητων κριτηρίων και παραγόντων. Οι γόνιμες επιστημονικές προκλήσεις του Kenneth Waltz είναι πολλές και προεκτείνονται σε ερωτήματα για την ιδιοσυστασία των μελών του εθνοκρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος. Έτσι, για το τρίτο επίπεδο και την σχέση του με το δεύτερο, ο Waltz γράφει: «Η λογική της αναρχίας κυριαρχεί είτε το σύστημα είναι σύνθεση φυλών, εθνών επιχειρήσεων υπό συνθήκες ολιγοπωλείου ή ομάδων γκάγκστερ στους δρόμους⁵². Εν τούτοις, συστήματα που αποτελούνται από μονάδες

⁵² Στο σημείο αυτό χρήζει να γίνει ένας αμφίπλευρος και αμφίσημος προβληματισμός που υποδηλώνει τα θολά σύνορα μεταβλητών μικρότερης ή μεγαλύτερης κύμανσης που αφορούν την κρατική ισχύ, την εθνοκρατική ανεξαρτησία και την συναρτημένη με αυτή αυτοσυντήρηση. Μια ειδοποιός διαφορά μεταξύ μιας ομάδας γκάγκστερ και ενός εθνοκράτους είναι η σταθερότητα και δεσμευτικότητα γύρω από κοινά σμιλευμένους συλλογικούς σκοπούς οι οποίοι συγκροτούνται γύρω από κοινό τρόπο ζωής πολλαπλά συνδεδεμένο με την πολιτειακή ύπαρξη, την πολιτειακή συγκρότηση, την αδέσμευτη άσκηση εσωτερικών δραστηριοτήτων υπό συνθήκες εθνικής ανεξαρτησίας, την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών και την αυτοσυντήρηση της κοινωνίας στο σύνολό της. Επαναλαμβάνουμε ότι αναμφίβολα τέτοιοι παράγοντες είναι μεταβλητές μεγαλύτερης κύμανσης σε σύγκριση με τα ποσοτικά στοιχεία. Πριν προχωρήσουμε στην αναζήτηση μεταβλητών μικρότερης κύμανσης, αξίζει να τονιστεί ότι η μη αποδοχή μιας ειδοποιού διαφοράς μεταξύ των σκοπών του εθνοκράτους και των γκάγκστερ και του κειροσκοπικού χαρακτήρα των τελευταίων στην εκπλήρωσή τους, συνεπάγεται και μια έμμεση απόρριψη του πολιτειακού φαινομένου ως ενός διαφορετικού είδους συσπείρωση, συγκρότηση και ολοκλήρωση των ανθρώπων στο πλαίσιο του πολιτικού πολιτισμού. Πέραν αυτού του «λογικού»

προβληματισμού που εμπίπτει σε ένα ασταθές πεδίο σταθμίσεων και εκτιμήσεων, υπάρχει το ερώτημα του τρόπου που κάθε βιώσιμο εθνokrάτος συγκροτεί την ισχύ του εκπληρώνοντας την αποστολή επιβίωσης και αυτοσυντήρησης. Ο Waltz όπως βλέπουμε στο παράθεμα διερωτάται κατά πόσο διαφορετικές ομάδες υπό ορισμένες προϋποθέσεις εμφανίζονται, λειτουργούν και ενεργούν με διαφορετική απόδοση ακόμη και όταν οργανωτικά μοιάζουν. Είναι η ισχύς αυτοσκοπός ή μέσο για την ασφάλεια όπως υποστηρίζει ο Kenneth Waltz και πως αυτό εξετάζεται ανάλογα με το είδος της «ομάδας». Ως προς τούτο, εάν σταθούμε στο ασταθές πεδίο του πολιτειακού τρόπου ζωής μπορούμε να περιορίσουμε την κύμανση των μεταβλητών εάν όπως ήδη υπαινιχθήκαμε πιο πάνω εξετάσουμε το πώς επηρεάζει η εσωτερική κοινωνική συνοχή τα θεσμικά και άλλως πως αποτυπωμένα πεδία οργάνωσης της ισχύος και της σχέσης σκοπών και μέσων. Ανατρέχουμε στον Παναγιώτη Κονδύλη, ιδιαίτερα το *Η παρακμή του Αστικού Πολιτισμού*. Ο Κονδύλης περιγράφει την διολίσθηση του πολιτικού πολιτισμού προς μια μεταμοντέρνα πολιτική ανθρωπολογία με προεκτάσεις που αφορούν την κρατική συγκρότηση, την θέση της ισχύος και τα παρεπόμενα μιας ανθρωπολογικά εκμηδενισμένης δομής όπου η διαλεκτική σχέση σκοπών και νοηματοδοτήσεων της ισχύος αλλάζει. Για να το κατανοήσουμε αυτό και συμπληρωματικά με τις ιστορικοπολιτικές αναφορές στην αρχή του δοκιμίου, επισημαίνεται ότι στην φάση του μοντερνισμού και παρά την θεμελιώδη υλιστική του φύση όπως εκφράστηκε από τα ιδεολογικά δόγματα και όπως αποτυπώθηκε στις κρατικές ενσαρκώσεις τους, ο πνευματικός κόσμος των ανθρώπων συνέχισε να επηρεάζει την πολιτική συγκρότηση των αστικών, αστικοφιλελεύθερων και κομμουνιστικών κρατών. Οι ανθρωπολογικές εξελίξεις στο υπόβαθρο των κρατών τους δύο τελευταίους αιώνες –που συνοδεύονται από την σταθεροποίηση του εθνokrάτους ως του κυρίαρχου θεσμού της διεθνούς πολιτικής–, ήταν αμφίδρομες. Η μαζικοπαραγωγική και μαζικοκαταναλωτική φάση που άρχισε γύρω στο 1900 οδήγησε σε μια παράλληλη ανθρωπολογική τάση. Η εθνokrατική ανάπτυξη συνοδεύεται από τον μεταμοντερνισμό ως τάση που τείνει προς μια υποβαθμισμένη ανθρωπολογική δομή μηδενιστικής υφής. Για το ζήτημα αυτό τα πολιτικά ελίτ του μοντερνισμού τον 17ο και 18ο αιώνα ήταν πολύ πιο υποψιασμένοι, εξ ου, όπως αναφέρουμε σε άλλο σημείο, η καταπολέμηση του συνεπούς μηδενισμού ο οποίος εάν τον άφηναν να κυριαρχήσει θα τους ροκάνιζε την εξουσία και τις νεόδημες κρατικές υποστάσεις. Η ειδοποιός διαφορά του μεταμοντερνισμού είναι, όπως το θέτει ο Κονδύλης, ότι: «Η αποσύνθεση των πολιτικών ιδεολογιών του 19ου και 20ου αιώνα δεν θα συνεπιφέρει το τέλος των αγώνων ισχύος ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες, εθνη και κράτη – αυτό δεν θα γινόταν ούτε και στην άκρως απίθανη περίπτωση όπου θα σταματούσαν οι πόλεμοι στην διακρατική τους μορφή». Όμως, με δεδομένες τις μεταμοντέρνες τάσεις, «είναι δυνατές οι συγκρούσεις σε καθαρά υπαρξιακή βάση χωρίς κανένα ιδεολογικό ψιμύθιο, κι αυτές ίσως να ήταν ακόμη πιο τραχείες και αμείλικτες απ' όσες έχουν ιδεολογικά κίνητρα». Αποσπάσματα από το *Παρακμή του Αστικού Πολιτισμού* ό.π. σ. 331-3. Οι δικές μου αναφορές κινούνται προσεκτικά πάνω σε αυτή την οριογραμμή της αμφίσημης και αμφίπλευρης διαλεκτικής σχέσης πολιτικής συγκρότησης, σκοπών, μέσων και δυνατοτήτων σε διαφορετικές εποχές και υπό διαφορετικές συνθήκες ανθρωπολογικών εξελίξεων που δεν σχετίζονται με τα από καιρό παρωχημένα ιδεολογικά δόγματα του μοντερνισμού. Σκοπός είναι όχι να υπάρξει μια ποσοτική μέτρηση των παραμέτρων της αυτοσυντήρησης στις εναλλακτικές καταστάσεις που τίθενται αλλά να διαβαθμιστούν οι δυνατότητες στάθμισης της σχέσης στοιχείων της πολιτειακής και κοινωνικοπολιτικής συγκρότησης και οργάνωσης γύρω, από την μια πλευρά τρόπων ζωής, πολιτικής ανάπτυξης και οργανωτικών δομών και από την άλλη πλευρά πολιτειακών συγκροτήσεων της εσωτερικής δομής ούτως ώστε το κράτος να καθίσταται ανταγωνιστικό και βιώσιμο. Αυτές οι πτυχές ανάλογα με το πλαίσιο αναφοράς σχετίζονται με διαφορετικές βαθμίδες στάθμισης στα πεδία της κρατικής ισχύος και με την ανταγωνιστικότητα των κρατικών δρώντων στην διεθνή πολιτική. Η πολύ συνειδητή ανάλυση του Παναγιώτη Κονδύλη, ενός σπάνιου εμβριθούς και αξιολογικά ελεύθερου πολιτικού στοχαστή της θέσης και του ρόλου της ισχύος στα ανθρώπινα πράγματα, προειδοποιεί για το γεγονός ότι υπάρχουν λεπτές πλην πολύ σημαντικές ειδοποιίες διαφορές από την μια πλευρά την ισχύ εντός και μεταξύ των κρατών και από την άλλη πλευρά «ομάδων» που συγκρούονται σε «στοιχειακή βάση», χωρίς σκοπούς όπως τους γνωρίζουμε στο πλαίσιο του διαχρονικού εθνokrατικού πολιτικού πολιτισμού και με όρους ωμής βιολογικής αυτοσυντήρησης. Σημειώνεται ότι μια από τις μεγαλύτερες ιστορικές αποστολές του κράτους είναι ότι τερμάτισε τον πόλεμο στο εσωτερικό του (δεν τερμάτισε όμως τον πόλεμο διακρατικά λόγω αιτιών πολέμου, εξ ου και η ανάγκη να γνωρίζουμε αυτά τα αίτια). Το εθνokrάτος αποτελεί κατά κάποιον τρόπο, αφενός σταθεροποιητή της ενδοκρατικής άσκησης βίας σε θεσμισμένα και νομιμοποιημένα πλαίσια και αφετέρου διακρατικά τον μετριασμό του πολέμου με την ένταξή του στην λογική των εθνokrατικών πολιτικών σκοπών (εδώ αξίζει να θυμηθούμε τον Κλάουζεβιτς). Η βία δεν μπορεί παρά να διέπεται από διαφορετική λογική από την μια πλευρά εντός και μεταξύ των κρατών όπου η βία θεσμιζέται και διέπεται από την κρατική πολιτική λογική (ασφάλεια) και από την άλλη πλευρά μεταξύ ιδιωτών οι οποίοι ελλείψει συλλογικών σκοπών και θεσμίσεων αγωνίζονται για την αυτοσυντήρησή τους σε «ωμή υπαρξιακή και βιολογική βάση». Το τελευταίο καταμαρτυρείται σε κάθε εμφύλιο πόλεμο και σε κάθε σύγκρουση μεταξύ γκάγκστερ σε μερικές περιοχές μεγάλων πόλεων. Παραφράζοντας τον Kenneth Waltz όταν γράφει ότι «περισσότερα πρέπει να ειπωθούν για το υπόβαθρο των κρατών» θα λέγαμε ότι «περισσότερα θα πρέπει να ειπωθούν για την σχέση κρατικής ισχύος και πολιτειακής συγκρότησης (εκείνων των πτυχών που είναι μορφικά όμοιες για όλα τα κράτη όταν εκπληρώνουν τις αποστολές τους στην διεθνή πολιτική) και της σχέσης σκοπών και άσκησης βίας. Τρία συναφή πεδία προβληματισμού είναι οι εξής: Του Κλάουζεβιτς όταν ισχυρίζεται ότι ο πόλεμος είναι η συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα και ότι η γραμματική του πολέμου διέπεται και μετριάζεται από την πολιτική λογική. Του Waltz όταν

διαφορετικών ειδών υπό ορισμένες προϋποθέσεις εμφανίζονται, λειτουργούν και ενεργούν με διαφορετική απόδοση (“perform differently”), ακόμη και όταν οργανωτικά μοιάζουν. Πρέπει να ειπωθούν περισσότερα για την κατάσταση και τον ρόλο των μονάδων στην νεορεαλιστική θεωρία. Περισσότερα επίσης θα πρέπει να ειπωθούν για τις αλλαγές για καταστάσεις στο υπόβαθρο των κρατών που επηρεάζουν τον τρόπο που λειτουργούν και ενεργούν»⁵³. Οι «καταστάσεις στο υπόβαθρο» των Πολιτειών στις οποίες αναφέρεται ο Waltz, χωρίς εν τούτοις να υπεισέλθει στην περιγραφή και ερμηνεία τους, είναι ο άνθρωπος ως άτομο και ως συλλογική οντότητα. Τυπολογία «λογικής συμπεριφοράς» υπό συνθήκες αληθινής δημοκρατίας δεν μπορεί να υπάρξει. Τόσο η Πλατωνική αναφορά περί «ορθού λόγου» όσο και η Αριστοτελική νοηματοδότηση της πολιτειακής συγκρότησης αφορούσαν το άθλημα της σμίλευσης της πολιτικής κρίσης, την ανάπτυξη της πολιτικής ευθυκρισίας και την διαμόρφωση κοινού κατ’ αλήθειαν βίου σύμφωνα με τις ανθρωπολογικές προϋποθέσεις της κάθε Πόλης. Αυτά δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο πρόβλεψης γιατί πρόκειται για μια οιονεί προσπάθεια σμίλευσης της κοινής αλήθειας πολλών ανθρώπων διαφορετικής ετερότητας των οποίων οι πολιτικές σχέσεις κινούνται δυναμικά και απρόβλεπτα. Ο πολιτειακά αποτυπωμένος τρόπος ζωής, εν τούτοις, έστω και εάν δεν προσφέρει ασφαλή πρόβλεψη για την επί μέρους στάση ζωής των πολιτών, καταγράφει και υποδηλώνει τα εκάστοτε θέσφατα των υποχρεώσεων, δικαιωμάτων και ως προς κάποια ζητήματα υποχρεωτικών στάσεων των πολιτών ενός κράτους. Αυτά τα θέσφατα και οι κανονιστικά αποτυπωμένες δομές, υποστηρίζουμε εδώ, μπορούν να διαβαθμιστούν ανάλογα και αντίστοιχα με τις τιμές των μεταβλητών που τα επηρεάζουν και με το κατά πόσο αφορούν την κρατική αυτονομία, το κατά πόσο συνδέονται με την οργάνωση της κρατικής ισχύος και το κατά πόσο σχετίζεται με την αυτοσυντήρηση στο ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα.

Κατά πρώτον, η κρατική ομοιογένεια όταν προσδιορίζεται γενικώς και αορίστως, και μάλιστα υπό το μονοσήμαντο υλιστικό μοντερνιστικό πρίσμα, δεν επιτρέπει εκτιμήσεις για την αμφίδρομη τροφοδότηση μεταξύ του δευτέρου και του τρίτου επιπέδου ή για μια γενικευμένη τυπολογία εξωτερικής πολιτικής όλων των κρατών. Το τελευταίο όπως είπαμε είναι εξ ορισμού παντελώς ανέφικτο: Τα κυρίαρχα κράτη είναι όμοια στις λειτουργίες τους και στις στάσεις του στην διεθνή πολιτική αλλά παντελώς ανόμοια ως προς την ουσία, την εθνοκρατική τους υπόσταση, τις δυνατότητές τους και την βιωσιμότητά τους στο ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον. Σε ειδικά ζητήματα μόνο θα μπορούσε, ενδεχομένως, να υπάρξει μια κοινή τυπολογία εξωτερικής συμπεριφοράς για όλα τα κράτη. Για παράδειγμα: «Σύμφωνα με την δομική θεωρία όλα τα βιώσιμα κράτη εκτιμούν δεόντως τις επιταγές της διεθνούς κατανομής ισχύος και επιδιώκουν αύξηση της κρατικής ισχύος για να αντιμετωπίσουν τις απειλές ή να ελέγξουν την κατανομή ισχύος». Επιστημολογική και μεθοδολογική συνέπεια απαιτεί να γίνει αποδεκτή η θεώρηση του Kenneth Waltz ότι τα δεύτερο και το τρίτο επίπεδο ανάλυσης αποτελούν δύο διαφορετικά επίπεδα αφαίρεσης και ότι το μόνο μεθοδολογικά επιτρεπτό είναι αφενός η εξέταση του ζητήματος της ισχύος στο κρατικό επίπεδο και αφετέρου η προσεκτική και μεθοδολογικά συνεπής εξέταση της αμφίδρομης και αμφίπλευρης σχέσης της

διευκρινίζει ότι ο σκοπός της απόκτησης και χρήσης ισχύος είναι η ασφάλεια-αυτοσυντήρηση. Του Κονδύλη που περιγράφει την διοίσθηση σε συγκρούσεις ωμής στοιχειακής βίας που προκαλεί η ανθρωπολογική υποβάθμιση συνάμα και η χαλάρωση ή διάλυση της πολιτειακής συγκρότησης ως άξονα της πολιτικής ζωής των ανθρώπων. Αναμφίβολα, ο προσδιορισμός σταθμίσιμων συναρτήσεων αιτίων και αιτιατών δεν θα είναι το ευκολότερο πράγμα στον κόσμο. Εξ ου και ο αυτοπεριορισμός σε συγκεκριμένες ιδιότητες της πολιτειακής ισχύος στο παρόν σύντομο δοκίμιο.

⁵³ *Realism and international politics*, ό.π. σ. 80 [The logic of anarchy obtains whether the system is composed of tribes, nations, oligopolistic firms or street gangs. Yet systems populated by units of different sorts in some ways perform differently, even though they share the same organizing principle. More needs to be said about the status and role of units in neorealist theory. More also needs to be said about changes in the background conditions against which states operate.]

κρατικής ισχύος με την διεθνή κατανομή ισχύος και του τρόπου που αμφότερα τα επίπεδα εξελίσσονται⁵⁴.

Κατά δεύτερον, αυτή η γραμμή σκέψης –κυρίως λόγω αποσύνδεσης από ιδεολογίες και συζητήσεις περί καθεστώτων– επιτρέπει να εξετάσουμε ποια στοιχεία της εσωτερικής εξισορρόπησης ενός κράτους στο ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα μας επιτρέπουν να εστιάσουμε την προσοχή στις «φυσικές δυνατότητες» χωρίς αυτό να οδηγήσει σε ανάμειξη αιτίων και αποτελεσμάτων με το να τοποθετούνται η διεθνής κατανομή ισχύος και η κρατική ισχύς στην ίδια δομή⁵⁵. Επίσης, κρατώντας πάντοτε το κράτος ως ένα διακριτό επίπεδο και όταν οι κοινωνίες παλεύουν για επιβίωση στο ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα, τον τρόπο με τον οποίο οι ιδιότητες εθνικών στρατηγικών εσωτερικής εξισορρόπησης προσδιορίζουν μια σειρά άλλων μεταβλητών συνδεδεμένων με την αυτοσυντήρηση και την αυτονομία-εθνική ανεξαρτησία⁵⁶. Με μεθοδολογικά προσεκτικό τρόπο και βάσανο για επιστημολογική και μεθοδολογική συνέπεια μπορούμε να ερωτήσουμε «πόσο ευαίσθητες είναι

⁵⁴ Στο *Κοσμοθεωρία των Εθνών* ό.π. αυτό το ενέταξα στην κατηγορία «δυνατότητες για αντί-ηγεμονικές συμπεριφορές» και το έθεσα υπό την αίρεση περαιτέρω προβληματισμού. Η θέση στο υπόβαθρο της ανάλυσης αυτής ήταν ότι η αξίωση επιβίωσης ενσάρκωμένη ποικιλοτρόπως στην αξίωση εθνικής ανεξαρτησίας και στις εθνοκρατικές της θεσμίσεις, οδηγούν σε ισχυρότερες αντί-ηγεμονικές στάσεις. Στο παρόν δοκίμιο, όπως γίνεται σαφές, επιχειρείται μια στάθμιση των μεταβλητών αυτής της υπόθεσης σε αναφορά με πολιτειακές θεσμίσεις που αφορούν την κρατική ισχύ και την αυτοσυντήρηση.

⁵⁵ Βλ. *Waltz, Θεωρία διεθνούς πολιτικής*, ό.π. σ. 117. Σημειώνω ότι ο Waltz αναφέρεται σε ομοιογένεια-ανομοιογένεια των κρατικών μονάδων ενώ εμείς εδώ περιορίσαμε τον αριθμό των μεταβλητών της εσωτερικής συνοχής όσο και αναζητούμε μεταβλητές μικρής κύμανσης των τιμών τους.

⁵⁶ Βλ. *Waltz, Θεωρία διεθνούς πολιτικής*, ό.π. σ. 118. Εδώ, βέβαια, χρήζει να υπογραμμιστεί η αυστηρότητα με την οποία ο Waltz εμμένει στην ανάγκη τα δύο επίπεδα να κρατηθούν ξεχωριστά. Με φυσικές δυνατότητες εμείς εδώ δεν εννοούμε μόνο μια ποσοτική εκτίμηση της δύναμης των κρατών αλλά συνεκτίμηση του πως αυτές οι δυνάμεις διαμορφώνονται και τροφοδοτούνται υπό το πρίσμα σταθμίσιμων ιδιοτήτων της εσωτερικής δομής στους τομείς που αφορούν τις στρατηγικές εσωτερικής εξισορρόπησης. Οι γήινες «φυσικές δυνατότητες» ενός πολιτικά οργανωμένου χώρου δεν είναι έυλες αλλά ανθρώπινα συναρτημένες και εντός κρατών συνδεδεμένες με κοινωνικοπολιτικούς σκοπούς και εμπεδωμένα θέσφατα τρόπων ζωής συναρτημένων με την αυτονομία του κράτους, την ασφάλεια της κοινωνίας και την αυτοσυντήρησή της. Για τον υποφαινόμενο, όπως υποστηρίχθηκε μόλις, οι λογικές επιφυλάξεις του Waltz δεν θέτουν πρόβλημα στην εκτίμηση της κρατικής ισχύος εάν διακρίνεται από την δομή και εάν εμμένει τα νήματα οδηγούν στον προσδιορισμό των δυνατοτήτων. Αν μη τι άλλο, επειδή ακριβώς ο Kenneth Waltz είναι ένας από τους λίγους δυτικούς φιλοσοφικά υποψιασμένους διεθνολόγους, είναι εξαιρετικά προσεκτικός να μην πάει πέραν αυτού που επιτρέπει η δυτική μοντερνιστική παράδοση στην οποία ανήκει η Βεσφαλιανή κρατοκεντρική δομή την οποία και περιγράφει υπό αυστηρό μεθοδολογικό και επιστημολογικό πρίσμα επιχειρώντας μια περιορισμένη μεν στέρα δε σύνδεση αιτίων και αποτελεσμάτων λόγω διεθνούς κατανομής ισχύος. Δεν λέει ότι δεν μπορούμε να εισέλθουμε σε προβληματισμό για τον τρόπο που η οργάνωση της κοινωνίας επιχειρώντας να είναι ανταγωνιστική και βιώσιμη επηρεάζει τις δυνατότητες του κράτους ως μέλος του διεθνούς συστήματος. Αυθαίρετα άλματα σίγουρα δεν χωρούν. Όντας ευαίσθητοι στην θέση της συστημικής θεωρίας πως η κατανομή της ισχύος είναι η αφαίρεση όλων των χαρακτηριστικών των κρατών πλην των δυνατοτήτων τους, δεν αναμειγνύουμε αυτό που εδώ ονομάζουμε συνοχή και πολιτειακή συγκρότηση με τα δομικά στοιχεία της συμμετοχής του κράτους στο διεθνές σύστημα όπου κυβαλεί μόνο τις φυσικές δυνατότητές του. Αυτές οι δυνατότητες και μόνο αυτές σχετίζονται με την διεθνή κατανομή ισχύος εξ ου και η εμμονή πιο πάνω των περιγράψουμε το διεθνές σύστημα ως υλιστικά δομημένο. Στο επίπεδο αυτό οι σχέσεις είναι σχέσεις ισχύος και δεν επηρεάζονται από αισθητικά κριτήρια, εκλεκτικές συγγένειες και άλλα παρόμοια κριτήρια και παράγοντες. Μετά το 2009 ακόμη και οι κοινωνίες των κρατών-μελών της κατά τα άλλα διακηρυκτικά διαφορετικής ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης το ανακάλυψαν με οδυνηρό τρόπο όταν ενόψει οικονομικής κρίσης ίσχυσε η ανελέητη αρχή της αυτοβοήθειας και η πρωτοκαθεδρία του υλιστικού συμφέροντος. Ο Waltz, στο σύνολο των τοποθετήσεων του μετά το *Θεωρία διεθνούς πολιτικής* ό.π., απορρίπτει πρωτίστως την βασιμότητα των επιχειρημάτων για την σημασία των καθεστώτων ή των ιδεολογικών τάσεων ως πηγή ερμηνειών των κρατικών στάσεων ως συλλογικών φορέων ισχύος ή ως κριτηρίων που επηρεάζουν τις στρατηγικές αυτοσυντήρησης υπό συνθήκες αναρχίας. Πολύ σωστά εμμένει στον αυστηρό διαχωρισμό του δεύτερου και τρίτου επιπέδου και την αφαίρεση από την διεθνή πολιτική στοιχείων που δεν είναι συμβατά με τα κριτήρια αποφάσεων των κρατών στο επίπεδο αυτό. Εξ ου και η προγενέστερη επιμονή μου να συζητήσω το ζήτημα της διαφοροποίησης των συστημάτων διανεμητικής δικαιοσύνης και της σύνδεσής του με το γεγονός ότι λόγω διακριτών συστημάτων διανεμητικής δικαιοσύνης οι διακρατικές σχέσεις είναι εγγενώς πρωτίστως υλιστικές και διεπόμενες από το εθνικό συμφέρον, το γεγονός της αναρχίας και την αρχή της αυτοβοήθειας.

διάφορες διεθνείς δομές σε διαφορετικές δυνατότητες οι οποίες προκύπτουν από την εσωτερική πολιτειακή οργάνωση και συμπεριφορά των διαφόρων κρατών;». Επίσης, «με πιο τρόπο επηρεάζεται η εσωτερική οργάνωση των κρατών για να αυτοσυντηρηθούν λόγω ανακατανομών ισχύος στο ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα». Τα δύο επίπεδα είναι διαφορετικά επειδή αυτό που ανάγεται ή αντανάκλαται είναι οι δυνατότητες και όχι οι εσωτερικές ιδιότητες. Τα κράτη εξάλλου χαράσσουν τις στρατηγικές τους παρατηρούν τις εσωτερικές ιδιότητες όχι λόγω περιέργειας αλλά για να σταθμίσουν καλύτερα τις δυνατότητες συμμάχων ή αντιπάλων⁵⁷.

Τώρα, ένα λεπτό ζήτημα είναι το εξής: Τι εννοούμε με αυτοσυντήρηση και επιβίωση; Αφορά τον άνθρωπο ως αδιαχώριστη οντότητα ή ως φορέα μόνο υλικών ιδιοτήτων; Πάνω σε αυτά τα λεπτά σύνορα ο πολύ υποψιασμένος –από άποψη πολιτικής φιλοσοφίας– Kenneth Waltz εκφράζεται επιφυλακτικά ή αποφεύγει να τοποθετηθεί γενικεύοντας την αυτοσυντήρηση ως μια αναμενόμενη στάση όσων κρατικών μονάδων (ή άλλων μονάδων) είναι βιώσιμες επειδή έχουν δυνατότητες να εξισορροπήσουν αποτελεσματικά. Πουθενά δεν διαπιστώσαμε να αρνείται την οντολογική φύση των ανθρωπίνων υπάρξεων και πουθενά δεν διολισθαίνει σε κάποια μηδενιστική παραδοχή θεωρώντας τον άνθρωπο άψυχη ύλη. Εξ αντικειμένου, εκτιμούμε, η γόνιμα και επιστημολογικά επιβεβλημένη αμφίσημη θεώρηση του Waltz εμπίπτει στις πιο υψηλές βαθμίδες αξιολογικής ελευθερίας και μόνο μια ανάξια λόγου ιδεολογική προκατάληψη θα την θεωρούσε μεμπτή ή αφορμή για κακόπιστες μεμφιμοιρίες. Το αντίστροφο της επιστημονικής και μεθοδολογικής πειθαρχίας είναι η επιστημολογική και μεθοδολογική ελευθεριότητα ίδιον των ιδεολογικά προσανατολισμένων θεωρημάτων στα απέραντα πεδία της θρησκευτικής ή της επίγειας πολιτικής θεολογίας ή των ασυνάρτητων άναρχων μεικτών κραμάτων της. Σε αυτό πρωτίστως οφείλεται και ο κυκλώνας της σχετικά πρόσφατης προσπάθειας θεωρητικού προβληματισμού για την διεθνή πολιτική –βασικά η αφετηρία είναι το εμβληματικό έργο του Edward H. Carr *Η εικοσαετής κρίση* που γράφτηκε το 1939⁵⁸ – όταν πολύ συχνά παραγνωρίζεται ο αντικειμενικός χαρακτήρας του Υποδείγματος. Η αμφίπλευρη και αιτιολογημένη αμφισημία του Kenneth Waltz⁵⁹, επιπλέον, είναι γόνιμη γιατί ακριβώς επιτρέπει με προσεκτικό τρόπο να αναζητηθούν στοιχεία τα οποία μπορούν να σταθμιστούν για να προσδιορίσουν τις ιδιότητες της εσωτερικής εξισορρόπησης, τα αποτελέσματα στο πεδίο των φυσικών ικανοτήτων του κράτους και αντανάκλαστα οι συνέπειες της μείωσης, αύξησης ή σταθεροποίησης της κρατικής ισχύος για την διεθνή κατανομή ισχύος.

Κατά τρίτον, ένα μέγα ζήτημα –ενόψει μάλιστα μεγάλων μετά-αποικιακών ανθρωπολογικών κυμάνσεων στο εσωτερικό των εθνών– είναι ο τρόπος με τον

⁵⁷ Ιδού ο συναφής προβληματισμός του Waltz: «Η “κατανομή της ισχύος” είναι μία αφαίρεση όλων των χαρακτηριστικών των κρατών πλην των δυνατοτήτων τους. Η συμπερίληψη της ομοιογένειας ή ετερογένειας των κρατών ως δομικών στοιχείων αυξάνει τα περιεχόμενα του ορισμού και συνεπώς χαμηλώνει το επίπεδο της αφαίρεσης. αυτή η διεύρυνση του ορισμού απαιτεί να ρωτάμε όχι μόνον ποιες είναι οι φυσικές δυνατότητες των κρατών αλλά και ποια είναι η πολιτική οργάνωση, οι ιδεολογίες και οι προσδοκίες τους. Άρα, η δομή περιέχει στοιχεία από το επίπεδο των μονάδων, που μπορεί τα ίδια τα στοιχεία να επηρεάζονται από τα χαρακτηριστικά της δομής στο συστημικό επίπεδο. Η πρακτική συνέπεια του συνδυασμού διαφορετικών επιπέδων στον ίδιο ορισμό της δομής είναι ότι καθίσταται αδύνατο να απαντήσουμε –και για την ακρίβεια εμποδιζόμαστε ακόμη και να θέσουμε– σημαντικά ερωτήματα, όπως τα εξής: πώς η δομή που ορίστηκε ως κατανομή ισχύος επηρεάζει τα χαρακτηριστικά των κρατών –τους οραματισμούς τους, τα μέσα που επιλέγουν και πιθανώς ακόμη και την εσωτερική τους οργάνωση; και αντίστροφα: πόσο ευαίσθητες είναι διάφορες διεθνείς δομές σε παραλλαγές στην εσωτερική οργάνωση και συμπεριφορά των διαφόρων κρατών;» *Θεωρία διεθνούς πολιτικής*, ό.π. σσ. 117-8.

⁵⁸ Στα ελληνικά από τις Εκδόσεις Ποιότητα.

⁵⁹ Στο σημείο αυτό χρήζει να γίνει μια επισήμανση. Ο Kenneth Waltz και άλλοι πολιτικοί επιστήμονες υψηλής στάθμης συμπλεκόμενοι ως μη έπρεπε μέσα στην συμβατική δίνη ιδεολογικών συζητήσεων (πχ «δημοκρατία και πόλεμος», είδη καθεστώτων κτλ) δεν αποκλείεται να περιπίπτουν σε αντιφάσεις ή μεθοδολογικές ασυνέπειες ή κακογραφίες επί δευτερευόντων ζητημάτων. Η δεοντολογικά σωστή κριτική είναι η διερεύνηση του κατά πόσο τυχόν μεθοδολογικές αντιφάσεις αφορούν ή και αγγίζουν το βασικό πυρήνα της δομικής θεωρίας.

οποίο οι κυμάνσεις των ιδιοτήτων της κοινωνίας όπως ενσαρκώνονται στην πολιτειακή συγκρότηση και οργάνωση μπορούν να συνδεθούν με σταθμίσιμα αποτελέσματα⁶⁰ όχι γενικώς και αορίστως αλλά σε αναφορά με τις «φυσικές δυνατότητες» του κάθε κράτους⁶¹. Ακόμη πιο σημαντικό, είναι ο τρόπος με τον οποίο αυτές οι κυμάνσεις συνδέονται με δύο κριτήρια. α) την ευαισθησία τους όσον αφορά την αυτοσυντήρησή τους και β) τον τρόπο που θεωρούν την ισχύ όχι ως αυτοσκοπό, όπως σωστά επισημαίνει ο Waltz, ως συντελεστική περισσότερης ασφάλειας που διασώζει⁶². Εάν θεωρήσουμε το δεύτερο ως δεδομένο μπορούμε να σταθούμε στο πρώτο, δηλαδή την αυτοσυντήρηση και τις ενδεχομένως σταθμίσιμες στάσεις στο επίπεδο της πολιτειακής συγκρότησης και οργάνωσης που αφορούν την επιβίωση του κράτους και της κοινωνίας⁶³. Μπορούμε επίσης να θεωρήσουμε ως δεδομένο ότι στην διεκυστίδα της διατύπωσης «περισσότερη ασφάλεια που διασώζει» συμπεριλαμβάνονται αμιγώς υλικές ιδιότητες που λίγο πολύ σταθμίζονται ικανοποιητικά και άλλες ιδιότητες της πολιτειακής συγκρότησης που σταθμίζονται λιγότερο ή και καθόλου. Η εξίσωση σταθμίσεων και εκτιμήσεων είναι πάντοτε υψηλού ρίσκου και η διαβάθμιση των διαμορφωτικών μεταβλητών ανάλογα με την κύμανση των τιμών τους είναι πάντοτε αναγκαία.

Εάν περαιτέρω θεωρήσουμε την πρόκληση αποτελεσμάτων στο επίπεδο των κρατικών μονάδων λόγω ανταγωνιστικών δομικών προϋποθέσεων ως τάση που τείνει να ενισχύσει ένα βιώσιμο κράτος στον διεθνή ανταγωνισμό επειδή το υποχρεώνει να αναπτύξει επαρκή ισχύ για την ασφάλειά του (ή το αντίστροφο επειδή προκαλεί εσωτερικές διαιρετικές τάσεις εκ του γεγονότος ότι δεν είναι βιώσιμο), το ζήτημα που τίθεται δεν είναι η περιγραφή, η ερμηνεία ή η πρόβλεψη των πολιτικών συμπεριφορών αλλά των απτών αποτελεσμάτων. Πολύ περισσότερο το ζήτημα δεν είναι η ερμηνεία των παντελώς αστάθμητων ψυχικών τάσεων, των ατομικών ή συλλογικών προθέσεων, των πνευματικών ενοράσεων ή των ιδεολογικών προτιμήσεων ή κάποιας άλλης κατάστασης που είναι αδύνατο να εξερευνηθεί επειδή βρίσκεται βαθιά μέσα στον άγνωστο υπαρξιακό πυρήνα του ανθρώπου. Σκοπός είναι η εκτίμηση των αποτελεσμάτων στο επίπεδο της κρατικής ισχύος και των δυνατοτήτων του κρατικού φορέα όπως τελικά διαμορφώνονται. Ως συντελεστής της διεθνούς πολιτικής το κράτος είναι φορέας ισχύος και όχι φορέας ιδεολογίας ή πολιτισμικών ιδιοτήτων. Παράγοντες όπως οι τελευταίοι στην διεθνή πολιτική, εξάλλου είναι εργαλειακού χαρακτήρα και μέσον απόκτησης ισχύος και αύξησής⁶⁴.

Ένα «μετρήσιμο» αποτέλεσμα που δεν μπορεί να διαφύγει της προσοχής είναι το εξής: *Με δεδομένο τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος (αναρχία, αυτοβοήθεια, εξαρτημένος χαρακτήρας των διεθνών θεσμών) η βιώσιμη μονάδα θα αυτοσυντηρηθεί και θα ευημερήσει ενώ η μη βιώσιμη θα ζημιωθεί ή και θα εκπνεύσει και «αποθάνει» επειδή τα μέλη τους θα παραμελήσουν να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους σύμφωνα με τις προϋποθέσεις της διεθνούς κατανομής ισχύος⁶⁵.*

⁶⁰ Οι κλασικοί ρεαλιστές, όντως δεν σύνδεσαν με συστηματικό τρόπο τις κυμάνσεις των ιδιοτήτων των μονάδων με τα αποτελέσματα αυτών των κυμάνσεων. *Realism and international politics* (Routledge 2008), σελ. 77.

⁶¹ Για παράδειγμα: Είναι πασιδηλή η πίστη πολλών Ιρανών ή Αιγυπτίων στο εθνokrάτος τους αλλά τίθεται το ερώτημα για το πως αυτό διοχετεύεται και υποστασιοποιείται ως πολιτειακή συγκρότηση και τι αποτελέσματα προκαλεί στην δυνατότητά τους να είναι πιο αποτρεπτικά και πιο ανταγωνιστικά κράτη στον διεθνή ανταγωνισμό. Πως αυτό στην συνέχεια, αφαιρώντας τα εσωτερικά κριτήρια και παράγοντες και συγκρατώντας μόνο τις δυνατότητες, επηρεάζεται η διεθνής δομή;

⁶² Waltz: «Neorealists see power not as an end but as means for security», ό.π. σελ. 79.

⁶³ Οι επισημάνσεις αυτές προσαρμόζονται στις διατυπώσεις του Waltz στο *Θεωρία διεθνούς πολιτικής*, ό.π. σ. 174-5

⁶⁴ Παρακάμπτοντας το κλασικό και χαρακτηριστικό παράδειγμα της Σοβιετικής Ένωσης, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την «πολιτιστική διπλωματία» που αποτελεί μέσο αύξησης της κρατικής επιρροής, μέσο διεξόδου και εργαλείο προώθησης εμπορικών και άλλων συμφερόντων.

⁶⁵ Για παράδειγμα: Οι διαλυτικές έξωθεν παρεμβάσεις, επεμβάσεις και ροκανίσματα στο Ιράκ, στην Λιβύη και στην Αίγυπτο έδειξαν ότι τα δύο πρώτα διαλύονται ενώ, τουλάχιστον μέχρι την στιγμή που

Επιπλέον: «*Η οργάνωση των συντελεστών ισχύος μιας βιώσιμης κρατικής μονάδας ή αντίστροφα μιας μη βιώσιμης κρατικής μονάδας στο εσωτερικό του ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος χαρακτηρίζεται από τις Α ή Β ιδιότητες, λίγο πολύ κοινές για όλα τα κράτη*». Συγκεκριμένα, όπως σωστά επισημαίνει ο Waltz: «Τα ανταγωνιστικά συστήματα ρυθμίζονται από τον “ορθολογισμό” των πλέον επιτυχημένων ανταγωνιστών. Τι σημαίνει ορθολογισμός; Σημαίνει απλώς ότι κάποιοι τα καταφέρνουν καλύτερα από κάποιους άλλους λόγω ευφυΐας, λόγω ικανότητας, λόγω σκληρής δουλειάς ή εντελώς κατά τύχη»⁶⁶. Οι ανταγωνιστικές συνθήκες του διεθνούς συστήματος ανταμείβουν όσους έχουν επαρκή ισχύ για την ασφάλειά τους και ζημιώνει όσους δεν φρόντισαν να έχουν: «Αυτοί που επιβιώνουν έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Αυτοί που χρεοκοπούν δεν τα έχουν. Ο ανταγωνισμός παροτρύνει τους δρώντες να προσαρμόσουν τις δραστηριότητές τους στις πλέον αποδεκτές και επιτυχημένες πρακτικές»⁶⁷. Ερωτάται λοιπόν: Ποιες λοιπόν είναι αυτές οι πρακτικές και ποια τα «χαρακτηριστικά βιωσιμότητας» και ποιες εξ αυτών σταθμίζονται τόσο λόγω του δραστικού διαμορφωτικού τους ρόλου όσο και λόγω των αποτελεσμάτων που απορρέουν στο πεδίο της κρατικής ισχύος;

Η προσαρμογή της εσωτερικής δομής στις προϋποθέσεις του διεθνούς ανταγωνισμού απορρέει από δύο παράγοντες. Ο πρώτος είναι η αυτορρύθμιση των συντελεστών της κοινωνικής οντότητας στο πλαίσιο ενός συγκροτημένου πολιτειακού συστήματος όταν αισθανόμενοι τους διεθνείς καταναγκασμούς και απειλές καλούν για ενδυνάμωση της εσωτερικής και εξωτερικής εξισορρόπησης. Μια ιδιότητα που αφορά ευθέως την κρατική ισχύ, για παράδειγμα, είναι η κυρίαρχη θεωρία του κράτους για την διεθνή πολιτική που επηρεάζει δραστικά την ανταγωνιστικότητα των κρατών με προεκτάσεις στην διεθνή κατανομή ισχύος⁶⁸. Ο δεύτερος και συναφής

γράφονται αυτές οι γραμμές, η Αίγυπτος επιβιώνει. Το ίδιο όσον αφορά τα λιγότερο ισχυρά κράτη της ΕΕ λόγω άριστου ανταγωνισμού που προκάλεσε η δημιουργία της ΟΝΕ.

⁶⁶ Ο.π., σ. 175.

⁶⁷ Ο.π. σ. 176

⁶⁸ Η «θεωρία του κράτους» είναι η κυρίαρχη άποψη ως προς το ποια είναι η δομή, η λειτουργία, οι συμπεριφορές και οι σχέσεις αιτίων και αποτελεσμάτων στις διεθνή πολιτική σε σχέση με τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα και την κατανομή ισχύος στο διεθνές σύστημα. Οι παραγωγοί και φορείς της εκάστοτε κρατικής θεωρίας είναι το πολιτικό προσωπικό και οι «βοηθοί» τους, οι κρατικοί λειτουργοί. Εσχάτως το ζήτημα αυτό μπερδεύτηκε λόγω εισροής ενός αναρίθμητου πλήθους ατόμων που λένε ότι είναι πολιτικοί επιστήμονες (του διεθνούς συστήματος) και οι οποίοι εάν δεν είναι συντεταγμένα κρατικά στρατευμένοι και εάν δεν είναι καλοί επιστήμονες (δηλαδή ο κανόνας παρά η εξαίρεση) τα πορίσματά τους είναι προϊόν ιδιωτείας και πολιτικού ακαταλόγιστου. Μπορούμε να αναφέρουμε ένα παράδειγμα που αφορά την «καλή» ή «κακή» θεωρία του κράτους. Για να μπορέσει ένα κράτος να επιτύχει εφαρμογή του δικαίου της θάλασσας όσον αφορά τα χωρικά ύδατα, την υφαλοκρηπίδα και την αποκλειστική ζώνη η κυρίαρχη θεωρία του κράτους θα καλούν για επιδόσεις, αποδοτικότητα και στάσεις που επιτρέπουν ενεργήματα σύμφωνα με τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα της διεθνούς πολιτικής και τις εκάστοτε επιταγές των συσχετισμών ισχύος. Εάν αντίπαλα κράτη αρνούνται ειρηνικές προσεγγίσεις εφαρμογής της διεθνούς νομιμότητας η κυρίαρχη θεωρία του κράτους θα καλεί για διασφάλιση ισορροπίας δυνάμεων (με εσωτερική και εξωτερική εξισορρόπηση) με όσους τους απειλούν. Στην περίπτωση των χωρικών υδάτων και της υφαλοκρηπίδας εάν αφορά την διεθνή νομιμότητα αυτό σημαίνει ότι έχουν επαρκή ισχύ να την εφαρμόσουν σύμφωνα με τα συμφέροντά τους. Μια σταθμισμένη μη ποσοτική παράμετρος εδώ είναι η ποιότητα των επιστημονικών αναλύσεων των κρατικών λειτουργών (πρωτίστως) και των λειτουργών των πανεπιστημίων (οι οποίοι υπενθυμίζω σιτίζονται από σπάνιους κοινωνικούς πόρους). «Πόσο» για παράδειγμα, στις παρεμβάσεις τους –συμπαράσυροντας και την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία– κάνουν λάθος επιστημονική εκτίμηση όσον αφορά τις πολιτικές και νομικές όψεις του διεθνούς δικαίου και των διεθνών θεσμών; «Πόσο» θεώρησαν ότι οι διεθνείς θεσμοί είναι ανεξάρτητες μεταβλητές εφαρμόζοντας γραμμικά τις προνοιές των καταστατικών τους με αποτέλεσμα να προκαλέσουν αδράνεια (πχ το πολιτικό προσωπικό να αδρανεύει επικαλούμενο λανθασμένες επιστημονικές αναλύσεις) και ζημιές; «Πόσο» συνειδητά ή ανεπίγνωστα αναλύσεις επιστημονικών και κρατικών λειτουργών εξόφθαλα και «επιστημονικά μετρήσιμα» αποτελούσαν προπαγάνδα ξένων κρατών; Οι αναφορές μου έχουν κατά νου την Ελλάδα την περίοδο 1994 – 2013, ιστορική φάση η οποία προσφέρει απέραντο πεδίο στάθμισης και εκτίμησης συγκεκριμένων «πρακτικών» που συνδέονται ευθέως με «αποτελέσματα» (και που στην περίπτωση της Ελλάδας και τους άλλους εμπλεκόμενους αφορούν κολοσσιαίους υποθαλάσσιους ενεργειακούς πόρους που συναρτώνται ευθέως με την κρατική ισχύ). Η ορθολογιστική θεωρία του κράτους είναι ευθέως συνδεδεμένη με την κρατική ισχύ, τα αποτελέσματα αφορούν την θέση του κράτους στην ιεραρχία και η

τρόπος είναι τα εκάστοτε μέλη του πολιτικού προσωπικού που ασκούν την διακυβέρνηση να προσλάβουν την αξίωση αυτοσυντήρησης των πολιτών ως «κοινωνικό αίτημα» και να οδηγήσουν το κράτος σε πρακτικές που αποτυπώνονται πολιτειακά και που μπορούν να σταθμιστούν ικανοποιητικά ή να τύχουν ανάλυσης πάνω σε μια διαβαθμισμένη κλίμακα δυνατοτήτων μέτρησης, στάθμισης και εκτίμησης⁶⁹. Παρά το γεγονός ότι πολύ αυτό κάνουν, θα ήταν παράλογο να ισχυριστεί κανείς ότι υπάρχει μαθηματικά αποτυπωμένη δυνατότητα πρόβλεψης οποιασδήποτε πολιτικής στάσης⁷⁰. Εν τούτοις πάνω σε αυτή την κλίμακα κάποια πράγματα είναι επαρκώς σταθμίσιμα και κάποια άλλα σε μικρότερο βαθμό. Τα τελευταία έστω και όταν είναι εκτιμήσεις υψηλού ρίσκου είναι ενδεικτικά ή και προσδιοριστικά της κρατικής ισχύος. Φεύγοντας από το διεθνές σύστημα όπου η υλική δομή προσφέρει μεγάλες δυνατότητες μιας κατά προσέγγιση ικανοποιητικής «μέτρησης» και στάθμισης, στο ενδο-πολιτειακό επίπεδο κανείς μπορεί να κινηθεί σε πεδία διαβαθμισμένου ρίσκου μέτρησης, στάθμισης και εκτίμησης αναφορικά με τους συντελεστές ισχύος ενός κράτους. Ακόμη, η ιεραρχία των περισσότερο και λιγότερο σταθμίσιμων κριτηρίων και παραγόντων ακόμη και εάν αφορά τον ίδιο τομέα ισχύος (πχ εκπαίδευση και αξιόμαχο των στρατιωτών) δεν είναι τα ίδια για όλα τα κράτη επειδή η πολιτειακή συγκρότηση από το ένα κράτος στο άλλο εδράζεται πάνω σε

έκβαση επηρεάζει ευθέως την κατανομή ισχύος καθότι προσδιορίζει το ποιος κατέχει τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους. Άλλη περίπτωση θεωρίας του κράτους που επίσης αφορά την Ελλάδα αλλά και άλλα κράτη μέλη της ΕΕ και που προκάλεσε δραστικές επιδράσεις όσον αφορά την κρατική ισχύ, την ανταγωνιστικότητα και τελικά την διεθνή κατανομή ισχύος οι λανθασμένες εκτιμήσεις για την ΕΕ, την ΟΝΕ και τους όρους και προϋποθέσεις στην τελευταία. Χαρακτηριστικά βλ. ανάλυση <http://www.ifestosedu.gr/111ONEGreeceWarning.htm>.

⁶⁹ Στο πλαίσιο σχεδιασμού και εφαρμογής στρατηγικής μια πολύ γνωστή προσέγγιση των κρατών και ιδιαίτερα των μεγάλων δυνάμεων είναι να αναπτύσσουν αυτοτελείς μεθόδους στάθμισης και εκτίμησης της κοινωνικής νομιμοποίησης των στρατηγικών των αντιπάλων τους ή και συμμάχων τους με μετρήσεις των τάσεων στην κοινή γνώμη, με σταθμισμένη ανάλυση περιεχομένου πολλών «άρθρων διαμόρφωσης γνώμης» των μέσων μαζικής επικοινωνίας (κατά τα άλλα άκρως επισφαλούς μεθόδου υψηλού ρίσκου) και με συναγωγή εκτιμήσεων της αποφασιστικότητας της πολιτικής ηγεσίας από δημόσιες στάσεις τους ή από συνομιλίες του πολιτικού προσωπικού μιας χώρας με ξένους ηγέτες. Στην εξαιρετικά αναπτυγμένη αγγλοσαξονική στρατηγική θεωρία, για παράδειγμα, θεωρείται ότι η συνάντηση ενός επιτελάρχη των ΕΔ μιας χώρας με ένα δικό τους, για παράδειγμα, αποτελεί αφορμή σταθμίσεων και εκτιμήσεων της αποφασιστικότητάς του, των πνευματικών του δεξιοτήτων, του σθένους του και άλλων ιδιοτήτων που τον καθιστούν αποτρεπτικό ή αναξιόπιστο. Σίγουρα, οι εκτιμήσεις αυτές δεν είναι μαθηματικής ακρίβειας, πλην αυξάνουν τα περιθώρια λήψης αποφάσεων υψηλού ρίσκου.

⁷⁰ Για παράδειγμα των πολιτών της Σοβιετικής Ένωσης προς το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, κατίτι για το οποίο προσάπτουν στον Kenneth Waltz ότι έκανε λάθος. Παραβλέποντας το ενδεχόμενο να ήταν μια ανθρώπινα κατανοητή επιπόλαιη εκτίμηση σε κάποια συζήτηση όπου δεχόταν μεγάλη πίεση (πολύ συχνό φαινόμενο στην πολιτική σκέψη λόγω επιβαρυντικής περιρρέουσας συμβατικής σκέψης), ο Waltz έκανε μια εκτίμηση με κριτήριο τις δυνατότητες. Δεν έκανε λάθος αλλά κατάθεσε εκτίμηση υψηλού ρίσκου σε πεδία που συνήθως απέφευγε να συζητήσει και στάθηκε στην μεγαλύτερη πιθανότητα, ότι δηλαδή με βάση τις δυνατότητες και την κατανομή ισχύος η διάλυση μιας υπερδύναμης δεν ήταν το πιο πιθανό ενδεχόμενο. Να θυμίσουμε όμως ότι όσοι του καταλογίζουν αυτό το λάθος είναι όσοι πεισματικά εμμένουν παντελώς αστάθμητες, απρόβλεπτες και μονοσήμαντες ιδεολογικές και καθεστωτικές τυπολογίες. Μια πιο προσεκτική εξέταση των ανθρωπολογικών τάσεων στην πρώην ΕΣΣΔ (και όχι η προσκόλληση σε εκτιμήσεις που αφορούν αποκλειστικά το υλικό πεδίο ή την περιρρέουσα επίπλαστη ιδεολογία, κατίτι για το οποίο φιλελευθερισμός και μαρξισμός είναι μορφικά πανομοιότυποι) θα έδειχνε ότι η τάση ήταν αξιώς εις αυτοθέσμιση ενός έκαστου έθνους προσδιόριζε τόσο εσωτερικούς καταναγκασμούς μεταρρύθμισης (όχι καθεστωτικούς αλλά προς την κατεύθυνση περισσότερης κατά έθνος πολιτικής κυριαρχίας λόγω ακριβώς καταμαρτυρούμενης για όποιον δεν φοράει ιδεολογικούς στρεβλωτικούς φακούς οντολογικής διαφοροποίησης). Προβλέψεις μαθηματικής ακρίβειας δεν είναι εφικτές. Στην περίπτωση της ΕΣΣΔ δύο κριτήρια ήταν ανταγωνιστικά: Από την μια πλευρά τα εποικοδομήματα ισχύος και από την άλλη πλευρά η εθνική διαφοροποίηση της πρώην Σοβιετική Ένωση. Είναι το τελευταίο μετρήσιμο. Είναι στον βαθμό που κανείς μπορεί να διακρίνει τα διαφοροποιημένα οντολογικά χαρακτηριστικά και την εθνική υπόσταση μεταξύ Ρώσων και Αζέρων ή Αρμενίων και Ρώσων. Σε αντίθετη περίπτωση σταματάμε να μιλάμε για εθνοκρατοκεντρική δομή και μιλάμε για άτομα που συνυπάρχουν μόνο συνεργατικά και ποτέ ανταγωνιστικά στον πλανήτη γη.

οντολογική δομή διαφορετικών κατά περίπτωση ανθρωπολογικών προϋποθέσεων με την έννοια ότι επηρεάζει την κρατική συνοχή και τις οργανωτικές δυνατότητες⁷¹.

Στο σημείο αυτό, ακριβώς, θα μπορούσαμε να κάνουμε κάποιες δοκιμαστικές και ενδεικτικές αναφορές που εκτιμάται ότι προσφέρονται για περαιτέρω προβληματισμό. Η αμφίδρομη σχέση κυβέρνησης και πολιτών, για παράδειγμα, καταμαρτυρείται καθημερινά και ενίοτε εξόφθαλμα και περίτρανα. Αποστολή κάθε κυβέρνησης κάθε βιώσιμου κράτους έχει ως υπέρτατο και έσχατο σκοπό την ασφάλεια του κράτους και την υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων και εάν αυτό δεν ισχύει στις βιώσιμες κοινωνίες αντικαθίστανται από μια άλλη κυβέρνηση (και στις μη βιώσιμες δεν αντικαθίσταται με αποτέλεσμα το κράτος να «πέφτει στα βράχια»)⁷². Για να το επιτύχουν απαιτείται να εκτιμούν σωστά τόσο τους κινδύνους όσο και τις

⁷¹ Εάν η σύνθεση μιας τουρκικής στρατιωτικής ομάδας κρούσης είναι καταγωγικά μισοί τούρκοι και μισοί κούρδοι επηρεάζει την προσκόλληση στους σκοπούς που εξυπηρετεί η στρατιωτική εκπαίδευση και προσδιορίζει μια οντολογικά έωλη και διαιρεμένη δομή ανίκανη να παράγει ισχύ. Σπρώχνουμε το επιχείρημα περαιτέρω: Εάν η σύνθεση μιας ομάδας γκάγκστερ σε μια μεγαλούπολη έχει εξαγοραστεί από μια αντίπαλη ομάδα γκάγκστερ η δυνατότητές της να κυριαρχήσει θα είναι μηδενικές. Το ζήτημα σε αμφότερες τις περιπτώσεις είναι η συνοχή γύρω από κοινούς σκοπούς που επιτρέπει ενεργοποίηση των συντελεστών ισχύος. Στην πρώτη περίπτωση υλικούς αλλά και κάτι ακόμη λιγότερο σταθμισμένο και υψηλού ρίσκου στο πεδίο των εκτιμήσεων, την οντολογική διαφοροποίηση της μικτής τουρκοκουρδικής ομάδας. Επιμένοντας στο ζήτημα αυτό λέμε και το εξής: Η πιθανή χαμηλότερη μαχητικότητα των κούρδων ως μελών μιας τουρκικής ομάδας κρούσης συνδέεται και με την αξίωσή τους να είναι αυτόνομοι-ανεξάρτητοι για να στηρίζουν και να μάχονται για τα δικά τους υλικά (και πνευματικά και εάν όχι τι είναι αυτό που τους ενώνει και τους διαφοροποιεί από τους τούρκους;) συμφέροντα. Στην δεύτερη περίπτωση μιλάμε μόνο για τον υλικό ανταγωνισμό. Κανείς βέβαια μπορεί να ισχυριστεί ότι τα μέλη μιας ομάδας γκάγκστερ αισθάνονται μέλη μιας «οικογένειας» μαφιόζων των οποίων οι δεσμοί κάθε είδους μπορεί να είναι ισχυρότεροι από τους δεσμούς μιας ομάδας ομοεθνών. Υπό το πρίσμα μιας τέτοιας γραμμής σκέψης υποχρεωτικά είτε εξαιρούνται όλοι οι άλλοι παράγοντες και συγκρατούμε μόνο τα πολεμικά μέσα που διαθέτει μια αντιπαρατιθέμενη ομάδα είτε αποφασίζουμε να συνεκτιμήσουμε και άλλους παράγοντες μικρότερης ή μεγαλύτερης κύμανσης υπό το πρίσμα της προαναφερθείσας διάκρισης μεταξύ από την μια πλευρά πολιτειακών ομάδων οντολογικά εδραιωμένων και πολιτικά συγκροτημένων και από την άλλη πλευρά μη πολιτικών ομάδων οποιασδήποτε σύνθεσης των οποίων το μόνο ευδιάκριτο χαρακτηριστικό είναι το υλικό-βιολογικό συμφέρον. Είναι τα εθνοκράτη μόνο συναρπαστικοί υλικοί συμφερόντων ή και μια εθνική οντολογία λιγότερο ή περισσότερο ρευστών ιδιοτήτων; Κανείς δεν είπε ότι το υπόβαθρο των εθνοκρατών είναι εύκολο πεδίο ανάλυσης πλην υπενθυμίζουμε ότι ενώ εμείς εδώ υποβάλλουμε τους συλλογισμούς στην βάση λεπτών διακρίσεων που συγκροτούν τις προσδιοριστικές ειδοποιούς διαφορές του Υπαρκτού κόσμου ενώ αντίθετα αναριθμητοί άλλοι αναλυτές στο πεδίο της πολιτικής σκέψης γραμμικά αναμινγούν τα πάντα με τα πάντα συνάμα επιδιδόμενοι σε γιγαντιαία άλματα συλλογισμών και σε μεταφυσικές απογειώσεις. Μια σταθμισμένη και ισορροπημένη εκτίμηση η οποία ως προς κάποιες πτυχές ενδέχεται να είναι υψηλού ρίσκου δεν είναι ανέφικτη και σε κάθε περίπτωση τα κράτη όταν ανταγωνίζονται άλλα κράτη καθημερινά επιχειρούν τέτοιες εκτιμήσεις. Κρίνουμε τις θεωρητικές προκλήσεις του Waltz εξαιρετικά γόνιμες και σημαντικές (εάν όχι τις πιο σημαντικές) και γι' αυτό επιχειρούμε να προβληματιστούμε γύρω από αυτές. Το κρισιμότερο επιστημολογικό και μεθοδολογικό ζήτημα, εκτιμούμε, είναι να μην αναμινγούνται το δεύτερο με το τρίτο επίπεδο. Στο δεύτερο επίπεδο και αφού υποχρεωτικά υποστούμε την βάση εκτίμησης της κρατικής ισχύος εν μέσω μεικτών μεταβλητών μικρής και μεγάλης κύμανσης η αναγωγή αυτής κρατικής ισχύος στο τρίτο επίπεδο επιβάλλεται να συγκρατήσει μόνο τις «φυσικές δυνατότητες».

⁷² Σίγουρα οι κοινωνίες στα ζητήματα αυτά κάνουν λάθη και τα πληρώνουν. Μια πολιτική τυπολογία κρατικών στάσεων μπορεί να αποτελέσει βάση συζήτησης όταν θεωρεί δεδομένο –ως δηλαδή λειτουργική ομοιότητα και εγγενή ιδιότητα των κρατικών μονάδων– ότι «για τα βιώσιμα κράτη οι κοινωνίες θα θέλουν ασφάλεια και η διακυβέρνησή τους θα παλεύει για την διαρκή εκπλήρωση αυτού του έσχατου σκοπού επιβίωσης και αυτοσυντήρησης της κρατικής επικράτειας». Τις αβεβαιότητες τις εξιχνιάζουμε με βάση αυτόν τον τυπολογικό άξονα. Όπως το θέτει και ο Waltz (και όπως και εμείς το υπαινιχθήκαμε πιο πάνω) η θεωρία δεν μπορεί να εξαλείψει τις αβεβαιότητες της πολιτικής αλλά μπορεί μόνο να μας βοηθήσει να τις κατανοήσουμε για να αποφασίσουμε τον τρόπο που θα αναλυθούν και εκτιμηθούν στο πεδίο του διεθνούς ανταγωνισμού. «For neorealists states are made functionally similar by the constraints of structure with the principle differences defined according to capabilities. For neorealists moreover structure mediates the outcomes that states may bear more or less causal weight. The importance of the relative importance of different levels cannot be abstractly or definitively answered. Ambiguity cannot be resolved since structures effect units even as units effect structures. Some have thought this is a defect of neorealism. It is so. However, only factors at the unit level or at the structural level determine, rather than merely effect outcomes. Theory cannot remove the uncertainties of politics but only help us to comprehend them». *Realism and international politics*, σ. 79-80.

ευκαιρίες της διεθνούς κατανομής ισχύος και αυτό πράττοντας ακολουθούν στρατηγικές οργάνωσης της ισχύος ενδοκρατικά (εσωτερική εξισορρόπηση) και διακρατικά (εξωτερική εξισορρόπηση) οι οποίες τροφοδοτούν τις δικές τους δυνατότητες. Τα κράτη είτε τα μέλη τους το κατανοούν είτε όχι είτε το γνωρίζουν είτε όχι ως παίκτες της διεθνούς πολιτικής προσέρχονται με αυτές τις δυνατότητες οι οποίες προσδιορίζουν την διεθνή κατανομή αλλά και τις ιεραρχίες ισχύος και την έκβαση των αναμετρήσεων στην βάση των εθνικών συμφερόντων⁷³. Ένα κράτος εάν

⁷³ Ο σκοπός αυτής της επισήμανσης είναι να υπογραμμιστεί, όχι σε αντιδιαστολή αλλά συμπληρωματικά με την γόνιμη αν όχι στοχαστικά γόνιμη προκλητική ασάφεια του Waltz ο οποίος όπως είπαμε αυτό-περιορίζεται στην υλιστική κρατοκεντρική λογική (βλ. για πχ *Θεωρία διεθνούς πολιτικής* σ. 175-6 ό.π.). Ήδη τονίσαμε επανειλημμένα ότι η διεθνής πολιτική διεξάγεται με όρους υλικής ισχύος. Στο επίπεδο των συγκροτημένων, συντεταγμένων και βιώσιμων πολιτειών το κράτος είναι κατ'ίππερο περισσότερο από μια οικονομική μονάδα ή μια οποιαδήποτε άλλη μη ομάδα ανθρώπων. Επανερχόμαστε λοιπόν στην προκλητική προβληματική για τις διαφορές πολιτείας και μιας οποιαδήποτε άλλης ομάδας (πιο πάνω αναφέραμε μια ομάδα γκάγκστερ). Στην παρούσα ανάλυση η συχνή χρήση του όρου «Πολιτεία» αντί του πιο σύγχρονου και περιοριστικού όρου «κράτος» έχει το νόημα ύπαρξης εθνών οντολογικά θεμελιωμένων γεγονός που αποτυπώνεται στην πιο αποκρυσταλλωμένη μορφή του από την ύπαρξη εθνοκρατών τα οποία οργανώνονται γύρω από σκοπούς και πολιτειακές συγκροτήσεις οι οποίες όταν αφορούν την διεθνή πολιτική διερευνώνται ως προς την κρατική ισχύ την οποία παράγουν. Εάν σταθούμε σε ένα τομέα αυτής της οργάνωσης, τις οικονομικές μονάδες και τις συχνές αναφορές του Waltz σε αυτές, μάλλον λάθος κάνουν όσοι εκτιμούν ότι οι οικονομικές μονάδες δεν είναι και αυτές ζωντανό οργανισμοί και ότι ως οργανισμοί δεν διαθέτουν ανθρωπολογικές ιδιότητες (δεν λέω ότι ο Waltz έγραψε κάτι τέτοιο) ή ότι δεν μπορεί να εξεταστεί ο ρόλος τους στην συγκρότηση της κρατικής ισχύος. Κατ' αρχάς, οι ιδιοκτήτες, το προσωπικό και κάθε εξαρτώμενος λειτουργούν και σκέφτονται με όρους επιβίωσης και ευημερίας της επιχείρησής τους και κατ' επέκταση της δικής τους εν γένει ανθρωπολογικής υπόστασης ή και αυτής του κράτους στο οποίο ανήκουν και το οποίο τους προσφέρει ασφάλεια και συνθήκες ασφαλούς και ανταγωνιστικής ανάπτυξης (εάν δεν ισχύει κάτι τέτοιο είναι δυνατό να παρατηρηθεί). Οι πλείστες επιχειρήσεις είναι κρατικά ενταγμένες και διέπονται από την κρατική λογική η δε ανταγωνιστικότητά τους συνδέεται ευθέως αρνητικά ή θετικά με την κρατική ισχύ. Κανείς μπορεί ακόμη και να μετρήσει την αποδοτικότητα των στελεχών μιας επιχείρησης. Η αυτορρύθμιση είναι μια κυμαινόμενη ιδιότητα κάθε ζωντανού ανθρώπινου οργανισμού ο οποίος εξ ορισμού δεν είναι μόνο άψυχη ύλη αλλά πολύ περισσότερα εγγενή πράγματα εκ των οποίων μερικά διαβαθμίζονται και σταθμίζονται και άλλα όχι. Ανάλογα με την ομάδα και το που εντάσσεται αυτή η ομάδα τα ενεργήματα είναι ή δεν είναι κρατικά ενταγμένα εξ ου και η μεγάλη συζήτηση για τις ξένες επενδύσεις και την κρατική ανάπτυξη-κρατική ισχύ. Το ίδιο ισχύει για την συζήτηση μεταξύ μητροπολιτικών κρατών από τα οποία εκκινούν οι πολυεθνικές και χωρών στις οποίες επενδύουν. Πως ενώνονται τα νήματα και πως οδηγούν σε αύξηση ή μείωση της κρατικής ισχύος και της κρατικής αυτονομίας; Η βιώσιμη πολιτεία συγκρινόμενη με οποιαδήποτε άλλη ομαδοποίηση ανθρώπων είναι συνδυαστικά ένας ζωντανός αλλά και ένας ποιο σύνθετος, πιο πολιτικός και πιο δυναμικός οργανισμός του οποίου τα νήματα των ιδιοτήτων ενώνονται και καταδεικνύουν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα: Η ανταγωνιστικότητα και η αποδοτικότητα του κράτους όπως και της επιχείρησης ως προς πολλές ιδιότητές τους είναι μια σταθμίσιμη εάν όχι και μετρήσιμη. Το κατά πόσο μια επιχείρηση ενισχύει το κράτος ή επειδή είναι ανεξέλεγκτων βλαπτικών διεθνικών ιδιοτήτων ή και ελεγχόμενη από ανταγωνιστικά κράτη είναι επίσης κατ'ίππερο που μπορεί να εκτιμηθεί. Η επιζητούμενη ιδιότητα του κράτους που κυμαίνεται και που πρέπει να σταθμίσουμε δεν είναι ο πολιτισμός ή η ψυχολογία των πολιτών αλλά οι επιδόσεις, η αποδοτικότητα και οι βαθμίκες αυτορρύθμισής του σε όλους τους πολιτειακούς τομείς, κατ'ίππερο που σχετίζεται με σταθμίσιμες ιδιότητες της κοινωνικοπολιτικής δομής ενός εθνοκράτους ως ενός οργανωμένου συνόλου ανθρώπων στην βάση έσχατων λογικών αυτοσυντήρησης και ευημερίας ως αποτέλεσμα, α) ύπαρξης μιας οντολογικά εδραίας βιώσιμης κοινωνίας που διεκδικεί τα συμφέροντά της (αν δεν το κάνει λόγω εσωτερικής διαφοροποίησης είτε θα είναι ένα υπό διάλυση κράτος είτε κάποια στιγμή διαλύεται –ΕΣΣΔ, Γιουγκοσλαβία, Τσεχοσλοβακία, εν πολλοίς Βέλγιο, κ.α.) και β) ύπαρξης μιας συνεκτικής πολιτειακής οργάνωσης που μεγιστοποιεί τους συντελεστές ισχύος και βελτιστοποιεί την αποτελεσματικότητά τους. Αυτά πάντοτε σε αναφορά με την τις δυνατότητες του κράτους. Επαρκής συνοχή του κράτους γίνεται αντιληπτή α) από αυτή καθαυτή την ύπαρξη του κράτους και β) από τους δείκτες πολιτειακής συγκρότησης όταν επιδιώκει να είναι ισχυρό και ανταγωνιστικό. Όπως ο Waltz συχνά λέει ως διεθνολόγος είναι «ιατρός του διεθνούς συστήματος» και όπως κάθε διάγνωση η στάθμιση και εκτίμηση της υγείας ενός ζωντανού οργανισμού είναι στοίχημα στάθμισης και εκτίμησης ενός μίγματος μετρήσιμων παραμέτρων και άλλων λιγότερο ορατών και λιγότερο σταθμίσιμων (υψηλού ρίσκου, όπως είπαμε). Υπάρχουν επιπλέον και πολύ ορατές επιδημίες και σε άλλο σημείο αναφέρω καταμαρτυρούμενες εκδηλώσεις διεθνιστικές και κοσμοπολίτικες παραδοχές που προσδιορίζουν ετοιμότητα προσχώρησης σε φανταστικές πλανητικές ομαδοποιήσεις και όχι δέσμευση ισχυροποίησης της ομάδας στην οποία ο πολίτης ενός κράτους ανήκει. Για να παραφράσουμε τον Waltz (ό.π. σ. 176-77) και την αναφορά του στον Montesquieu ο οποίος όταν ερωτήθηκε «ποια είναι η τέλεια κοινωνία» απάντησε «ποιος θα (ορίζει) ποιος (θα) αδειάζει τα δοχεία νυκτός;», το ερώτημα απαντάται με το ερώτημα «ποια κράτη είναι βιώσιμα». Για παράδειγμα, είναι

δεν λειτουργήσει έτσι δεν είναι βιώσιμο ή είναι απελπιστικά ασθενές με συνέπεια οι ζημιές να είναι, ενδεχομένως, αναπόδραστες.

Κοντολογία: α. Το ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα καθιστά επιτακτικό να προσαρμοστούν οι αποφάσεις κρατών στις ανταγωνιστικές προϋποθέσεις της αθέσμιστης ισχύος. β. Εντός των βιώσιμων μονάδων η κοινωνικοποίηση (εδώ εμείς προς το κλασικότερο την ονομάζουμε πολιτειακή συγκρότηση) ενθαρρύνει εξισορροπητικές στάσεις που κάθε βιώσιμο κράτος υιοθετεί (για το έσχατο συμφέρον επιβίωσης και την υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας) και αυτό αποτυπώνεται, καταγράφεται και μπορεί να ενταχθεί σε διαβαθμισμένες δυνατότητες μέτρησης και στάθμισης. γ. Οι φυσικές δυνατότητες των κρατών προσδιορίζουν την διεθνή κατανομή ισχύος και οι εξισορροπητικές στρατηγικές επενεργούν αλλάζοντας την κατανομή ισχύος είτε προς την κατεύθυνση περισσότερης ισορροπίας και σταθερότητας είτε ανισορροπίας ή κατ'ί ενδιάμεσο που κατατείνει προς μια νέα ισορροπία ισχύος και συμφερόντων. Για το «β» πέραν αμιγώς υλικών μεγεθών η μόνη δυνατή θεωρητική προσέγγιση –ασφαλώς διόλου αμελητέα– φαίνεται να είναι η εξάντληση των περιθωρίων περιγραφής και ερμηνείας των πολιτειακών συγκροτήσεων, της οργανωσιακής αποτύπωσής τους συναρτημένα με την κρατική ισχύ και της αποδοτικότητας-αποτελεσματικότητας εκείνων των εθνοκρατικών υποστασιοποιήσεων που μπορούν να σταθμιστούν και εκτιμηθούν επαρκώς. Ακόμη κάτι πιο σημαντικό είναι το εξής: Τα αμιγή υλικά μεγέθη δυνατό να σφάλουν εάν δεν σταθμίσουν και εκτιμήσουν σωστά την διαφορά μεταξύ υλικής ισχύος και πραγματικής ισχύος που αφορούν την πολιτειακή συγκρότηση με την βαθύτερη –και μέχρι σήμερα εξόχως παραμελημένη στην θεωρητική συζήτηση– έννοια του όρου. Τα «μετρήσιμα» υλικά μεγέθη, δηλαδή, είναι και αυτά υψηλού ρίσκου εκτίμηση εάν δεν συνεκτιμηθούν και με άλλους λιγότερο σταθμισίμους παράγοντες. Στην συζήτηση αυτή παρεμβάλλεται ένα μέγα ζήτημα, η εύρωστη ή ασθενής εθνοκρατική οντολογία ως παράγων συνοχής ή αντίστροφα διαιρετικών τάσεων και οι ιδιότητές της σε όλο το φάσμα της κρατικής ζωής.

Χαρακτηριστικά, στην στρατηγική ανάλυση συχνά μιλάμε για εκπαίδευση και ηθικό των στρατιωτών και στήριξη της εθνικής στρατηγικής από τους πολίτες, γενναιότητα, ετοιμότητα αυτοθυσίας, πνευματική ευρωστία, πίστη και νομιμοφροσύνη, τόλμη και σθένος που καθιστούν μια άμυνα πιο ισχυρή και μια εθνική στρατηγική πιο αξιόπιστη. Αναφερόμαστε στον χείμαρρο πνευματικών εισροών οι οποίες όπως υπαινιχθήκαμε εάν κυριαρχήσουν πολιτικά και υποστασιοποιηθούν εθνοκρατικά εξ αντικειμένου καθιστούν την αξίωση εθνικής ανεξαρτησίας και την στρατηγική που την διασφαλίζει πιο εμπειδωμένη, πιο εύρωστη

βιώσιμα επειδή το κοινωνικοπολιτικό τους σύστημα, πχ απέναντι σε μια στρατιωτική απειλή ή ένα άλλο παρόμοιο διεθνές πρόβλημα, φροντίζει να ορίσει την στρατιωτική θητεία ως υποχρεωτική, να εκπαιδεύσει και στελεχώσει τις Ένοπλες Δυνάμεις και να δεσμεύσει επαρκείς πόρους για την ασφάλειά του. Πόσο και πως αυτού του είδους και άλλες πτυχές της πολιτειακής συγκρότησης και οργάνωσης καθιστούν ένα κράτος αξιόμαχο στην διεθνή πολιτική, πόσο και πως η πολιτική αναπτύσσεται ούτως ώστε να διασφαλίζεται πολιτική νομιμοποίηση των έσχατων λογικών αυτοσυντήρησης και πως η ανά πάσα στιγμή ισχύς ενός εθνοκράτους επηρεάζει την διεθνή δομή. Η ρητορική θέση του Waltz (σ. 177): *«γίνεται δύσκολο να διαχωριστεί η πραγματική κοινωνία από την τέλεια κοινωνία»* η απάντηση είναι ότι, *«τα μέλη μιας βιώσιμης κρατικής κοινωνίας που διαθέτουν επαρκή και οντολογικά θεμελιωμένη συνοχή μεριμνούν να τοποθετούνται σωστά-αποτελεσματικά και να οργανώνονται σωστά-αποτελεσματικά σύμφωνα με τις εκάστοτε προϋποθέσεις του ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος»*. Γι' αυτό τονίσαμε την σημασία της καλής θεωρίας του κράτους για την σωστή εκτίμηση της διεθνούς πολιτικής και ιδιαίτερα τους καταναγκασμούς της εκάστοτε κατανομής ισχύος. Η καλή θεωρία διεθνών σχέσεων που εξωθεί το κράτος σωστά προς εξισορρόπηση των απειλών, όπως ήδη ισχυριστήκαμε, είναι μια ιδιότητα «μετρήσιμη και σταθμίσιμη». Εάν δεν ήταν δεν θα μπορούσαμε να διορθώσουμε ένα γραπτό πανεπιστημιακού φοιτητή διεθνούς πολιτικής ή σε αναφορά με την κατανομή ισχύος και τις απειλές να εκτιμήσουμε την αποτρεπτική ικανότητα της εθνικής στρατηγικής ενός κράτους ή την ποιότητα αυτών που γράφονται ή λέγονται και επηρεάζουν τις στάσεις των μελών μιας κοινωνίας. Ακόμη, ζητήματα όπως οι επιλογές οικονομικής, πολιτειακής και στρατιωτικής οργάνωσης είναι μετρήσιμα και σταθμίσιμα και όπως είπαμε εφικτό να ιεραρχηθούν διαβαθμισμένα με επαρκή αντικειμενικότητα ως προς τα αποτελέσματά τους στο πεδίο της κρατικής ισχύος.

και κυρίως μέσα από χειροπιαστές πολιτειακές θεσμίσεις πιο αξιόπιστη. Πως όμως σταθμίζονται τέτοιοι παράγοντες –άλλοι οριζόμενοι ως μεταβλητές με τιμές μεγάλης ή και άγνωστης κύμανσης και άλλοι ως μεταβλητές μικρής κύμανσης ή και ξεκάθαρα προσδιορισμένοι–, κατ'ί το οποίο τόσο στην θεωρία όσο και στην πράξη είναι εξαιρετικά μεγάλης σημασίας. Τα επιτελεία των οργανωμένων κρατών, όπως αναφέρεται σε άλλο σημείο στο παρόν δοκίμιο, διαρκώς σταθμίζουν αυτές τις πτυχές και συνάγουν συμπεράσματα και εκτιμήσεις υψηλότερου ή χαμηλότερου ρίσκου τόσο για τις δυνατότητες των άλλων κρατών όσο και την απόρροια αυτών των δυνατοτήτων για πλανητική ή περιφερειακή κατανομή ισχύος. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι στην βάση αυτών των εκτιμήσεων υψηλού ρίσκου, λαμβάνονται αποφάσεις που αφορούν την σταθερότητα ή την αστάθεια και την ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων. Εν τούτοις, κανείς θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη ότι όταν εισερχόμαστε σε αυτό το ασταθές πεδίο μεταβλητών με τιμές μεγάλης κύμανσης, είναι απολύτως αναγκαίο, στην διεγκυστίνδα αιτίων-αιτιατών να γίνεται βασανιστική διάκριση μεταξύ ιδιοτήτων της εσωτερικής δομής που είναι σταθμισιμες ή και μετρήσιμες από κυμαινόμενες ανθρωπολογικές ιδιότητες όπως η πίστη και η νομιμοφροσύνη που είναι δύσκολο ή και ανέφικτο να σταθμιστούν επακριβώς. Στο εμπράγματο πεδίο της χάραξης και εφαρμογής στρατηγικής, βεβαίως, οι επιτελείς είναι υποχρεωμένοι να συνεκτιμήσουν τα πάντα, ακόμη και ιδιότητες οι οποίες ως εκ της φύσεώς τους συνεπάγονται πορίσματα υψηλής αβεβαιότητας και υψηλού ρίσκου. Η ανάλυση της ισχύος όσο και κάθε άλλου παράγοντα συναρτημένου με ανθρώπινα ενεργήματα αναζητεί εδραίες ερμηνείες για την σχέση αιτίων και αποτελεσμάτων. Στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής ο Θουκυδίδης είναι αναμφίβολα Υποδειγματικός. Πέραν αυτού υπάρχει ένα απέραντο πλήθος εγχειρημάτων να περιγραφεί η πραγματικότητα σε επί μέρους τομείς αλλά ενίοτε και ευρύτερα. Με δεδομένη όμως την απέραντοσύνη των γεγονότων και την έντονη ιστορική και σύγχρονη διαφοροποίηση των εθνοκρατικών δρώντων, ένα εύλογο ερώτημα είναι: «Πόση περιγραφή είναι αρκετή;⁷⁴»

Στο σημείο αυτό συνοψίζουμε, λοιπόν, λέγοντας ότι επειδή η επίδειξη πίστης, νομιμοφροσύνης και αυτοθυσίας στην εθνική ανεξαρτησία δεν μπορεί να μετρηθεί ποσοτικά, η τελική και οριστική επαλήθευση αυτής της θέσης είναι εφικτή με πολλές επιφυλάξεις και μόνο σε αναφορά με ορατές και μετρήσιμες εθνοκρατικές υποστασιοποιήσεις, με παρατηρήσεις οργανωτικών δομών και με σταθμισιμες μετρήσεις της αποδοτικότητας-αποτελεσματικότητας συγκεκριμένων και όχι όλων των ιδιοτήτων της ανταγωνιστικότητας των εθνοκρατών. Εκτιμήσεις επίσης μπορούν να γίνουν στα πεδία των κοινωνικοπολιτικών νομιμοποιήσεων ή απονομιμοποιήσεων που ενδυναμώνουν ή αποδυναμώνουν τις εθνικές στρατηγικές. Ιεραρχημένα –και επιμένουμε, βασανιστικά– μπορούν να τύχουν στάθμισης και εκτίμησης

⁷⁴ Ο Kenneth Waltz, Ο Waltz, στοχεζόμενος για την έννοια θεωρία διατυπώνει την θέση ότι «The ultimately closeness would be achieved by writing a finely defined description of the world that interests us». *Realism and international politics* (Routledge 2008), ιδ. σ. 75. Θέτει όμως ερωτήματα για το κατά πόσο όσα και να περιγράψει κανείς είναι αρκετά και εξηγεί ότι στον απέραντο κόσμο διαμορφωτικών μεταβλητών πολλές εκ των οποίων είναι αστάθμητες το κεντρικό ερώτημα είναι τι θα εξαιρέσεις και τι θα συμπεριλάβεις για να έχεις μια θεωρία που ερμηνεύει τα διεθνή φαινόμενα. Η επιστημονική προσπάθεια κατά συνέπεια, πρέπει να υπόκειται την βάσανο επιφυλάξεων για τους περιορισμούς της αλλά και για το τι θα συμπεριλάβει ούτως ώστε να μην διαφθείρει τις όποιες δυνατότητες σύνδεσης αιτίων και αιτιατών. Οι βασανιστικές επιφυλάξεις στοχαστών του διαμετρήματος του Waltz ενδέχεται να προκαλούν εκνευρισμό όσων εκτιμούν ότι μπορούν μέσα από μια περιγραφή να πουν κάτι σημαντικό. Πρώτον, ο κόσμος και στα τρία επίπεδα είναι τόσο απέραντος, πολύπλοκος και δυναμικά κινούμενος ούτως ώστε ακόμη και ο πιο ευρυμαθής άνθρωπος της ιστορίας δεν μπορεί να περιγράψει και ερμηνεύσει παρά μόνο ένα μικρό κλάσμα της πραγματικότητας. Δεύτερον, περιγράφοντας αυτό το κλάσμα κανείς πρέπει να έχει επίγνωση των περιορισμών της προσπάθειάς του. Μια τέτοια επιστημονική στάση, βέβαια, είναι η εξαίρεση ενώ ο κανόνας είναι οι κορδωμένες παρελάσεις πάνω σε πασαρέλες σπουδαιοφανών διατυπώσεων άσχετων με τον πραγματικό κόσμο. Τρίτον, οι διεθνολόγοι όσο λίγοι άλλοι πολιτικοί επιστήμονες διαθέτουν ένα έσχατο καταφύγιο: Είναι οι αξιωματικές διατυπώσεις του Υποδείγματος όπως διατυπώνονται στον *Πελοποννησιακό Πόλεμο* και που αφορούν και τα τρία επίπεδα ανάλυσης ενός διεθνούς συστήματος κυριαρχίας-αναρχίας.

διαφορετικών και ιεραρχημένων βαθμίδων. Εάν μιλάμε για το εθνοκρατοκεντρικό σύστημα αφετηρία κάθε σκέψης δεν μπορεί παρά να είναι η ξεκάθαρα πολιτειακά αποτυπωμένη εθνοκρατική οντολογία ως αποτέλεσμα της ιστορικής εξέλιξης. Η ειδοποιός διαφορά είναι ότι όπως υποστηρίξαμε πιο πάνω το Βεσφαλιανό διεθνές πεδίο είναι εγγενώς υλιστικό ενώ το ενδοκρατικό σύμμεικτα υλικό και πνευματικό, γεγονός το οποίο αυξάνει τις κυμάνσεις των μεταβλητών που επηρεάζουν τις στάσεις, τις αποφάσεις και τις συμπεριφορές. Δυνατότητα εκτιμήσεων έστω και εάν είναι υψηλού ρίσκου, υπάρχει. Το πρόβλημα όπως ήδη υποστηρίχθηκε είναι ότι αντί βασανιστικής εκτίμησης των τιμών των μεταβλητών οι οποίες μπορούν να σταθμιστούν, το σύνθημα είναι αβασάνιστα να εισάγονται μεταβλητές πολύ μεγάλης κύμανσης ή παντελώς άγνωστων τιμών άσχετων ή ελάχιστα σχετικών με την κοινωνική αυτοθέσμιση, όπως ιδεολογίες, καθεστώτα και μεταφυσικοί συλλογισμοί με αποτέλεσμα την παραγωγή απέραντου υλικού εδρασμένου σε φαντασίες και όχι στον πραγματικό κόσμο. Έτσι, κανείς βλέπει ωκεανούς αβάσιμων συμπερασμάτων στερούμενων οντολογικής αναφοράς και γι' αυτό αδιάφορα και άσχετα με την εθνοκρατοκεντρική υποστασιοποίηση και συχνά συνοδευμένων με απερίφραστο κανονιστικό κατασκευαστικό λόγο και μελλοντολογικές κατασκευαστικές προβλέψεις ποθητών πολιτικοανθρωπολογικών αποτελεσμάτων⁷⁵.

Όπως και να το κάνουμε ο βαθμός πολυπλοκότητας και αβεβαιότητας αυξάνεται γιατί η κρατική ισχύς και η διεθνής κατανομή ισχύος βρίσκονται σε μια διαρκή αμφίδρομη σχέση⁷⁶. Οι «φυσικές δυνατότητες» κάθε κράτους, συνεκτιμημένες ως μέρος μιας ολότητας που περιέχει φορείς ισχύος και τελικά την διεθνή δομή ισχύος, προσδιορίζουν τις παγκόσμιες και περιφερειακές ιεραρχίες ισχύος, τους καταναγκασμούς για τα κράτη και τις συμμαχίες λόγω αυτών των ιεραρχιών και τις πιθανές εξισορροπητικές στάσεις ανάλογα με τις δυνατότητες του κάθε κράτους όταν αναζητεί ισορροπία που διασφαλίζει τα συμφέροντά του ή τα πλεονεκτήματά της ισχύος που εξυπηρετεί τυχόν αναθεωρητικούς σκοπούς. Θα ήταν ουτοπικό, πάντως, κανείς να απαιτεί μια μαθηματική μέτρηση σε όλο αυτό το απέραντο φάσμα όπου συμπλέκονται μικρά και μεγάλα κύματα σταθερών και μεταβλητών κριτηρίων και παραγόντων. Αυτή την επιφύλαξη, όμως, όπως ήδη υπογραμμίσαμε, κανείς θα πρέπει να την αναγάγει πολλαπλασιαστικά ως μέγα ερώτημα για εκατομμύρια ιδεολογικά προσανατολισμένες αναλύσεις που αυτό-ονομάζονται «θεωρία» και πεισματικά εμμένουν σε γραμμικές περιγραφές και αφοριστικές ερμηνείες ή ως και να πρόκειται για αναλυτές-Δημιουργούς επιθυμίες αναίρεσης της εθνοκρατοκεντρικής οντολογίας και κατασκευή νέων ανθρωπολογικών προϋποθέσεων.

Στεκόμαστε στην θέση ότι υπό την αίρεση των πιο πάνω βασανιστικών επιφυλάξεων για τις ενδοκρατικές μεταβλητές μικρότερης ή μεγαλύτερης κύμανσης κανείς θα μπορούσε να συνεκτιμήσει και διόλου αμελητέα στοιχεία πλην δυσκολότερο να «μετρηθούν με μαθηματική ακρίβεια». Ήδη αναφερθήκαμε σε στοιχεία τα οποία παγίως και καθιερωμένα στην στρατηγική ανάλυση συνεκτιμούνται και αφορούν την στρατηγική ευρωστία ενός κράτους και κυρίως την αποτρεπτική αξιοπιστία της εθνικής του στρατηγικής μέσα από εξισορροπητικές αποφάσεις και

⁷⁵ Για να γίνει κατανοητό το μέγεθος του προβλήματος στο πεδίο του πολιτικού στοχασμού μπορεί κάλλιστα να επισημανθεί ότι σε αυτή την κατηγορία εμπίπτουν όλες οι αναλύσεις κανονιστικού, ιδεολογικού και προπαγανδιστικού χαρακτήρα. Κανείς πρέπει να διασχίσει ωκεανό πνευματικών ρύπων πριν φτάσει σε κάποιο αξιόλογο κείμενο. Λέγοντάς το θίγεται ο παρασιτισμός με ότι αυτό συνεπάγεται μέσα στην θαυμαστή ζούγκλα της πολιτικής σκέψης, ιδιαίτερα της πανεπιστημιακής. Μια τέτοια κριτική όπως ήδη υπαινιχθήκαμε στην μετά-αποικιακή εποχή είναι επιστημολογικά κάτι περισσότερο από επιβεβλημένη.

⁷⁶ Ο Ηλίας Κουσκουβέλης εξετάζοντας τις κρίσεις στην Τυνησία, Λιβύη και Αίγυπτο σε αναφορά με τις τρεις δυτικές δυνάμεις που είχαν εμπλακεί εκτιμά ότι, μεταξύ άλλων, ένα στοιχείο της στρατηγικής αφορούσε προβληματισμό για τους διεθνούς συσχετισμούς ισχύος λόγω πιθανών αλλαγών των φυσικών δυνατοτήτων στα τρία αυτά κράτη λόγω εξεγέρσεων και ενόψει νέων ενδοκρατικών συγκροτήσεων που επηρεάζουν την κρατική ισχύ. βλ. "Το διεθνές σύστημα και η Αραβική Άνοιξη", στο Η. Κουσκουβέλης (επιμ.), Η Αραβική Άνοιξη. Μελέτες Διεθνών Σχέσεων, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2012.

εμπράγματα ενεργήματα⁷⁷. Παρά το ότι είναι χαμηλής προβλεπτικότητας ως προς το ενδεχόμενο επανάληψής τους εμπίπτει σε ένα πεδίο το οποίο είναι αμφίπλευρα υψηλής αβεβαιότητας πλην μεγάλης στρατηγικής σημασίας. Μια πιθανή προσέγγιση είναι η προσπάθεια εκτίμησης –πέραν φαινομένων διαχρονικής και συστηματικής επανάληψης– τομέων της πολιτειακής οργάνωσης όπως οι επιδόσεις και τα ενεργήματα υψηλού ρίσκου, για παράδειγμα όταν γίνονται ασκήσεις των Ενόπλων Δυνάμεων ενός κράτους. Η ετοιμότητα υπεράσπισης του κράτους κρίνεται, επίσης, και από τις στάσεις των πολιτών και των πολιτικών ηγετών απέναντι στην θεσμισμένη κρατική ισχύ στους τομείς της εθνικής ασφάλειας. Για παράδειγμα, ο βαθμός συνεργασίας και αποδοτικότητας των θεσμών, η οργάνωση της πολιτικής άμυνας, η στρατηγική γνώση των πολιτικών ηγετών, η ανάληψη ρίσκων στις αναχαιτίσεις αεροσκαφών ή πλοίων που αντιπαράθενται και άλλες ανάλογες και αντίστοιχες παρατηρήσιμες στάσεις των μελών της κοινωνίας ενός εθνοκράτους. Καταγράφουν ενεργήματα τα οποία μπορούν να συνεκτιμηθούν με άλλους παράγοντες της ισχύος επιτρέποντας –σε συνδυασμό με πιο μετρήσιμα μεγέθη– μια καλύτερη στάθμιση⁷⁸.

Τέτοιες στάσεις, αναμφίβολα, ανεξαρτήτως κύμανσης αφορούν καίρια την αξιοπιστία και τις αποτρεπτικές δυνατότητες ενός κράτους καθώς και το νομιμοποιητικό κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον⁷⁹. Ούτως ή άλλως, το «πιο

⁷⁷ Υπάρχει μια διαφορά μεταξύ θεωρητικής συζήτησης και εμπράγματης στρατηγικής. Εμπράγματα και παρά την δυσκολία «μαθηματικής ποσοτικής μέτρησης» οι στρατηγικές των κρατών υποχρεωτικά αναλαμβάνουν το προαναφερθέν ρίσκο στάθμισης και εκτίμησης των δυνατοτήτων και της κατανομής ισχύος και των δυνατοτήτων του δικού τους κράτους και των ανταγωνιστών ή και συμμάχων τους. Σχετίζονται με διαχρονικά εμπειρωμένες ανθρώπινες στάσεις και συμπεριφορές της κοινωνίας ενός κράτους υπέρ των συμφερόντων της οικείας πατρίδας. Τέτοια στοιχεία, ανεξάρτητα των κυμάνσεων των τιμών των μεταβλητών που τα επηρεάζουν και που γι' αυτό είναι δύσκολο να ενταχθούν σε μια θεωρητική συζήτηση, είναι η ετοιμότητα υπεράσπισης του οικείου εθνοκράτους επιδεικνύοντας, για παράδειγμα, στάσεις αυτοθυσίας με διαχρονικά επαναλαμβανόμενο τρόπο. Τέτοιες μεταβλητές ανεξάρτητα του πόσο αστάθμητες είναι και υπό την αίρεση των επιφυλάξεων που εκφράσαμε ήδη, δεν είναι χωρίς συνέπειες στο πεδίο των παραστάσεων ισχύος. Ο Raymond Aron θεωρούσε ότι αυτό είναι και το μόνο σίγουρο κριτήριο πιστοποίησης της ύπαρξης μιας εθνικής οντότητας. Από ότι γνωρίζουμε, βέβαια, δεν επιχείρησε να τεκμηριώσει αυτό το κριτήριο.

⁷⁸ Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να υπογραμμίσουμε ακόμη μια πτυχή. Τα «ζητήματα στο υπόβαθρο» που ο Waltz δεν συμπεριέλαβε αλλά θεώρησε σκόπιμο ο ίδιος να μην ενδιαφέρει περαιτέρω, όταν εξετάζονται εδώ δεν αντλούν από κάποια πολιτική θεολογία αλλά από την εγγενή ορθολογικότητα ή την ανορθολογικότητα της κάθε μιας συλλογικής οντότητας που απορρέει από την πολιτική σμιλευμένη συλλογική τυπική λογική των μελών ενός εθνοκράτους. Δεν μιλάμε για πολιτική αλλά για αποτελέσματα της πολιτικής. Ένας τέτοιος πολιτικός ορθολογισμός, όπως ήδη υπαινιχθήκαμε, σωστά κλασικά νοούμενος είναι το λελογισμένως και συνετώς διανοείσθαι καταμαρτυρούμενος ως τρόπος ζωής πολιτειακά αποτυπωμένος. Για παράδειγμα, ως οριοθετημένο και οροθετημένο σύστημα διανεμητικής δικαιοσύνης και ως κανονιστικά προσδιορισμένες πολιτειακές ηθικοκανονιστικές δομές διακυβέρνησης που θέτουν τους πολίτες εντός ορίων επικρατέστερων συμπεριφορών μικρής κύμανσης για τα δικαιώματά τους και τις υποχρεώσεις τους: Για παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί το παράδειγμα της «προσκόλλησης» του Σωκράτη στους Νόμους της πολιτείας ως «φυσιολογική στάση ενός πολίτη» που υποχρεώνει ακόμη και αποδοχή της άδικης θανάτωσής του. Άλλο παράδειγμα, η για ένα σχεδόν αιώνα προσκόλληση των ισραηλινών πολιτών στην άμυνα και επιβίωση του κράτους τους είναι κατ'ίτη που λίγοι θα αναλάμβαναν ρίσκο να προβλέψουν ότι δεν ισχύει μιας και επαναλαμβάνεται με συνέπεια και υψηλού βαθμού βεβαιότητα (αναμφίβολα, κάποια στιγμή μπορεί να παρατηρηθεί ότι αυτό αντιστράφηκε). Αυτή την «προσκόλληση» στο Ισραήλ αλλά και σε άλλα κράτη την ορίζουν και την οριοθετούν πλήθος ηθικοκανονιστικών θεσμίσεων που αποτυπώνουν ρητά δικαιώματα, υποχρεώσεις και υποχρεωτικές συμπεριφορές. Η ισχύς, θα δεχθούν όλοι, δεν είναι μόνο η σκληρή ισχύς («hard power», όπλα, αεροπλάνα, πλοία, επιτελεία) αλλά και ζωντανά ενεργήματα που την καθιστούν αποδοτική και αποτελεσματική και διαβαθμισμένη ισχύ. Το δεύτερο σκέλος, δηλαδή τα ενεργήματα, δεν είναι ρευστές και αστάθμιστες υποθέσεις περί ασαφών απροσδιόριστων καθεστώτων ή ιδεολογικών δομών ή πνευματικών στάσεων αλλά απτά και πολιτειακά θεμελιωμένα αποτελέσματα στην διαδρομή της εθνοκρατοκεντρικής υποστασιοποίησης κάθε βιώσιμου εθνοκράτους. Παρά το ότι δεν αφορούν ποσοτικές ρυθμίσεις μπορούν να σταθμιστούν εντός ορίων κύμανσης και να θεμελιώσουν εκτιμήσεις ανάληψης ρίσκου εντός λογικών ορίων και να συναρτηθούν με μεταβλητές μικρότερης κύμανσης ούτως ώστε να εμπλουτιστούν χωρίς να διαφθαρούν οι εκτιμήσεις για τις φυσικές δυνατότητες.

⁷⁹ Μια παγιωμένη θεώρηση της στρατηγικής θεωρίας είναι η εξής: «Το πιο αξιόπιστα αποτρεπτικό κράτος είναι εκείνο που θα μεταδώσει το μήνυμα ότι ακόμη και ένας πολίτης τους να κινδυνεύσει θα

αξιόπιστο», «πιο αποτρεπτικό» συναρτώνται με την ισχύ και η ισχύς ως έννοια και ως «φυσική δυνατότητα» πέραν των ποσοτικών δεδομένων ποτέ δεν εκτιμάται με βεβαιότητα⁸⁰. Τι είναι λοιπόν αυτό που καθιστά τα μέλη μιας κοινωνίας όχι μόνο ως άτομα αλλά επιπλέον από νομική-τυπική άποψη και από άποψη πολιτειακής συγκρότησης φορείς ιδιοτήτων που κορυφώνουν εκδηλώσεις πίστης και νομιμοφροσύνης οδηγώντας κατά πάσα πιθανότητα ενδεχομένως και σε πράξεις αυτοθυσίας δίνοντας έτσι παράσταση ενός ανταγωνιστικού κράτους; Πως αυτό συνδυάζεται με παράγοντες που αναφέραμε μόλις για το οργανωσιακό σκέλος και την αποδοτικότητα των στρατηγικών εσωτερικής εξισορρόπησης; Όλα αυτά περιορίζονται στην υλική επιβίωση του κράτους εντός του οποίου οι πολίτες όλων των κρατών έχουν επενδυμένα υλικά συμφέροντα, ή είναι, επιπλέον, και κάτι άλλο βαθύτερο, πνευματικό και ψυχικό, μεγαλύτερης κύμανσης πλην υποστασιοποιημένο λόγω θεσμίσεων και λόγω στάσεων των μελών μιας εθνοκρατικής δομής;

Γενικεύοντας μπορούμε να ισχυριστούμε πως ότι και να ειπωθεί όσον αφορά την «νομιμοφροσύνη» και τα «ωφελιμιστικά ή λειτουργιστικά κίνητρα» της συμπεριφοράς των πολιτών παραμένει το γεγονός ότι είναι ανθρώπινα όντα φορείς πνεύματος, ψυχορμητών και μεταφυσικών παραδοχών κάθε είδους οι οποίες ενέχουν κυμαινόμενες πολιτικές προεκτάσεις: α) πολλές από τις οποίες είναι μεταβλητές μεγάλης και παντελώς αστάθμητης κύμανσης, β) μερικές άλλες οι οποίες είναι υποστασιοποιημένες μεταβλητές είναι μικρότερης κύμανσης και γ) κάποιες άλλες ενδιάμεσης διαβάθμισης⁸¹. Σε γενικές γραμμές κάθε ανθρώπινη στάση εντός ενός πολιτειακά συγκροτημένου κράτους μπορούμε να την παρατηρήσουμε, να την αξιολογήσουμε και να την ιεραρχήσουμε ως προς τις δυνατότητες και την ανταγωνιστικότητα στο ενδοκρατικό ή διακρατικό πεδίο. Όταν εκδηλώνονται εμπράγματα μπορούμε να τα εντάξουμε σε μια τυπολογία η οποία βάσιμα και χωρίς άλματα μπορεί να συνδεθεί με τα ερωτήματα της θεωρίας διεθνών σχέσεων. Πιο συγκεκριμένα, τον βαθμό αναγνωρίσιμων και «θεσμισμένων» κριτηρίων και παραγόντων που αφορούν την δέσμευση των μελών της κοινωνίας στα πεδία της εθνικής ασφάλειας και που οδηγούν σε ένα πιο συνεκτικό εθνοκρατικό σύστημα το οποίο τροφοδοτεί τις δυνατότητες-ανταγωνιστικότητα του κράτους⁸². Το τελικό αποτέλεσμα των ενεργημάτων όσον αφορά την πολιτειακή συνοχή ή διαφοροποίηση ή και εσωτερικό κατακερματισμό, είναι κάτι πολύ σημαντικό και συχνά συνδυαστικά επαρκώς σταθμισίμο. Το κεντρικό ερώτημα πάντοτε είναι οι «δυνατότητες», η

πολεμήσουν για να την σωτηρία του και την ασφάλειά του». Σύγχρονα παραδείγματα που συνήθως αναφέρονται είναι η επέμβαση των Ισραηλινών ειδικών δυνάμεων στο Εντέμπε και η εκστρατεία της Μεγάλης Βρετανίας στις Μαλβίνες νήσους. Αναμφίβολα, αλλαγές κυβερνητών διαφοροποιούν αυτά τα στοιχεία. Όμως, πρώτον, κράτη όπως η Μεγάλη Βρετανία έχουν πιο εμπεδωμένους θεσμούς χάραξης και εφαρμογής στρατηγικής και ως εθνοκράτος πιο εμπεδωμένες διαχρονικές στρατηγικές συμπεριφορές και δεύτερον, κάθε κυβέρνηση πάντοτε κύρια μέριμνα έχει έτσι προσεγγίζοντας τα ζητήματα ασφάλειας να επιτύχει υψηλότερες βαθμίδες αποτρεπτικής αξιοπιστίας.

⁸⁰ Υπεισέρχονται ζητήματα όπως στρατηγική τέχνη, δεξιότητες της στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας, αποδοτικότητα των θεσμών, αποδοτικότητα των Ενόπλων Δυνάμεων ως οργανωμένο σώμα, βαθμός εκπαίδευσης, τεχνολογικά προηγμένος εξοπλισμός και δεξιότητες των χειριστών, επιτελικά σχέδια, συνεργασία πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας και υψηλές ή αντίστροφα χαμηλές βαθμίδες συνεργασίας μεταξύ των κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων.

⁸¹ Στο σημείο αυτό και ως τροφή για σκέψη θα μπορούσαμε να παραθέσουμε ένα απόσπασμα του Κονδύλη όταν στηλιτεύει απλουστευτικές μοντερνιστικές αντιλήψεις για την θέση της μεταφυσικής πίστης στην πολιτική αναφερόμενες σε διαχρονικά φαινόμενα: «Οι πραγματιστές δεν είναι σε θέση να αντιληφθούν την απτή χρησιμότητα των “μεταφυσικών” κατασκευών μέσα στον κοινωνικό αγώνα για ισχύ. Ίσως να είναι “καθ’ αυτό” (διάβαζε: από την σκοπιά φιλελεύθερων ωφελιμιστικών αντιλήψεων) αδιάφορο, ποια ιδέα περί Θεού πρεσβεύει κάποιος, ωστόσο η πρακτική διαφορά γίνεται τεράστια, αν υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι για την ιδέα τους περί Θεού είναι πρόθυμοι να πεθάνουν ή να σκοτώσουν, αφού συνδέουν μαζί της τη δική τους ταυτότητα». Παναγιώτης Κονδύλης, *Ισχύς και Απόφαση* (Εκδόσεις Στιγμή) σ. 106).

⁸² Όταν για παράδειγμα το ισλαμικό κίνημα ανέβηκε στην εξουσία στην Τουρκία και με πολιτικοοικονομικές αποφάσεις –συχνά συναρτημένες με ανθρωπολογικές αποφάσεις– ανάπτυξε την οικονομία και την οικονομική δραστηριότητα στην περιφέρειά της η χώρα αυτή κινήθηκε ανοδικά στις διεθνείς ιεραρχίες συμμετέχοντας στις συναντήσεις των 20 ισχυρότερων κρατών.

αποτρεπτική αξιοπιστία, η ανταγωνιστικότητα και η σωστή αξιολόγηση της διεθνούς κατανομής ισχύος που επηρεάζει ενεργήματα στο πεδίο της ισχύος με συγκεκριμένο τρόπο⁸³. Αποτελέσματα που συνδέονται με στάσεις υψηλότερης δέσμευσης υπέρ της αυτοσυντήρησης-επιβίωσης του οικείου κράτους ενδέχεται να οφείλονται σε υλικά κριτήρια, σε κοινωνικοπολιτικά κυρίαρχες κοσμοθεωρήσεις ή και σε αμφότερα και η στάθμιση και εκτίμηση εξαρτάται από την ειδοποιό διαφορά αλλά και γενικότερα ενδο-πολιτικά εδραία εμπειδωμένα και θεσμισμένα κριτήρια και παράγοντες⁸⁴.

Στάσεις που περιέχουν τιμές μεγάλης κύμανσης τόσο από φυσικής άποψης όσο και άποψη πνευματικών αιτιολογήσεων θα μπορούσαμε σε κάποιες περιπτώσεις να τις αξιολογήσουμε για το κατά πόσο αφορούν απλά ζητήματα υλικής αυτοσυντήρησης ή κατά πόσο συμπεριλαμβάνονταν πνευματικά κριτήρια και παράγοντες που πιστοποιούν μια διαφορετική ετοιμότητα και ένταση υπεράσπισης του οικείου εθνοκράτους ή ακόμη κατά πόσο ο ενεργών έτσι λειτούργησε επειδή ήταν υποχρεωμένος νομικά μη έχοντας άλλη επιλογή. Κάθε προσπάθεια τυπολογικής ταξινόμησης θα μπορούσε να διευρυνθεί και στοιχειοθετηθεί και ως προς πιο μετρήσιμες κοινωνικοπολιτικές στάσεις και συμπεριφορές οι οποίες υποδηλώνουν μια αποτρεπτική φορά κίνησης προς την κατεύθυνση κοινωνικοπολιτικών αιτημάτων για ασφάλεια κατά απειλητικών τρίτων κρατών (πιο πάνω εντός σημειώσεων

⁸³ Π.χ. η αγορά ενός συγκεκριμένου τύπου πολεμικού αεροπλάνου από ένα αντίπαλο κράτος οδηγεί ή δεν οδηγεί σε δέσμευση πόρων, αναδόμηση των Ενόπλων Δυνάμεων, εκπαιδευτικά προγράμματα, κτλ, τα οποία προκαλούν αγορά αντισταθμιστικών συστημάτων όπως αεροπλάνα αναχαίτισης ή αντι-αεροπορικούς πυραύλους; Εάν μια τέτοια αντιστάθμιση είναι και παρατεταμένο και πολιτικά καταγεγραμμένο κοινωνικό αίτημα στο όνομα της εθνικής ασφάλειας που οδηγεί σε πολιτικές αποφάσεις αποτελεί ακόμη ένα σταθμισμένο στοιχείο ισχύος.

⁸⁴ Οι συλλογισμοί αυτοί απαιτείται να είναι εξαιρετικά προσεκτικοί για τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται τα αισθητά και το πνεύμα. Αξιωματώμενα επιστημονικά έργα είναι εκείνα τα οποία είναι υποψιασμένα για αυτές τις λεπτές διακρίσεις. Στα έργα του Παναγιώτη Κονδύλη, για παράδειγμα το *Ισχύς και απόφαση* ό.π., όπως παρατηρείται σε όλα τα κείμενά του συγγραφέα, είναι επιδέξια αμφισήμος –και ίσως αναγκαία, για επιστημολογικούς λόγους– ως προς το κατά πόσο εννοεί αμιγώς υλιστικές στάσεις ή πνευματικές ή σύμφωνα με την κλασική και πολιτική έννοια του όρου μιας σύμμεξης των αισθητών και των πνευματικών. Οι κρυστάλλινες θέσεις του για την θέση των αξιώσεων ισχύος είναι έξοχα σμιλεμένες στις περιγραφικές και οι ερμηνευτικές αναλύσεις κοινωνικής οντολογίας προσφέρονται προς διερεύνηση στην βάση της τυπολογίας που αναφέρουμε εδώ. Στο *Ισχύς και απόφαση* οι διατυπώσεις του είναι σημαντικές αναφορικά με τον τρόπο που συνδέει το πνεύμα με τους υλικούς παράγοντες με αποτέλεσμα να απορρέουν αξιώσεις ισχύος που διασφαλίζουν και εδραιώνουν μια ύπαρξη σε ένα προγραμματικά ανταγωνιστικό περιβάλλον. Όπως ήδη αναφέραμε, ο Waltz, ιδιαίτερα στο *Θεωρία διεθνούς πολιτικής* ό.π., αφήνει να αιωρείται το κατά πόσο η συμπεριφορά των κρατών όταν αντιδρώντας σε τυχόν απειλητικές ανακατανομές ισχύος και υιοθετώντας αποτρεπτικές και αντί-ηγεμονικές στάσεις υπέρ του συμφέροντος επιβίωσης, οφείλονται σε αμιγώς υλιστικά κριτήρια, σε πνευματικά κριτήρια ή σε αμφότερα. Εν τέλει, το ερώτημα που τίθεται διασταλτικά είναι κατά πόσο η επιβίωση αφορά ένα υλικοπνευματικό ον, ένα ον που είναι μόνο ύλη ή ένα ον που είναι μόνο πνεύμα. Η απάντηση αυταπόδεικτα αφορά το πρώτο και η κάθε Ύπαρξη αξιώνοντας αυτοσυντήρηση ενεργεί στην βάση αξιώσεων που αφορούν τον ενιαίο υλικοπνευματικό άνθρωπο και όχι κάποιον διαιρεμένο άνθρωπο. Ασφαλώς οι απτές «δυνατότητες» ίσαμε την λογική απόληξη όλων των κριτηρίων αφορούν τον αισθητό κόσμο, την ασφάλεια και την ευημερία της επίγειας αισθητής και πνευματικής υπόστασης του ανθρώπου ο οποίος στην κλασικά νοούμενη πολιτική φιλοσοφία είναι πολιτικό ον τυπολογικά ενταγμένο σε μια πολιτική συγκρότηση που θεωρεί αυτονόητη την αυτοσυντήρηση της πολιτείας και την ελευθερία των πολιτών να απολαμβάνουν την ανθρωπολογική ετερότητά τους απαλλαγμένοι έξωθεν καταναγκασμών. Άλλοι σημαντικοί διεθνολόγοι της μοντερνιστικής κρατοκεντρικής παράδοσης όπως ο John Mearsheimer στο *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*, ό.π δεν μπαίνουν καν στον κόπο να συζητήσουν αυτά τα ζητήματα περιγράφοντας πρωτίστως τις υλικές πτυχές της ισχύος. Ο Mearsheimer, εν τούτοις, μιλά για τον «φόβο υπάρξεως», κατιτί που συνάγει μέσα από αισθητές στάσεις και συμπεριφορές και τεκμηριωτικά το εδραιώνει ως πηγή εξισοροποιητικών αποτελεσμάτων. Και πάλιν, όμως: Γιατί να αποκλειστεί ότι ο «φόβος υπάρξεως» απόρροια διλημάτων ασφαλείας που περιγράφει δεν εμπεριέχει και την πιο σύνθετη ενιαία πνευματική-αισθητή διάσταση. Δηλαδή, ο εξίσου επιστημολογικά και μεθοδολογικά ευαίσθητος John Mearsheimer, μαθητής του Waltz, είναι αμφίσημα προσεκτικός στις διατυπώσεις του. Περιττό ίσως, καθότι ο άνθρωπος ενιαία οντότητα: ύλη και πνεύμα. Έτσι τουλάχιστον πιστεύουν και έτσι συμπεριφέρονται οι περισσότεροι άνθρωποι και η κρατική αυτοσυντήρηση δεν αποτελεί εξαίρεση. Το κράτος είναι ο συλλογικός φορέας πολλών ανθρώπων και υπέρτατη αποστολή του είναι η εθνική ασφάλεια. Η στάθμιση της ισχύος, βέβαια, όπως είπαμε, αφορά πρωτίστως το υλικό πεδίο και όσον αφορά το πνευματικό πεδίο επιχειρούνται συνδέσεις μόνο όταν είναι κρατικά υποστασιοποιημένες ιδιότητες οι οποίες είναι εφικτό να σταθμιστούν.

δόθηκαν κάποια παραδείγματα⁸⁵). Λόγω αναρίθμητων διενέξεων και πολέμων τους τελευταίους αιώνες –αλλά και προγενέστερα για όσες συγκρούσεις έχουμε επαρκείς μαρτυρίες– οι περιπτώσεις που θα μπορούσαν να διερευνηθούν και να στοιχειοθετηθούν είναι πολλές. Υπάρχουν δηλαδή πολλές μαρτυρίες και πολλά «αποτελέσματα» για στάσεις πέραν των αμιγώς υλικών κριτηρίων και που αφορούν την κοινωνικοπολιτικά αποτυπωμένη πολιτική θέληση.

Εκτιμήσεις στο πεδίο της υπεράσπισης της επιβίωσης της εθνικής ανεξαρτησίας μπορούν να ενταχθούν σε ένα πλαίσιο θεωρήσεων που αφορά ένα ακόμη μεγαλύτερο φάσμα μεταβλητών. Ένα μέτρο στάθμισης είναι τα κεκτημένα της ιδρυτικής πράξης της εθνοκρατικής οντολογίας. Στις περισσότερες εάν όχι όλες τις περιπτώσεις το εθνοκράτος προκύπτει μετά από ένα αγώνα ελευθερίας ή ένα πόλεμο με διεκδικητές του ίδιου γεωγραφικού και πολιτισμικού χώρου. Τα κεκτημένα της εθνοκρατικής ύπαρξης είναι η πολιτική κυριαρχία και το συνεπαγόμενο δικαίωμα εσωτερικής αυτοδιάθεσης και συναλλαγής με τα άλλα κράτη σε ισότιμη βάση. Η εθνική ανεξαρτησία ως κοσμοθεωρητική παραδοχή που συμβολίζει την συλλογική ελευθερία για όλα τα κράτη είναι νομικά κατοχυρωμένη και ως καθεστώς διεθνών σχέσεων εδραιωμένη πολιτικά και διεθνονομικά. Ενώ στο πεδίο του πνεύματος ισχύει ο αμφίσημος προβληματισμός που προηγήθηκε, στα πεδία της εθνικής ανεξαρτησίας και της κατοχής επαρκούς ισχύος για ισότιμες σχέσεις ή για απόκρουση επιθέσεων και επιβολή δυσμενών όρων συναλλαγών μπορούν να γίνουν επακριβέστερες σταθμίσεις. Θα τονιστούν δύο πτυχές, η εσωτερική πολιτικοανθρωπολογική και ιδεολογική διαφοροποίηση και η εσωτερική πολιτειακή συγκρότηση.

Κατά πρώτον, μια σταθμίσιμη στάση που αφορά την κοινωνική στήριξη και την κοινωνικοπολιτική νομιμοποίηση των στρατηγικών που διασφαλίζουν την εθνική ανεξαρτησία είναι οι καταμαρτυρούμενες –με συμμετοχή σε κόμματα, με διαδηλώσεις ή ακόμη και με σύμπραξη με άλλα κράτη σε εμπόλεμη κατάσταση– είναι η κυριαρχία διεθνιστικών και κοσμοπολιτικών παραδοχών. Μια τέτοια καταμαρτυρούμενη ιδεολογική δομή αποδυναμώνει την κρατική ισχύ ακόμη και εάν διαθέτει πολλά υλικά μέσα. Η αποτρεπτική ισχύς δεν νομιμοποιείται, οι αναμετρήσεις με άλλα κράτη στο ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα αντιμετωπίζονται ως περίπου ιδιοτροπία όσων κατανοούν την δομή του διεθνούς συστήματος και του καταναγκασμούς της διεθνούς κατανομής ισχύος και γενικά θεωρούν το εθνοκράτος περιττό και αναλώσιμο. Ένα κράτος πολλοί πολίτες του οποίου το θεωρούν αναλώσιμο είναι υποψήφιο για εξαφάνιση ή κατακερματισμό και η κατοχή υλικής ισχύος δεν μεγιστοποιεί τις δυνατότητες και την ανταγωνιστικότητα του εθνοκράτους. Γενικότερα, ένα κράτος που ταλανίζεται εσωτερικά από εσωτερικές ανθρωπολογικές διαιρέσεις λόγω εθνικής διαφοροποίησης ή δεδηλωμένες στάσεις αποκήρυξης της εθνικής ανεξαρτησίας υπέρ μιας πιθανής διεθνιστικής συγκρότησης του πλανήτη υποβιβάζεται στις διεθνείς ιεραρχίες ισχύος ή και θεωρείται ως ένας «χώρος» όπου εν δυνάμει υπάρχει «κενό ισχύος» και ευκαιρίες διείσδυσης και κατάληψής του ή άσκησης διανεμητικής επιρροής για την διαίρεσή του και συγκρότησή του σε διαφορετική κρατική βάση⁸⁶.

⁸⁵ Αρχές δεκαετίας του 1980 μεγάλες διαδηλώσεις κατά των «ευρωπυραύλων» θεωρείται ότι ενθάρρυναν τους Σοβιετικούς να αναπτύξουν πυρηνικά όπλα μεσαίου βεληνεκούς τα οποία μετά την διπλή απόφαση του 1979 που εφαρμοζόταν ανελέητα κατά τα επόμενα 4-5 χρόνια παρά τις διαδηλώσεις από ένα ευρύ ανεξαρτήτως ιδεολογίας φάσμα της πολιτικής ζωής της Δύσης που συμπεριελάμβανε και τα ευρωκομμουνιστικά κόμματα, οδήγησε στην βιαστική απόσυρση των Σοβιετικών πυραύλων. Δικές μας αναλύσεις αποτύπωσαν μια εικόνα ραγδαίων ανακατανομών ισχύος στο ευρωστρατηγικό και παγκόσμιο επίπεδο τόσο λόγω αυτών των γεγονότων όσο και εκ του γεγονότος ότι η βιαστική αποκέντρωση του σοβιετικού συστήματος σε συνδυασμό με την τεχνολογική, οικονομική και πολιτική πρόκληση του SDI οδήγησαν στην χαλάρωση και τελική πτώση της σοβιετικής Υπερδύναμης. Τυγχάνει τότε (1988) να διερωτηθήκαμε, σε αυτή την βάση, κατά πόσο η ΕΣΣΔ είναι βιώσιμη. Βλ. P. Ifestos, *Nuclear Strategy and European Security Dilemmas* (Gower, Aldershot 1988).

⁸⁶ Η υπερψήφιση, για παράδειγμα, διεθνιστικών παρατάξεων σε μια πολιτειακή δομή είναι σαφής υπογράμμιση του γεγονότος ότι πολλά μέλη της κοινωνίας δεν τρέφουν πίστη και νομιμοφροσύνη στην οικεία πατρίδα και στην αυτοσυντήρηση του εθνοκράτους του οποίου είναι πολίτες αλλά συνειδητά ή

Κατά δεύτερον, όσον αφορά την πολιτειακή συγκρότηση μπορούμε υπό το πρίσμα μιας διαβαθμισμένης στάθμησης των ενδο-Πολιτειακών δυνατοτήτων να αποσυνδέσουμε ασταθείς «μετρήσεις» μεταβλητών μεγάλης κύμανσης («θα πολεμήσει ο φαντάρος αν βρεθεί αμυνόμενος στο μέτωπο ή θα παραδοθεί ή και προσχωρήσει στον αντίπαλο;») και να εστιαστούμε σε μεταβλητές μικρότερης κύμανσης: α) Στις θεσμισμένες και γι' αυτό προβλέψιμες στάσεις («εάν επιτεθούν στο κράτος ξένοι στρατοί ο φαντάρος και ο πολίτης είναι νομικά υποχρεωμένοι να υπερασπιστούν ή και να θυσιαστούν για το κράτος ή αντίστροφα αυτές οι υποχρεώσεις είναι χαλαρές θολές» . β) Διευρύνοντας την κύμανση των αιτίων και των αποτελεσμάτων για να καλύψουμε ένα ευρύτερο φάσμα ενδεχομένων μπορούμε να πούμε: «οι τάσεις κοινωνικοπολιτικής θέσμησης που αποτυπωμένα αναπτύσσονται στο κοινωνικοπολιτικό σύστημα λειτουργούν δεσμευτικά και ηθικά καταναγκαστικά ή αντίστροφα προκαλούν σύγχυση, αποπροσανατολισμό και απροθυμία σύμπραξης με τους σκοπούς του κράτους»). γ) Στην αναμφίβολα πιο ρευστή –παραταύτα εξαιρετικά σημαντική αν όχι απαραίτητη στην χάραξη και εφαρμογή στρατηγικής– και λιγότερο σταθμίσιμη κανονικότητα των αποτελεσμάτων που επηρεάζει την αποτρεπτική φήμη ενός κράτους: «το κράτος είναι αποτρεπτικό επειδή δεδηλωμένα και με κριτήριο τις παρελθούσες επιδόσεις θεωρεί απειλή ακόμη και αν κινδυνεύσει έστω και ένας μόνο πολίτης του». δ) Στην ύπαρξη, όπως προαναφέραμε λιγότερο ή περισσότερο «απτών» και γι' αυτό ευκολότερα σταθμίσιμων κριτηρίων και παραγόντων όπως η οργάνωση των Ενόπλων Δυνάμεων, η εκπαίδευση των στρατιωτών, η ποιότητα των αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων και των επιτελικών σχεδίων, η σχέση οικονομίας και αμυντικής βιομηχανίας, η αμυντική αυτοτέλεια, ή αντίστροφα η εξάρτηση, οι σχέσεις πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, η ποιότητα των εκτιμήσεων της διεθνούς δομής και των δυνατοτήτων των ανταγωνιστών ή των συμμάχων, η ποιότητα των διπλωματικών υπηρεσιών και η δραστικότητα και αποτελεσματικότητα των μυστικών υπηρεσιών.

Τα αίτια όλων αυτών και πολλών άλλων κριτηρίων και παραγόντων εκτιμούνται ανάλογα με την κύμανση των μεταβλητών που τα επηρεάζουν και διαβαθμίζονται αναλόγως. Σίγουρα, μικρότερης κύμανσης είναι εκείνα τα στοιχεία της πολιτειακής συγκρότησης και οργάνωσης που είναι μονιμότερου χαρακτήρα. Μεγαλύτερης κύμανσης είναι εκείνα που συνδέονται με τα πολιτικά δρώμενα τα οποία, για παράδειγμα, θα μπορούσαν να αλλάξουν δραστικά εάν αλλάξει μια κυβέρνηση ή εάν επηρεαστεί αντίστοιχα η νομιμοποιητική κοινωνική βάση. Ανάλογα με το ζήτημα που εξετάζουμε σε σχέση με τους δείκτες της κρατικής ισχύος τα αποτελέσματα είναι ενίοτε είτε ορατά και απτά είτε ικανοποιητικά και σταθμίσιμα. Συνολικά ανά πάσα στιγμή στο κρατικό επίπεδο τα αποτελέσματα αποτυπώνονται από το σύνολο των εθνοκρατικών υποστασιοποιήσεων και την διάδραση των ιδιοτήτων τους.

Όσον αφορά το τρίτο επίπεδο, εμμένοντας στην προγενέστερη θεώρησή μας για την εγγενή διαφοροποίηση του εθνοκρατοκεντρικού επιπέδου εκ του γεγονότος

ανεπίγνωστα συνηγορούν με την κατάργησή του ενόψει μιας προσδοκώμενης από αυτούς παγκόσμιας δομής, αταξικής, πολιτών του κόσμου, εμπορευομένων ή άλλως πως, η οποία δεν απαιτεί κράτη. Ανεξαρτήτως φιλοσοφικής τοποθέτησης του καθενός εξ αντικειμένου μια τέτοια πολιτική στάση είναι δηλωτική πολιτειακής αδυναμίας και περιφερειακού κενού ισχύος ή και κατάδειξη παντελούς απουσίας βιώσιμου κράτους. Η εσωτερική αδυναμία όπως αναφέρεται πιο πάνω ενδέχεται να οφείλεται και σε πιο δραστικά αίτια, όπως η βαθιά εσωτερική διαφοροποίηση λόγω ύπαρξης πολλών εθνοτήτων ή και εθνών εντός άλλων κρατών που αξιώνουν πολιτική κυριαρχία με αποτέλεσμα ευκαιρίας δοθείσης, να το επιδιώκουν. Τα παραδείγματα είναι πολλά και διαφορετικών βαθμίδων, όπως μεταξύ άλλων το Ιράκ και η Λιβύη. Το ίδιο ισχύει και για την αναφορά μας πιο πάνω στην εσωτερική εθνική διαφοροποίηση της πρώην ΕΣΣΔ. Επισημαίνουμε ότι την στιγμή της κατάρρευσης του σοβιετικού κράτους πολλοί εκτιμούσαν ότι στρατιωτικά ήταν το ισχυρότερο κράτος. Η κατάλυσή της λόγω εσωτερικής εθνικής διαφοροποίησης άλλαξε τα πάντα και στα τρία επίπεδα ανάλυσης. Ο Αμερικανικός στρατηγικός σχεδιασμός και οι στοχεύσεις των πυρηνικών όπλων κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, πάντως, λάμβαναν πλήρως υπόψη αυτή την διαφοροποίηση και σκοπó είχαν να προκαλέσουν ακαριαία διαίρεση και διάλυση του Σοβιετικού κράτους. Ρ. Ifestos, ό.π.

της διαφοροποίησης των εδαφικά οριοθετημένων συστημάτων διανεμητικής δικαιοσύνης των κρατικών δρώντων, το ζητούμενο για τον διεθνολόγο είναι ακριβώς η κατανομή ισχύος και από τον τρόπο που τα κράτη επηρεάζονται και αποφασίζουν λόγω κατανομής ισχύος στο διεθνές σύστημα. Αντίστοιχα και με την υπόθεση ότι μπορεί να συναχθεί ένα βάσιμο συμπέρασμα για τα αποτελέσματα στο πεδίο παραγωγής κρατικής ισχύος, μπορεί να εξεταστεί ο τρόπος που επηρεάζονται οι ανακατανομές ισχύος από τις αναδιατάξεις των δυνατοτήτων των κρατών, από τις εκτιμήσεις όλων των εμπλεκόμενων μεταξύ ποσοτικής ισχύος και πραγματικής ισχύος δικής τους και των άλλων και από την ικανότητα και (πιο δύσκολα σταθμισίμη) ετοιμότητα σε όλο το φάσμα των εθνοκρατικών συντελεστών (και όχι μόνο των αμιγώς υλικών) να επιδιώκουν εθνοκρατική ασφάλεια μέσω ισορροπίας⁸⁷. Το κρίσιμο ζήτημα, όπως ήδη τονίστηκε, είναι η διάκριση του δεύτερου με το τρίτο επίπεδο. Οι εκτιμήσεις του δεύτερου επιπέδου που περιέχουν μεταβλητές διαφοροποιημένων κυμάνσεων δεν ανάγονται στο τρίτο επίπεδο: Συγκρατούμε μόνο τα αποτελέσματα που προσδιορίζουν την κρατική ισχύ. Αφενός, όπως τονίσαμε στην προηγούμενη ενότητα για εγγενείς λόγους στο τρίτο επίπεδο οι σχέσεις είναι πρωτίστως υλικές και αφετέρου όπως σωστά υπογραμμίζει ο Waltz οι δυνατότητες των κρατών είναι προσδιοριστικά δομικά στοιχεία αλλά η κατανομή ισχύος ορίζεται ως η αφαίρεση όλων των χαρακτηριστικών των κρατών πλην των δυνατοτήτων τους.

⁸⁷ Μια ενδεχομένως σημαντική σύγχρονη αμφίσημη περίπτωση η οποία προσφέρεται για ένα γόνιμο προβληματισμό είναι το νεοτουρκικό κράτος. Το Κεμαλικό κράτος ήταν εξαρχής (μετά το 1922) μοναρχιστικά δομημένο. Οι νέο-Οθωμανικές αξιώσεις ως τάσεις που υποδήλωναν μια πιο ισχυρή εσωτερική συνοχή γύρω από πνευματικά κριτήρια (πίστη αλλά όχι μόνο) ήταν πάντοτε παρούσες. Αρχές της δεκαετίας του 2000 το Ισλαμικό κίνημα κατάλαβε την εξουσία και έκτοτε επιχειρείται ένας συνδυασμός ενίσχυσης της συνοχής του κράτους και της πολιτικής του ανθρωπολογίας με συγκεκριμένες πολιτειακές θεσμίσεις στα πεδία της κρατικής οργάνωσης, της θρησκείας, της οικονομίας και της εξωτερικής πολιτικής που σε πρώτη φάση εκτιμάται ότι ενέχουν βαθύτατες αμφίδρομες επιδράσεις και στα τρία επίπεδα ανάλυσης. Δεν λείπει η οργάνωση δομών που συνδέουν θρησκεία και οικονομία, θρησκεία και παιδεία, θρησκεία και στρατιωτική ισχύ και θρησκεία και εσωτερική & εξωτερική εξισορρόπηση. Η επιδίωξη εσωτερικής συνοχής και δύναμης εμφανίζεται ως αξίωση για περιφερειακή ηγεμονία ή και ηγεμονία ευρύτερα. Η αύξηση ισχύος προκαλεί τάσεις ανακατανομών οι οποίες μετατρέπονται σε ρευστές στρατηγικές αναδιατάξεις (κυρίως περιφερειακές). Δεύτερο και τρίτο επίπεδο ανάλυσης αλληλοεπηρεάζονται δραστικά ανάλογα και αντίστοιχα με την αύξηση της τουρκικής ισχύος. Πολλά ενεργήματα στο πεδίο συγκρότησης της τουρκικής ισχύος, επιπλέον, έχουν ως αίτιο –και έτσι αιτιολογούνται από τους τούρκους ηγέτες– την μεταψυχροπολεμική εξέλιξη της κατανομής ισχύος. Απειλές, αποτρεπτικά ή επιθετικά ενεργήματα και περιφερειακές ανακατατάξεις συσχετίζονται με εκτιμήσεις για τις εξελίξεις της κατανομής ισχύος σε βάθος χρόνου. Παρά το ότι πρόκειται για μια περίπτωση η οποία την στιγμή αυτή είναι σε εξέλιξη, κρίνεται ως σημαντική επειδή πρόκειται για ένα μοντερνιστικά-υλιστικά δομημένο κράτος που βρίσκεται στον ευρύτερο μετά-αποικιακό κόσμο της Ανατολής και μέσα στο οποίο οι ανθρωπολογικές μεταλλάξεις προκαλούν ορατά αποτελέσματα των φυσικών δυνατοτήτων στα πεδία της οικονομίας και της στρατιωτικής δύναμης και των μεθοδευμένων πολιτειακών θεσμίσεων που τα υποστασιοποιούν. Ενώ η επίδραση στο πεδίο της συγκρότησης της τουρκικής κρατικής ισχύος έχει πολλά αίτια τα οποία εντοπίζονται στην διεθνή (και ιδιαίτερα περιφερειακή) κατανομή ισχύος, η άνοδος της τουρκικής ισχύος και τουρκικών δυνατοτήτων – ανεξαρτήτως ιδιοτήτων της εσωτερικής δομής προκάλεσαν αυτή την άνοδο– επηρεάζει την περιφερειακή και διεθνή κατανομή ισχύος. Ο ρόλος της Τουρκίας σε ποικίλα περιφερειακά πεδία της διεθνούς πολιτικής επηρεάζεται ανάλογα και αντίστοιχα. Η μελέτη αυτών των αμφίδρομων και αμφίπλευρων τροφοδοτήσεων κρίνεται ως θεωρητικά αξιολογήσιμη και ανεξαρτήτως πορίσματος επιστημονικά εξαιρετικά σημαντική. Κυρίως για το πώς η Τουρκία τροφοδοτήθηκε από παραστάσεις της διεθνούς κατανομής ισχύος και για το πώς οι στρατηγικές του κράτους αυτού σε ποικίλα πεδία της πολιτειακής συγκρότησης και οργάνωσης επηρέασε τους περιφερειακούς και παγκόσμιους συσχετισμούς ισχύος, και τούμπάλιν. Ως ενδεικτικό παράδειγμα κρατικών υποστασιοποιήσεων της ισχύος επηρεασμένων από το θρησκευτικό κριτήριο, αναφέρεται ότι δημιουργήθηκαν πολλές ισλαμικά υποκινούμενες και κινούμενες οικονομικές μονάδες που ανέπτυξαν μεγάλη δραστηριότητα σε περιοχές του Καυκάσου επηρεάζοντας τους συσχετισμούς ισχύος εκεί. Συναφείς υποστασιοποιήσεις, επίσης, είναι η οργάνωση των Τουρκικών μυστικών υπηρεσιών, η αναδόμηση των Ενόπλων Δυνάμεων, η μαζική δημιουργία ισλαμικών σχολείων και πανεπιστημίων που αυξάνουν την τουρκική επιρροή στην περιοχή και διεθνώς. Σε αναφορά με τον προβληματισμό μας τίθεται το ερώτημα: Προσερχόμενη στην διεθνή πολιτική ως τουρκικό κράτος αφαιρεί όλα τα χαρακτηριστικά πλην των δυνατοτήτων; Εάν ναι τότε λογικά η επίκληση του Ισλάμ είναι αμιγώς εργαλειακού χαρακτήρα στην υπηρεσία της κρατικής ισχύος.

Κατά συνέπεια, εάν διαχωρίσουμε σαφώς τα δύο επίπεδα και ανάγουμε μόνο τις δυνατότητες. Οι πολιτειακές υποστασιοποιήσεις αποτυπώνονται με τρόπο που μπορεί να παρατηρηθεί, σταθμιστεί και εκτιμηθεί σε καθημερινά ενεργήματα και αποφάσεις. Συντάγματα, νόμους, υποχρεωτικές στάσεις και συμπεριφορές, εθνικές στρατηγικές, οικονομική οργάνωση, στρατιωτική οργάνωση, αμυντικός προϋπολογισμός⁸⁸, θεσμισμένα και σταθεροποιημένα πολιτειακά θέσφατα και κοινωνικοπολιτικές στάσεις και ενεργήματα που αφορούν ευθέως την εθνική ασφάλεια και την αυτοσυντήρηση ενός εθνοκράτους⁸⁹.

Επανερχόμαστε στον γόνιμο προβληματισμό του Waltz για την διαφορετικότητα των κρατών και τις διαφορές των δυνατοτήτων τους, καθώς επίσης και τον τρόπο που αυτές οι διαφορές επηρεάζουν τα συστημικά δεδομένα και την αποδοτικότητά τους που καθιστά ένα κράτος ανταγωνιστικό και βιώσιμο. Πιο πάνω τονίσαμε επανειλημμένα την θέση του ότι «η “κατανομή της ισχύος” είναι μία αφαίρεση όλων των χαρακτηριστικών των κρατών πλην των δυνατοτήτων τους» και ότι «η δομή περιέχει στοιχεία από το επίπεδο των μονάδων, που μπορεί τα ίδια τα στοιχεία να επηρεάζονται από τα χαρακτηριστικά της δομής στο συστημικό επίπεδο» και ότι σε πρακτικό επίπεδο τίθενται σημαντικά ερωτήματα όπως «πώς η δομή που ορίστηκε ως κατανομή ισχύος επηρεάζει τα χαρακτηριστικά των κρατών –τους οραματισμούς τους, τα μέσα που επιλέγουν και πιθανώς ακόμη και την εσωτερική τους οργάνωση; και αντίστροφα: πόσο ευαίσθητες είναι διάφορες διεθνείς δομές σε παραλλαγές στην εσωτερική οργάνωση και συμπεριφορά των διαφόρων κρατών;⁹⁰».

Σε άλλο σημείο ο Waltz γράφει: «Τα κράτη αναπτύσσουν τις δικές τους στρατηγικές, χαράσσουν τις δικές τους πορείες, λαμβάνουν τις δικές τους αποφάσεις σχετικά με το πώς θα καλύψουν τις όποιες ανάγκες έχουν και τις όποιες επιθυμίες αποκτούν. ... Κάθε κράτος, όπως όλα τα κράτη, είναι μία κυρίαρχη πολιτική οντότητα. Εντούτοις, οι διαφορές μεταξύ των κρατών, από την Κόστα Ρίκα έως τις Ηνωμένες Πολιτείες και από τη Γκάμπια έως τη Σοβιετική Ένωση, είναι τεράστιες. *Τα κράτη είναι όμοια, αλλά είναι και διαφορετικά.* Το ίδιο ισχύει και, για τις επιχειρήσεις, τα μήλα, τα πανεπιστήμια και τους ανθρώπους. Όποτε τοποθετούμε δύο αντικείμενα στην ίδια κατηγορία, λέμε ότι είναι όμοια όχι σε όλες τις πτυχές τους αλλά σε ορισμένες. *Δεν υπάρχουν σ’ αυτό τον κόσμο δύο αντικείμενα που να ταυτίζονται εντελώς, ωστόσο μπορούν συχνά να συγκριθούν και να συνδυαστούν με χρήσιμο τρόπο.* ... Κάποιος μπορεί να προσθέσει έναν μεγάλο αριθμό πολύ διαφορετικών αντικειμένων και να πει ότι έχει οκτώ εκατομμύρια πράγματα, αλλά αυτό σπανίως χρειάζεται να γίνει. *Τα κράτη διαφέρουν πολύ στο μέγεθος, στον πλούτο, στην ισχύ και στη μορφή.* ωστόσο, οι παραλλαγές σε αυτές και σε άλλες ιδιότητες είναι

⁸⁸ Ο προϋπολογισμός για τις Ένοπλες Δυνάμεις είναι μια δέσμευση πόρων που σχετίζεται με εκτιμήσεις και αποφάσεις για την διεθνή δομή, τους καταναγκασμούς και τις απειλές. Η δέσμευση αυτών των πόρων –ή αντίστροφα απαγορευτικές κοινωνικές στάσεις– είναι μια καλή ένδειξη όχι μόνο των φυσικών δυνατοτήτων αλλά και της κοινωνικοπολιτικής νομιμοποίησής τους.

⁸⁹ Το ερώτημα που μας απασχολεί, όπως έγινε αντιληπτό, δεν είναι τι είναι λογικό, για παράδειγμα: «για να ζεις σε ασφάλεια είναι λογικό ότι πρέπει να υπερασπίζεσαι την πατρίδα σου και ότι επειδή είσαι πολίτης ενός κράτους λογικό είναι ότι πρέπει να είσαι και γενναίος υπερασπιστής της». Αντίθετα απασχολεί το τι είναι πολιτικά ορθολογιστικό σε αναφορά με τις προϋποθέσεις του εθνοκράτους που το καθιστούν ή δεν το καθιστούν ισχυρό και ανταγωνιστικό σε αναφορά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει στην διεθνή πολιτική. Δεν συμπεριλαμβάνονται όλα τα ζητήματα που αφορούν την κοινωνικοπολιτική ζωή ενός κράτους αλλά υπό το πρίσμα της διαβάθμισης που κάναμε πιο πάνω εκείνα τα κύρια που είναι επιδεκτικά στάθμισης και εκτίμησης και που του επιτρέπουν να επιβιώσει και να ευημερεί με ασφάλεια. Για παράδειγμα: «Για να μπορεί να επιβιώσει-αυτοσυντηρηθεί και ευημερήσει με ασφάλεια ένα κράτος και οι πολίτες του απαιτείται να είναι ισχυρό. Ισχύς σημαίνει, μεταξύ άλλων, κοινωνική συνοχή, ισχυρή οικονομία, αποτελεσματικότητα των θεσμών, ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις, δεσμευτική πίστη και νομιμοφροσύνη στην οικεία πολιτεία, αυτοθυσία εάν χρειαστεί». Πόσο και πως αυτές οι πολιτικές, πολιτειακές και οργανωσιακές πτυχές μπορούν να σταθμιστούν και εκτιμηθούν και πως σχετίζονται με την θέση, τον ρόλο, την ασφάλεια, την αυτοσυντήρηση και την επιβίωση ενός κράτους αλλά και την σταθερότητα ή αστάθεια του εθνοκρατοκεντρικού συστήματος; Όσο δύσκολο και να είναι μια ολιστική απάντηση, αυτό είναι το ερώτημα που οι κοινωνίες αντιμετωπίζουν κάθε μέρα.

⁹⁰ *Θεωρία διεθνούς πολιτικής* (Εκδόσεις Ποιότητα), σ. 117-8

παραλλαγές μεταξύ όμοιων μονάδων. Με ποιο τρόπο είναι όμοιες μονάδες; Πώς μπορούν να τοποθετηθούν σε μία ενιαία κατηγορία; *Τα κράτη είναι όμοια στις αποστολές που έχουν να εκτελέσουν, αν και όχι στις ικανότητές τους να το κάνουν. οι διαφορές είναι διαφορές δυνατοτήτων και όχι λειτουργιών*»⁹¹.

Κατ' αρχάς, υπογραμμίζουμε ξανά με έμφαση ότι προσεκτική μελέτη του Waltz δείχνει ότι ο προβληματισμός του για τα ζητήματα της εσωτερικής δομής αντικρούει, βασικά, αναλυτές που εμμένουν σε στοιχεία της εσωτερικής δομής όπως τα καθεστώτα και οι ιδεολογίες⁹². Τα ζητήματα αυτά τα έχει εξετάσει εξαντλητικά στο εμβληματικό έργο του *Ο Άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος* και στο *Foreign policy and democratic politics*⁹³. Ενώ από την πλευρά του Waltz η προσέγγισή του είναι επιστημονικά σωστή καθότι υπεραμύνεται την ορθότητα της επιστημολογίας του (όσον αφορά την μοντερνιστική συζήτηση για καθεστώτα και ιδεολογίες), ενέχει εγγενείς περιορισμούς τους οποίους και ο ίδιος πρόθυμα προσδιορίζει (για πολλούς ήδη παραπέμφθηκε πιο πάνω). Σε μεταγενέστερες παρεμβάσεις του, με πολύ λεπτό τρόπο διακρίνει μεταξύ καταβύθισης στην απεραντοσύνη των ιδεολογιών και των ιστορικών-φιλοσοφικών ζητημάτων και της προσεκτικής εξέτασης της σχέσης και του τρόπου που αλληλοτροφοδοτούνται η δομή και οι μονάδες⁹⁴. Μια τέτοια συζήτηση απαιτεί έξοδο από τα μοντερνιστικά καθεστωτικά-ιδεολογικά αδιέξοδα και εστίαση του ενδιαφέροντος στις ιδιότητες της κοινωνίας που την καθιστούν ανταγωνιστική και που στην στρατηγική ανάλυση αφορά τον γενικό όρο «εσωτερική εξισορρόπηση».

Η φράση «η δομή περιέχει στοιχεία από το επίπεδο των μονάδων, που μπορεί τα ίδια τα στοιχεία να επηρεάζονται από τα χαρακτηριστικά της δομής στο συστημικό επίπεδο» εάν αποκολληθεί από την αδιέξοδη συζήτηση φιλελευθέρων-ρεαλιστών⁹⁵ αφήνει περιθώρια λελογισμένης εκτίμησης, υπό το πρίσμα

⁹¹ *Θεωρία διεθνούς πολιτικής* ό.π. σ. 211,212,213.

⁹² Στο σημείο αυτό, ακριβώς υπογραμμίζουμε εμφατικά το εξής: Προσεκτική παρατήρηση των συζητήσεων του Kenneth Waltz γύρω από αυτά τα λεπτά ζητήματα με αναρίθμητους δυτικούς αναλυτές δεν δείχνει να ξεφεύγει από τυποποιημένες ιδεολογικές-καθεστωτικές τυπολογίες (τις οποίες και ασφαλώς αντικρούει). Δεν προχωρεί όμως να αναφερθεί στην ίδια την κοινωνία και στις συγκροτημένες και υποστασιοποιημένες ιδιότητές της ανεξαρτήτως πολιτικού καθεστώτος. Αυτή είναι ενδεχομένως και η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των μοντερνιστικών θεωρήσεων και μελλοντικών θεωρήσεων που θα υπεισέλθουν σε αυτά τα ολισθηρά μεν πεδία τα οποία εν τούτοις στην προ-Νεωτερική πολιτική διαδρομή θεωρούνταν λίγο πολύ δεδομένα και αυτονόητα.

⁹³ K. Waltz *Ο άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος* (Εκδόσεις Ποιότητα) και το *Foreign policy and democratic politics* (Little Brown 1967).

⁹⁴ Μια ανάλυση για να έχει τα χαρακτηριστικά της επιστήμης, γράφει ο Waltz, «(we must) specify causes, to state the theories and laws which the predictions are made .. The application of theory in any realm is a perplexing and uncertain matter». «Σκοπός είναι να οδηγηθούμε σε διαχωρισμό εσωτερικών και εξωτερικών-δομικών και να εκτιμήσουμε την ιεραρχία υπό συνθήκες αναρχίας, καθώς και την κατανομή των δυνατοτήτων και ικανοτήτων μεταξύ των μονάδων.» *Realism and international politics*, ό.π., σ. 73 (έμφαση δική μου). Και αλλού: «Μπορούμε να πούμε ότι τα ανταγωνιστικά συστήματα ρυθμίζονται από τον «ορθολογισμό» των πλέον επιτυχημένων ανταγωνιστών. Τι σημαίνει ορθολογισμός; Σημαίνει απλώς ότι κάποιοι τα καταφέρνουν καλύτερα από κάποιους άλλους –λόγω ευφυΐας, λόγω ικανότητας, λόγω σκληρής δουλειάς ή εντελώς κατά τύχη». «Το δεύτερο σκέλος του ορισμού της εσωτερικής πολιτικής δομής αναφέρεται στις λειτουργίες που εκτελούν οι διαφοροποιημένες μονάδες. Η ιεραρχία συνεπάγεται σχέσεις προϊσταμένου υφισταμένου μεταξύ των μερών ενός συστήματος και αυτό υποδηλώνει τη διαφοροποίησή τους. Κατά τον ορισμό της εσωτερικής πολιτικής δομής το δεύτερο σκέλος είναι απαραίτητο, όπως και το πρώτο και το τρίτο, καθώς κάθε σκέλος αναφέρεται σε μία πιθανή πηγή δομικής παραλλαγής. Τα κράτη που αποτελούν τις μονάδες των διεθνών πολιτικών συστημάτων δεν είναι τυπικά διαφοροποιημένα σύμφωνα με τις λειτουργίες που επιτελούν. Η αναρχία συνεπάγεται σχέσεις συντονισμού μεταξύ των μονάδων ενός συστήματος και αυτό υποδηλώνει την ομοιότητά τους. Το δεύτερο σκέλος δεν είναι απαραίτητο κατά τον ορισμό της διεθνούς πολιτικής δομής, επειδή, εφόσον υφίσταται η αναρχία, τα κράτη παραμένουν όμοιες μονάδες. Οι διεθνείς δομές διαφοροποιούνται μόνον μέσω αλλαγής της οργανωτικής αρχής ή, αν δεν συμβεί κάτι τέτοιο, μέσω παραλλαγών στις δυνατότητες των μονάδων. Εντούτοις, θα εξετάσω εδώ αυτές τις όμοιες μονάδες, επειδή οι διεθνείς πολιτικές δομές δημιουργούνται από τις αλληλεπιδράσεις τους. Δύο ερωτήματα ανακύπτουν: Γιατί θα πρέπει να θεωρηθούν τα κράτη ως οι μονάδες του συστήματος; με δεδομένη τη μεγάλη ποικιλομορφία των κρατών, πώς μπορεί κάποιος να τα χαρακτηρίσει «όμοιες μονάδες»; *Θεωρία διεθνούς πολιτικής*, σ. 174, 206 (έμφαση δική μου).

⁹⁵ Για την πλέον εμπειριστατωμένη ανάλυση βλ. *Ο άνθρωπος, το κράτος και ο Πόλεμος*. ό.π..

διαβαθμίσεων όπως αυτές που αναφέραμε πιο πάνω, για τον τρόπο που η ανταγωνιστικότητα στο διακρατικό επίπεδο επηρεάζει την οργάνωση της ισχύος στο κρατικό επίπεδο. Όχι όλες τις πτυχές της ενδοκρατικής οργάνωσης, βέβαια, αλλά αυτές που αφορούν τις «αποστολές», όπως αποκαλεί ο Waltz «αποστολές» και που σχετίζονται με την ανταγωνιστικότητά του και την αποτρεπτική του ικανότητα. Ο βαθμός εκπλήρωσης αυτών των αποστολών προσδιορίζει και την θέση του κράτους στην διεθνή ιεραρχία ισχύος αλλά τελικά και την ίδια την διεθνή κατανομή ισχύος.

Ο Waltz γράφει ότι θα ήταν τέλειο εάν μπορούσαμε να γράψουμε και να συνδέσουμε τα πάντα στο επίπεδο των μονάδων και στο επίπεδο των δομών⁹⁶. Τι αφήνουμε έξω, ερωτά, για να απαντήσει ότι δίνει έμφαση στην κατανομή ισχύος μεταξύ των μονάδων. Αναφερόμενος στο είδος της διακυβέρνησης, τις εθνικές ιδεολογίες και στο γεγονός ότι «λογικά» έχουν διανεμητικές προεκτάσεις τονίζει ότι «το ερώτημα δεν είναι τι επιτρέπει η λογική σκέψη αλλά τι ανάγκη έχει η (καλή) θεωρία»⁹⁷. Κάποια σημαντικά στοιχεία, όπως ήδη τονίσαμε, εν τούτοις, δεν είναι μόνο λογική αλλά διαβαθμισμένα ως προς την σημασία τους και την δυνατότητά στάθμισής τους στο πεδίο της πολιτειακής συγκρότησης. Οι αναφορές μας ήταν ενδεικτικές και επικεντρώθηκαν στους τομείς που αφορούν την συγκρότηση της ισχύος, την κοινωνική στήριξη της ισχύος και πολλαπλασιαστές ισχύος. Μπορούν να επαληθευτούν ιεραρχικά και διαβαθμισμένα ανάλογα με την κύμανση των τιμών τους και να ενταχθούν σε ένα πλαίσιο εκτίμησης της δυνατότητας της κρατικής ισχύος. Πιο πάνω υπογραμμίσαμε επίσης πλήθος άλλων κριτηρίων ή παραγόντων της εσωτερικής εξισορρόπησης που βρίσκονται υπό την αίρεση διαρκούς διερεύνησης. Μεταξύ άλλων, οι νομιμοποιητικές στάσεις των πολιτών⁹⁸ αλλά και κάθε άλλο στοιχείο των εθνοκρατικών υποστασιοποιήσεων τα οποία προσδιορίζουν την ισχύ σε μικρότερη ή μεγαλύτερη έκταση και σε βαθμό που επιτρέπει μια καλύτερη στάθμιση των δυνατοτήτων. Το κύριο ζήτημα, εξάλλου, υποστηρίζει συχνά και σωστά ο Waltz, είναι εάν στις ερμηνείες στο επίπεδο των μονάδων (των παραδοσιακών ρεαλιστών) προστεθούν εκτιμήσεις για τις επενέργειες της δομής η οποία διαμορφώνει εξαναγκαστικά τις μονάδες να συγκροτήσουν την πολιτειακή ισχύ⁹⁹.

Ταυτόχρονα, συνεχίζει, μερικά αίτια διεθνών γεγονότων είναι αποτέλεσμα διαδράσεων στο επίπεδο των μονάδων. «Καθότι κυμάνσεις στο επίπεδο των μονάδων δεν ανταποκρίνονται σε κυμάνσεις των αποτελεσμάτων που παρατηρούνται, κανείς θα πρέπει να πιστέψει ότι μερικά αίτια βρίσκονται εξίσου και στο δομικό επίπεδο της διεθνούς πολιτικής». «Αίτια στο επίπεδο των μονάδων αλληλοεπενεργούν με αυτά στο επίπεδο των δομών και επειδή αυτό γίνεται η ερμηνεία που αναφέρεται μόνο στο επίπεδο των μονάδων μπορεί να παραπλανητική. Εάν μια θεωρία αφήνει περιθώρια για να διαχειριστούμε τα αίτια τόσο στο επίπεδο των μονάδων όσο και των δομών, τότε μπορεί να ερμηνεύσει τόσο τις αλλαγές και τις αλληλουχίες που εκδηλώνονται στο σύστημα»¹⁰⁰. Οι θέσεις του Waltz τις οποίες παραπέμψαμε μόλις υποδηλώνουν και το μεγάλο πεδίο

⁹⁶ «The ultimately closeness would be achieved by writing a finely defined description of the world that interests us». *Realism and international politics* (Routledge 2008), σ. 75.

⁹⁷ Ο.π.

⁹⁸ Ο πρόεδρος Νίξον στο βιβλίο *La vraie guerre* («Ο αληθινός Πόλεμος»), γαλλική μετάφραση, Albin Michel Paris 1980, έγραψε ότι οι ΗΠΑ τον πόλεμο δεν τον έχασαν στο Βιετνάμ αλλά στην Ουάσιγκτον λόγω αντί-πολεμικών διαδηλώσεων. Σε μια άλλη περίπτωση, της επέμβασης στην Σομαλία, έχουν γίνει πολλές μελέτες που εξηγούν ότι αρχές του 1990 οι ΗΠΑ αποχώρησαν εσπευσμένα μετά από μερικές δεκάδες θύματα καθότι η επικοινωνιακή αλληλεξάρτηση μετέφερε το διαρκώς διογκούμενο πολιτικό κόστος στα αμερικανικά σπίτια. Αυτό το κόστος το πέτυχαν κάποιοι ακροβολιστές στο πεδίο των συγκρούσεων που υπερασπίζονταν την δική τους πολιτική αντίληψη. Η εμπειρία αυτή, εξάλλου, επηρέασε την επέμβαση στην πρώην Γιουγκοσλαβία επειδή η στρατιωτική και πολιτική προετοιμασία των Σέρβων έπεισαν ότι επέμβαση με χερσαίες δυνάμεις θα επαναλάμβανε το πάθημα της Σομαλίας με αποτέλεσμα να εξουθενώσουν την χώρα στόχο με παρατεταμένους βομβαρδισμούς από πολύ ψηλά.

⁹⁹ Βλ. *Realism and international politics*, σ. 78

¹⁰⁰ *Realism and international politics* (Routledge 2008), σ. 77-8, τα εντός εισαγωγικών στην σ. 78.

επιστημονικής έρευνας στο οποίο κανείς θα πρέπει να επιμένει για να αναπτυχθεί η θεωρία διεθνών σχέσεων.

Καταληκτικά θα μπορούσαμε να κάνουμε κάποιες εκτιμήσεις: *Πρώτον*, η μετά-αποικιακή εποχή και η ολοένα μεγαλύτερη απομάκρυνση από το μοντερνιστικά-υλιστικά δομημένο κράτος καλεί να σκεφτούμε το πρώτο και δεύτερο επίπεδο απαλλαγμένοι από την παρωχημένη ιδεολογική-καθεστωτική συζήτηση και υπό το πρίσμα αναγνωρίσιμων πτυχών εθνοκρατικής οντολογίας, ιδιαίτερα των υποστασιοποιήσεών της.

Δεύτερον, η ολοένα βαθύτερη διαφοροποίηση των εθνοκρατικών συστημάτων διανεμητικής δικαιοσύνης εμπεδώνει μια διφυή δομή: *Ενδοκρατικά*: σύμμεκτα πνευματικές-υλικές δομές που βαθύνουν ολοένα και περισσότερο την ανθρωπολογική ετερότητα των κοινωνικών οντοτήτων προκαλώντας συνεπαγόμενα μεγαλύτερη διαφοροποίηση του κρατοκεντρικού συστήματος. *Διακρατικά*: Η εθνοκρατοκεντρική διαφοροποίηση σημαίνει ότι στο κρατοκεντρικό επίπεδο δεν μπορούν να αναπτυχθούν πολιτικά άξια λόγου περιθώρια διεθνούς ή παγκόσμιας πολιτικής συγκρότησης [*Διεθνούς συγκρότησης*: Κυβέρνηση των κυβερνήσεων. *Παγκόσμιας συγκρότησης*: Παγκόσμιας κυβέρνησης. *Διεθνών θεσμών*: Ανεξάρτητοι των κρατών-μελών οπότε η Συλλογική Ασφάλεια θα ήταν εφικτή]. Αυτών λεχθέντων και με δεδομένο ότι αυτή είναι η φορά κίνησης τους τελευταίους αιώνες είναι ιστορικό αξιοπερίεργο το γεγονός ότι υπήρξαν και συνεχίζουν να υπάρχουν διεθνοιστικές και κοσμοπολίτικες αξιώσεις. Πολύ περισσότερο είναι περίεργο το γεγονός ότι οι κοινωνίες δεσμεύουν σπάνιους πόρους για εκατομμύρια ιδιώτες οι οποίοι παράγουν εξομοιωτικά και εξισωτικά δόγματα στα ανορθολογικά πεδία πολιτικής θεολογίας ποικίλων εκδοχών και αποχρώσεων.

Τρίτον, η προαναφερθείσα διφυής δομή δεν επιτρέπει αυθαίρετα άλματα συλλογισμών μεταξύ των τριών επιπέδων ανάλυσης. Τα αξιώματα του Θουκυδίδειου Υποδείγματος επειδή εδράζονται πάνω στην εθνοκρατική οντολογία και η δομική θεωρία επειδή στέκεται μόνο σε λίγες μεν πλην σημαντικές και σταθμίσιμες μεταβλητές, είναι το κύριο σώμα της επιστημονικής γνώσης.

Τέταρτον, η πειθαρχημένη προσκόλληση στα επιστημονικά θέσφατα του Υποδείγματος επιτρέπει, εν τούτοις, διαβαθμισμένες ιεραρχήσεις των τιμών των μεταβλητών του δευτέρου επιπέδου, δηλαδή του κράτους, εντός του οποίου όλοι ανεξαιρέτως οι άνθρωποι του πλανήτη προσαρμόζουν την ανθρωπολογική ετερότητά τους σε πολιτειακές δομές. Αυτές οι διαβαθμισμένες ιεραρχήσεις του δευτέρου επιπέδου μπορούν να αφορούν κυρίως τις πολιτειακές υποστασιοποιήσεις που επηρεάζουν τις φυσικές δυνατότητες και την ανταγωνιστικότητα κάθε κράτους όταν εκπληρώνει «αποστολές» αυτοσυντήρησης και επιβίωσης στο άναρχο διεθνές σύστημα. Το κύριο επιστημονικό ζήτημα που τίθεται είναι να μην αναμιγνύονται το δεύτερο με το τρίτο επίπεδο. Για τους λόγους που εξηγήσαμε στην προηγούμενη ενότητα και αυτές που αναλύει ο Waltz, η ανάλυση του δευτέρου επιπέδου που αφορά την κρατική ισχύ και τις δυνατότητές του όταν ανάγεται στο διεθνές σύστημα απαιτείται να αφαιρούνται όλες οι περιγραφές και ερμηνείες που απορρέουν από ρευστές μεταβλητές [«αφαίρεση όλων των χαρακτηριστικών των κρατών πλην των δυνατοτήτων τους»]. Αυτή η θέση είναι βαθύτατων προεκτάσεων και σημαίνει ότι ένα πλήθος αναλυτών στο πεδίο της πολιτικής σκέψης είναι κυριολεκτικά εκτός θέματος.

[Δεν είναι εκτός θέματος μόνο στην απίθανη περίπτωση που κάποιος με θεϊκά φτιαγμένες στοχαστικές ικανότητες στην διελκυστίνδα αιτίων – αιτιατών του αθέσμιστου παγκόσμιου πεδίου θα μπορέσει να σταθμίσει και διατυπώσει εκτιμήσεις για τις τιμές αναρίθμητων μεταβλητών απροσμέτρητης ποικιλομορφίας και αστάθμητα κυμαινόμενων τιμών: προσωπικές σχέσεις, αισθητικές σχέσεις, διακοινωνιακές σχέσεις, κατάσκοποι, λαθρέμποροι, μετανάστες, διεθνικά συζευγμένοι, έμποροι, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ιδεολογίες, ιδέες κάθε είδους, τρομοκράτες, πολιτισμικές σχέσεις στην άπειρη ποικιλομορφία τους, και τα λοιπά. Προς τι εξάλλου όλα αυτά; Για να σιτίζονται ουτοπικές ψευδαισθήσεις περί κατάργησης των κρατών;

Είναι περιττό: Η εθνοκρατική οντολογία σταθεροποίησε όλα τα αισθητά και πνευματικά ζητήματα των ανθρώπων μέσα σε κοντά διακόσια διακριτά συστήματα προικισμένα με πολιτικές ανθρωπολογίες και νομιμοποιημένα συστήματα τάξης-δικαιοσύνης. Όλα μαζί τα εθνοκράτη προσχώρησαν στον ΟΗΕ αναγνωρίζοντας την εθνική ανεξαρτησία ως θέσφατο. Το ζητούμενο είναι μια πιο σταθερή εθνοκρατοκεντρική δομή και το πρόβλημα είναι η συχνή αστάθεια: Εκ του γεγονότος ύπαρξης αιτιών πολέμου τα οποία πολλοί αγνοούν ή για τα οποία εθελουφλούν, έχουμε σταθερότητα της συμπεφωνημένης τάξης όταν τα κράτη αποδέχονται τον ρόλο των διεθνών θεσμών (εν μέρει ισχύει αλλά όχι πάντοτε και όχι για όλα τα ζητήματα) ή έχουμε σταθερότητα επειδή έχουμε ισορροπία δυνάμεων (το πιο σύνθημα). Λόγω αιτιών πολέμου ισορροπία και ανισορροπία εναλλάσσονται προκαλώντας αστάθεια και πόλεμο. Εξ ου και η μεγάλη σημασία της ισχύος για την ασφάλεια και την ελευθερία των κοινωνιών.]

Πέμπτον, μπορεί λόγω κεκτημένης ταχύτητας να υπάρχουν πολλές ιδεολογικές-καθεστωτικές διαμάχες αλλά η μετά-αποικιακή εποχή τις καθιστά παρωχημένες εάν όχι απαρχαιωμένες. Μόνο αναλύσεις με οντολογική αναφορά έχουν κάποια αξία λόγου επιστημονική σημασία για την κατανόηση των φαινομένων της διεθνούς πολιτικής.

Έκτον, θεωρία εξωτερικής πολιτικής δεν μπορεί να υπάρξει γιατί οι εσωτερικές μεταβλητές που προσδιορίζουν την εξωτερική πολιτική κράτους είναι διαφορετικές και διαφορετικά εξελισσόμενες. Ευρυμαθείς και τεκμηριωμένες περιγραφές της εξωτερικής πολιτικής κάθε κράτους ξεχωριστά ενδείκνυται όταν κανείς έχει επίγνωση των περιορισμών και κυρίως το πόσο πολύ κυμαίνονται οι μεταβλητές της εσωτερικής πολιτικής ζωής. Ενδείκνυται επίσης και για να εκτιμηθούν διαβαθμισμένες εθνοκρατικές υποστασιοποιήσεις υπό το προαναφερθέν πρίσμα μελέτης του «υπόβαθρου» των κρατών ως μελών του διεθνούς συστήματος.

Τέλος, δυνατότητα πλανητικής θεώρησης των πραγμάτων με ενιαίο τρόπο θα υπάρξει μόνο όταν υπάρξει παγκόσμια κοινωνία. Παγκόσμια κοινωνία μπορεί να υπάρξει μόνο με κάποιο μαγικό ραβδί ή με γενοκτονικές μεθόδους. Διεθνής κοινωνία κρατών θα μπορούσε να υπάρξει μόνο εάν εκλείψουν τα αίτια πολέμου. Μέχρι τότε, θα έχουμε άναρχο σύστημα κυρίαρχων κρατών άνισα αναπτυσσόμενων του οποίου η περιγραφή και ερμηνεία θέτει δύο αλληλένδετα προαπαιτούμενα: Πρώτον, συμβατότητα με την εθνοκρατοκεντρική οντολογία για να είναι ανάλυση προσγειωμένη και όχι μεταφυσική και απογειωμένη. Δεύτερον, συμβατότητα με το κύριο σώμα γνώσης που είναι το Θουκυδίδειο Υπόδειγμα και την ελάχιστη φιλόδοξη και συμβατή με αυτό το Υπόδειγμα συστημική θεωρία.

Βιβλιογραφία

- Carr H. Edward, *Η Εικοσαετής Κρίση, Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων* (Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα)
- Gilpin Robert, *Πόλεμος και Αλλαγή στην διεθνή πολιτική* (Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα)
- Ifestos P., *Nuclear Strategy and European Security Dilemmas* (Gower, Aldershot)
- Mearsheimer John, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων* (Εκδόσεις Ποιότητα)
- Simpson Christopher, *The science of coercion, communication research, and psychological warfare 1945-1960* (Oxford University Press USA 1996)
- Nixon Richard, *La vraie querre* (Albin Michel Paris)
- Waltz Kenneth, «Structural realism after the end of the Cold War», *International Security*, vol. 25, no 1, 2000
- Waltz Kenneth, «The Emerging Structure of International Politics», *International Security*, vol. 18, no 2, Fall 1993.
- Waltz Kenneth, *Foreign policy and democratic politics* (Little Brown 1967)
- Waltz Kenneth, Interview conducted by F.Halliday, J.Roseberg, *Review of International Studies*, 1998, vol. 24
- Waltz Kenneth, *Realism and international politics* (Routledge)
- Waltz Kenneth, *Θεωρία διεθνούς πολιτικής* (Εκδόσεις Ποιότητα)
- Waltz Kenneth, *Ο άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος* (Εκδόσεις Ποιότητα)
- Ζιάκας Θ., *Πατριδεγωφάγος* (Εκδόσεις Αρμός)
- Ήφαιστος Π. *Θεωρία διεθνούς και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης* (Εκδόσεις Ποιότητα)

- Ήφαιστος Π., «Δημοκρατία και το ζήτημα του πολέμου και της ειρήνης στις διεθνείς σχέσεις», Γιαλλουρίδης Χρ. (επιμ.), *Η Περικλέους Δημοκρατία στον 21ο αιώνα* (Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών - Σιδέρης, Αθήνα 2006)
- Ήφαιστος Π., *Ιστορία, θεωρία και πολιτική φιλοσοφία διεθνών σχέσεων* (Εκδόσεις Ποιότητα)
- Ήφαιστος Π., *Κοσμοθεωρία των Εθνών, Συγκρότηση και συγκράτηση των κρατών, της Ευρώπης και του κόσμου* (Εκδόσεις Ποιότητα)
- Ήφαιστος Παναγιώτης, *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική, Από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα στο Πεπρωμένο του Έθνους* (Οδυσσέας, Αθήνα)
- Ήφαιστος Παναγιώτης, *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο* (Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα)
- Κονδύλης Παναγιώτης, «Επιλεγόμενα», στο Schmitt Carl, *Πολιτική Θεολογία, Τέσσερα Κεφάλαια γύρω από τη διδασκαλία Περί Κυριαρχίας* (Λεβιάθαν, Αθήνα)
- Κονδύλης Παναγιώτης, *Από τον 20^ο στον 21 αιώνα* (Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα).
- Κονδύλης Παναγιώτης, *Η παρακμή του αστικού πολιτισμού* (Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα).
- Κονδύλης Παναγιώτης, *Θεωρία του Πολέμου* (Θεμέλιο, Αθήνα)
- Κονδύλης Παναγιώτης, *Ισχύς και Απόφαση* (Εκδόσεις Στιγμή)
- Κονδύλης Παναγιώτης, *Ισχύς και Απόφαση, Η Διαμόρφωση των κοσμοεικόνων και το Πρόβλημα των Αξιών* (Στιγμή, Αθήνα)
- Κονδύλης Παναγιώτης, *Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός, Τόμος Α & Β* (Θεμέλιο, Αθήνα)
- Κονδύλης Παναγιώτης, *Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός, Οι Φιλοσοφικές Ιδέες* (Θεμέλιο, Αθήνα)
- Κοντογιώργης Γ., *Δημοκρατία ως ελευθερία* (Εκδόσεις Πατάκη)
- Κοντογιώργης Γ., *Ελληνικό Κοσμοσύστημα* (Εκδόσεις Σιδέρη)
- Κουσκουβέλης Ηλίας, "Το διεθνές σύστημα και η Αραβική Άνοιξη", στο Η. Κουσκουβέλης (επιμ.), *Η Αραβική Άνοιξη. Μελέτες Διεθνών Σχέσεων* (Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη)
- Μάζης Γ., *Μεταθεωρητική κριτική διεθνών σχέσεων και γεωπολιτικής* (εκδόσεις Παπαζήση)
- Νταβούτογλου Αχμέτ, *Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες* (Εκδόσεις Ποιότητα)